Opłata pocztowa uiszczona ryczałtem.

NAJER FOLKSBLAT — פרייז 30 גראשען — הײַנט 24 זייטען

נייער פאלקסבלאט

№ 299 | Łódź, Piątek 25 grudnia 1931 r. | ניינטער יאהרגאנג | לאדז, פרייטאג, ט"ו טבת תרצ"ב | № 299

Adres Redakcji i Administracji: Łódź, Piotrkowska 21, tel. 224-71. — אדרעס פון רעדאקציע און אדמיניסטראציע: לאדז, פעטריקאווער 21, טעל. 224-71

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז געשטארבען מיין הייסגעליבטע פרוי, אונזער טייערע מוטער, שוויגערמוטער, גרויסמוטער, שוועסטער, שוועגערין און טאנטע

נ. ע. שרה אשת ר' משה יעקב נ"י שארף (געבוירענע וויינבערג) אין עלטער פון 63 יאהר

די לוי' קומט פאר היינט, פרייטאג, ט"ו טבת תרצ"ב, 12 א זייגער בייטאג פון טרויער-הויז סקוועראווא 1. וועגען וואס עס טיילען מיט אין גרויס צער

די טיעפטרויערנדע הינטערבליבענע.

קוראטאריום פון די שולן און קינדער-היימען א.נ. פון וול. מעדעם אין לאדזש.

דאנערשטאג, ד. 31. דעצעמבער, 10 אווענט קומט פאר אין פראכטיקן נייעם ווינער זאל, פאטארסקא 43

א גראנדיעזער סילוועסטער-אווענט

ערשטקל. דזשאז-ארקעסטער / רייכער בופעט צו ביליגע פרייזן / פערש. אריגינעלע אטראקציעס / געווינסן און סורפריזן

בילעטן באקומט מען אין א־בעטער-ווינקל, פאלודניאווא 20, אין מעדעם-שול און אין דער סילוועסטער-נאכט—ביי דער קאסע פון זאל.

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט, אז נאך לאנגיעהריגע פראקטיק, האב איך ערעפענט א

טוך- און קארט-געשעפט

אויף פעטריקאווער 23, פראנט, 2. שט. טעל. 226-39

און עמפפעהל א רייכען אויסוואהל פון די בעסטע און נייעסטע הערען- און דאמען-שטאפען, ווי: היליצער, מאטשאווער, לעאנארדט'ס און אנדערע צו קאנקורענץ-פרייזן. בעזוכט אונז און איהר וועט זיך איבערציינגען!

M. TAZBIR מיט אכטונג

הורט און דעטייל

לאדז, פעטריקאווער 23 פראנט, 2-טער שטאק.

געדענקט די אדרעס!

זאל „אאזא" 20 נארוטאוויטשא 20

מארגען, שבת, דעם 26-טען ד.ח., 10 א זייגער אין אווענד וועט פארקומען

א גראנדיעזער קאנצערט-ראוט

פארבונדען מיט אן אינטערעסאנטען פראגראם

לטובת דעם „בית היתומים" זגערזשער 40

פערשידענע אטראקציעס מיט פיל איבערראשונגען. 2 ארקעסטערס טאנץ. אויפטריט פון די בעסטע ארטיסטישע קרעפטען. „דער קארב פון גליק".

אייגענער רייך-פארזעהענער בופעט. בילעטן צו בעקומען היינט א גאנצן טאג אין קאנצעלאריע פון יתומים-הויז זגערזשער 40 און מארגען ביי דער קאסע פון „אאזא"

מזל-טוב

צו די תנאים פון אונזער זוהן, ברודער און פריינד

ארטור זאנאבענד מיט פרל. העלא זילבערשטיין

ווינשען פיל גליק: מוטער חיה זאנאבענד און פאמיליע

חנה ראבינאוויטש און פאמיליע

פינחס וויינטרויב און פרוי

פאמיליע יודקיעוויטש

פאלע ראבינאוויטש

און מאניע זאנאבענד

הברה „כנסת צעירים" לאדז, פילסודסקיעגא 51

התחלת הספר

מארגען, מוצאי שבת קודש פ' ויחי, פינקטליך 8 אין אווענט קומט פאר

א גראנדיעזע התחלת-הספר-פייערונג

מיט'ן אנטייל פון א בעריהמטען חזן מיט א איינ-שטודירטען כאר מיט בעריהמטע סאלא-זינגער, ווי אויך 2 ארקעסטערס אונטער דער לייטונג פון ה' קאבאנאווסקי.

עס וועלען אויך אנטיילנעהמען בעריהמטע רעדנער. וועלכע וועלען רעפערירען מעניני דיומא.

די יודישע בעפעלקערונג ווערט העפליך איינגעלאדען אנטיילצונעהמען אין דער מצוה.

דער ועד.

בעקאנטמאכונג.

זונטאג, פ' שמות, (27-טען דעצעמבער 1931) קומט פאר אין באלוטער בית המדרש, זגערזשער 27

א חנוך-הספר-תורה פייערונג

מיט'ן אנטייל פון א כאר און אן ארקעסטער

ס'וועלען רעדן דער באלוטער רב שליט"א און חשובע פערזענליכקייטן.

דאס יודישע לאדז ווערט העפליך איינגעלאדען אנטיילצונעהמען אין דער ספר-תורה פייערונג כדי צו אונטערשטיצן דאס איבערבויען פון ביהמ"ד.

בעמערקונג: פאר פרויען ספעציעל רעזערווירטע פלעצער. פרויען ווערען געבעטען צו קומען נייהען שבת צו נאכטס פון 5 א זייגער אווענד און זונטאג א גאנצן טאג. רייך פארזעהענער בופעט.

דער ועד.

כאינער שחט-הויז איז כשרע שחיטה

מיר האבען שוין געשריבען, אז כאינער פלייש קען מען נישט אסר'ן ווארום אי די צייטען ווען דער אלטער רב הגאון מייזלס זצ"ל האט מען אין לאדז אויך געגעסען כאינער פלייש — (אין פאר 3 יאהר צוריק ווען אי-טשע געצלס איז געווען איז כאינע האבען אויך אלע חסידים און די אגודה געקויפט נאר כאינער שחיטה און עס האט געהייסען בשר קודש — אלוא מאכען מיר בקע אנט, אז איך קים עטליכע מאל אין דער וואך קיין כאינא אין שחט-הויז אויף השגחה און דאס פלייש איז כשר עצהיו"ט למהדרין מן המהדרין

חיים ברוך הלוי דעמבינסקי

אבדק"ק מושין, כוינא והגליל

מאשין-מצות

ווערט געבאקען אלע טאג פרישע און דינע, ווי אויך מצה-מעהל, אייער-פערפעל און סובארעס לויט קארלסבאדער סיסטעם

מיר עמפפעהלען צו יעדער צייט אונזערע גוט-באקאנטע און פרישע געבעקסן פון אונזער איבעראל-בעוואוסטער צוקערביע

נ. וויינבערג

38 פיעטריקאווער 38

:-: טעל. 143-82 :-:

בעמ.: די פרייזען זענען בעדייטענד רעדוצירט.

צאהן-ארצט

J. KARMAZYN

POŁUDNIOWA 2

נעמט אן טעגליך פון 10–1 מ. און פון 3–7 אוו.

ספעציאל. ווייסע קינסטלערישע צייהן אהן גומען.

„נותן לחם", סאלנא 14

זונטאג, דעם 27 ד. מ. פינקטליך 6 אזייגער אין אווענד קומט פאר אין אייגענעם לאקאל סאלנא 14, די

פייערליכע ערעפנונג פון דער קינדער-היים

אויף וועלכע עס האט דעם כבוד איינצולאדען אלע מיטגלידער, סימפאטיקער ווי אויך פארטרעטער פון ארגאניזאציעס.

די פערוואלטונג

קיין בעזונדערע איינלאדונגען ווערט נישט ארויסגעשיקט.

אכטונג ביר-האלען-בעזיצער און יאדלאדיינעס

וועמ עס איז בעשטייערט געווארען מיט אבראטאווע פארן יאהר 1930 ביז 10 טויזענט זלאטים

זאל זיך מעלדען צום פרעזעס י. רייכמאן נארוטאוויטשא 40, וועט ער קענען בעקומען א האנדעלס-פאטענט 4-טער קאטעגאריע.

מיט אכטונג די פערוואלטונג

Z intencji zaślubin

p. HELI JOSKOWICZÓWNY

z p. MOJŻESZEM WIŚLICKIM

wiele szczęścia i różowej przyszłości

na nowej drodze życia życzą Im

SALA GROSMANÓWNA

i RODZICE.

מזל-טוב

צו דער פערלאבונג פון

פרל. מלכה ראזען (לאדז)

מיט ה' זלמן פוקס (ראדאם)

ווינשט פיל גליק און עוויגעס צופרידענהייט.

פירמע „סאקאל" אין לאדז

א הערצליכען מזל-טוב ווינשען מיר אונזערע ליבע פריינד

משה פאזנאנסקי און פרוי

צו דער פערלאבונג פון זייער ליבע טאכטער

פרל. געניא מיט ה' מיעטעק בירנבוים

און דעם יונגען פאר ווינשען מיר א גליקליכע צוקונפט.

מרדכי יעלען און פאמיליע

אונזערע חשובע פריינד

פיניע און חנה גערשאווסקי

צו זייער 30-יעהריגען חתונה-יובילעאום

בעגריסט הערציג און ווינשט נאך לאנגע געזונ-דע און גליקליכע יארען

מ. דארגוזשאנסקי און פרוי 7724

שילדן

מאדערנע

פון גלאז, עמאליע, ליכט-רעקלאמען, מעטאל-בוכשטאבן

פיהרט אויס פאכמעניש

ש. רייך

לאדז. טראוגוטא 11 (פריהער זאוואדזקא 10)

בעמערקונג: לייוועד-שילדען און רעקלאמע-אויפשריפטען פיהר איך אויס אין פערלויף פון 10 שעה.

צו דער יודישער בעפעלקערונג אין לאדז!

נאך פיל מיה איז דעם ועד הרבנים און דעם ועד הכשרות ביי דער יודישער קהלה געלונגען ב"ה צוריקצושטעלען די ארדנונג און די השגחה איבער די ענינים כשרות פון בעל-מאר שכטהויז. מיר זענען דעריבער מודיע, אז מען קען שוין ווייטער נוצן פלייש פון דעם ראזינגען שעכטהויז בלי שום חשש ופקפוק.

די יודישע בעפעלקערונג מוז אבער שטרענג אכטונג געבען אויפ'ן איסור פון בשר חוץ, וואס איז חל אויך אויפ'ן פלייש פון כאינער שחיטה. אפילו די כלים, וואס ווערען בענוצט צו בשר-חוץ, ד. ה. סיי פון כאינע, סיי פון אנדערע ערטער, פערלאנגען אונבעדינגט הכשר.

מיר ווארענען נאכאמאל די יודישע בעפעלקערונג און די קצבים נישט צו נוצען קיין שום אידער פלייש, נאר פון די לאדזער שעכטהויזער ולהשמע ינעם ותבוא עליו ב"כת טוב. בעמערק.: אין דער יאטקע, וואו מ'וועט געפונען בשר חוץ וועט מען אסר'ן די יאטקע.

ועד הרבנים ביי דער יוד. קהלה אין לאדז:

ישראל פרידעל	צבי פישהאף
לייביש ראזענבערג	שלמה יאקובאוויטש
מרדכי ניסן מרול	אהרן בארנשטיין
משה מנחם סטגאל	הערציל הארצשטארק
משה דוד דאמב	משה וויים
יוחנן פיינער	שמואל קנאפף
לייבוש ווייכסעלפיש	אברהם מרדכי סילמאן
אלי' פליישהאקער	זעליג ראזענשטיין.

מזל-טוב!

צו דער פערלאבונג פון אונזער טייערע שוועסטער

פרל. פעלא סעליק

מיט ה' מאניעק ליבערמאן

ווינשען מיר פיל גליק, זאל אייער לע-בענס וועג מיט בלומען בעצירט זיין.

קאראל סעליק און פרוי

לעאן סעליק און פרוי

צו דער פערלאבונג פון

ה' יחיאל לענטשיצקי

מיט פרל. אסתר פייבושעוויטש

ווינשען מיר אייך פיל גליק

איצעק צעלער און פרוי

משה וויינקאפ און פרוי

איטשע קעניג, שלמה זיסעלשטיין

שאיע ווייסקאפ

אכטונג, קינסקער!

ענדליך נאך א לענגערער הפסקה האט דער קינסקער פעראיין צוריק אויפגעלעבט, איז לעגאליזירט געווארן און האט אנ'א אייגענעם לאקאל

די פערוואלטונג רופט צונויף

אנ'אלגעמיינע פערזאמלונג

זונטאג פ' שמות 27 דעצעמבער 6 אווענד אין אייגענעם לאקאל פאלודניאווא 30 וו. 10 לינקע אפיציגע ערשטער איינגאנג, פארטער. וועגען דער ווייטערדיגער טעטיגקייט.

די פערוואלטונג

האוניברסיטה העממית

ע"י ההסתדרות הציונית בלודז.

מחר במוצאי השבת (26/12) ב' 7 שעות בערב באולם ההסתדרות הציונית, שרודמייסקא 29

הרצאה עברית

על הנושא: „אי מימן חורבן הבית השני" (הרצאה ב) המרצה: ד"ר ח. בערלס. הכניסה חנם!

די נאהנטסטע פארלעזונג:

זונטאג, 27/12 8.30 אוו. ד"ר ל. זילבערשטראם „ווי אזוי האבען יודען געלעבט אין מיטעלאלטער".

בעקאנטמאכונג.

איך מאך בעקאנט דעם געעהרטען פובליקום, אז פון 15-טען דעצעמבער ד. י. האב איך ערעפענט אנ'ערשטקלאסיגען און עלעגאנטען

הערען- און דאמען-

פריזיר-סאלאן אוליצע זשעראמסקיעגא 28

וואס הערט אנגעפיהרט פון ערשטקלאסיגע פאכלייט. עס וועט זיין איך דער געעהרטער קונדשאפט, פערבלייב איך מיט אכטונג א. ארנשטיין.

בעמ.: צוליב'ן קריזיס צוגענגליכע פרייזען. אויסגעצייכנעטער מאניקיר.

Dr. med. A. Witoński

הארץ- און לונגען-קראנקהייטען

4 נאוואראט 4, טעל. 171-90

נעהמט אן פון 6 – 8 אווענד.

דראמאטישע סטודיע א. נ. פון י. ל. פרץ

ביי דער פאלקס-פארטיי אין לאדז, זשעלאנא 10a

שבת, ד. 26 דעצעמבער ד. י. פונקט 9 אווענד קומט פאר

א פייערליכע דערעפנונג

פון לייען-זאל און ביבליאטעק א. נ. פון ה. ד. נאמבערג

אין פראגראם:

1) איינלייטונג רעפט. פ. קארי

2) רעפעראט ה. ל. האמבורגער.

3) רעציטאציעס פון נאמבערג, פרץ, גאדיר א. א.

אויסגעפיהרט דורך דער פרץ-סטודיא מיט אנטייל פון רעזשיסער א. ראמאן

איינגאנג פריי

צענטראלער יודישער האנדווערקער - פערבאנד

לאדז, פאלודניאווא 4

היינט, פרייטאג, ד. 25 דעצעמבער, פינקטליך 8.30 אין אווענט קומט פאר אין אייגענעם לאקאל

א פאמיליען-אווענט

מיט דער בעטייליגונג פון די

ארטיסטען פון דער ווילנער טרופע

פאר מיטגלידער און איינגעפיהרטע געסט.

קויפט נור ביי דער ערשטער האנד!

יין כשר וטוב!

פון דער אלטער בעוואוסטער פירמע

„בארון"

אינה.: מענדיל בארנשטיין, לאדז

נאוואמיעסקא 30, טעל. 210-58

גרויסער אויסוואהל פון ווינען, ליקערן און בראנפען'ס.

ביליגע פרייזען. סאלידע בעהאנדלונג.

Artyst. Zakład Fotograficzny

„POLONIA"

ŁODZ, Sw. JERZEGO Nr. 11.

דער פאטאגראפישער אטעליר „פאלאניא"

בעמיהט זיך שטענדיג צופרידענצושטעלען זיינע קונדען מיט זיין סאלידע ארבייט און פינקטליכע אויספערטיגונג. דעריבער כדי צו געבען אלע די מעגליכקייט זיך איבערצוצייגען, האב איך פערקלענערט די פרייזען אויף אלע ארט פאטא-גראפיעס און פארטרעטען. א חוץ דעם גיב איך צו

א פרעמיע! יעדער איינציגער, וואס בעשטעלט

6 ברוינע מ. פאטאגראפיעס 3 זל.

בעקומט א שפיגעלע מיט זיין אייגענער פאטאגראפיע אומזיסט.

בעמערקונג: אויפ'ן וואונש גיב איך ספעציעלע קאסטיומען צו די אויפנאהמען אהנענטגעלטליך.

ארטיסט. פאטאגראף. אטעליר

„POLONJA"

לאדז, יעזשעגא 11.

צופאהר מיט טראמוויי נומ' 3. אינה.: ריטל. פאטאגר. גוטערמאן.

אכטונג! אלע לאדזער

מאגאזין-שניידער-מייסטער

מארינארקעס, פארלעך און סאקעס ווערען אויפגעפאדערט צו קומען מארגען שבת, 6 א זייגער אין אווענד אויף א

פערזאמלונג

אויף וועלכער ס'דארף דעצידירט ווערען אונזער גורל פון פאר. קיינער טאר נישט פעהלען ווייל עס ליגט אין אייער אינטערעס.

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

בעקאנטמאכונג.

די פערוואלטונג פון דער פירמע ה. טאבאטשניק און האמפ. גאשמשיני-דוואר און פארזשעטשנא 10, רופט מוצש"ק 6 א זייגער אין אווענד אין אייגענעם לאקאל

א אויסערגעוועהנליכע פערזאמלונג

מיט פאלגענדען סדר-ארדנונג: 1) רעגולירען דעם חוב פון באראן טענענבוים; 2) פערשרייבען יעדענס יאטקע אויף זיין נאמען; 3) פרייע פארשלאגען.

בעמערקונג: די מיטגלידער, וואס וועלען נישט זיין אנוועזענד אויף דער אויסערגעוועהנליכער פערזאמלונג פערלירען דאס רעכט, אז די יאטקע זאל פערשריבען ווערען אויף זיין נאמען.

מיט אכטונג די פערוואלטונג. 7745

געדענקט, יודען!

אז איהר דארפט פריהער נישט אינטערנעהמען קיין שום שריט אין אייערע רעכטליכען ענין, כל זמן איהר האט זיך נישט פערשטענדיגט מיט'ן רעכטס-פובליציסט י. אינפעלד. לאדז, פיעטריקאווער 31

אויפנאהמס-שעה'ן טעגליך פון 4—8 אוו.

שריפטליכע אנפראגען קאן מען אדרעסירען, לאדז, פאסט-קאסטעל 362

Dr. HELLER

ספעציאליסט פאר הויט, וועגערישע קראנקהייטען און מענער-שוואכע

נאווראט 2 טעל 79-89

נעמט אן פון 10 פריה און פון 4—8 אווענד. פאר פרויען ספעציעל פון 4—5 נ-מיט. פאר אונבעמיטעלטע: לעטשניצע-פרייזען.

ENGLISH

פאראנפענגער און פארט-געשריטענע. קאנווערסא-ציע, ליטעראטור צו צוגענגליכע פרייזען ערטיילט א פעהיגער פע-דאגאג. – אפערטען אין אדמיניסטר. פאר „Mir"

כעמיש-באקטעריאלאגישע לאבאראטאריע

פון מאגיסטער נ. שאץ

פיעטריקאווער 37, א שטאק פראנט

אנאליזען פון קאל, אורין, לייכען א. אנד.

מעסיגע פרייזען. מעסיגע פרייזען

שייטלען מיט פאריזער שרינדען

ווי אויך פערטיגע שייטלען צו ביליגע פרייזען

ביי פרוי ב. פארזשוצקא, קאמיעננא 5

2-טער הויף, לינקס, 2-טער שטאק.

„KAMCZATKA" פעלץ=ווארען=לאגער

לאדז, 19 פיעטריקאווער 19, טעל. 224-66 און 162-23

עמפפעהלט דעם רייכסטן אויסוואהל פעלץ-ווארע צו ערמעסיגטע פרייזען

בעמערקונג: קירזשנער- און שניידער-ווערקשטעל אויפ'ן ארט.

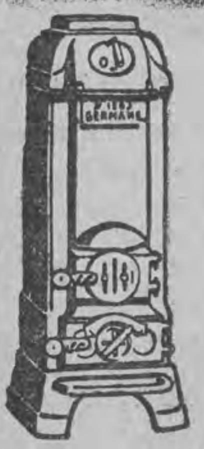

די ביליגסטע קוועלע
— איז נור —
דא
ביי דער פירמע
געברידער מילקער
פלאץ-וואלנאשטשי 5, טעל. 236-07

עקזיסטירט זייט 1880 יאהר

עמפפעהלט אין א גרויסן אויסוואהל צו ביליגע פרייזען:
נאפט- און שפאט-אייוועו
וויזשימאטשקעס אמעריקאנער און אינגלענדישע
וואננעס, קעסלעז צו קאכען וועש
קוכען- און אלומיניום געשירען
טיש- און גרויסע וואגען
פלאמען, שערען און פריזיר-מכשירים
מאשינקעס צו פלייש און צו מאהלען קאווע
פרימוסען, טערמאזען און שפריט-מאשינקעס
האנדוועריקער- און לאנדווירטשאפטליכע מכשירים
שלעסער און שלעסלעך
גלישערס פון 5 זל. און
קינדער-שליטען און ספארט-שליטען
לויב-זעגען און ווערקצייג פאר יינדער

דאס בעזיכטיגען די סחורות פערפליכטעט נישט צו קויפען

בעקאנטמאכונג.

עס ווערט מיטגעטיילט דעם ג' פובליקום, אז עס איז שוין טעטיג דאס ביטשריפטען-ביורא פון דעם לאנג-יעהריגן רוטינירטען און ערפאהרענעם לייטער פון לאדזער רעכטסקאנסולענטען ביורא

ש. ווישאנראדצקי, לאדז
פיעטריקאווער 58, וואהנ. 37

זעמטליכע פאדאניעס וועגען קאנצעסיעס. רעקורסען און אלע פראטעסט-ענינים, געריכטס-קלאגען, שותפות-אקטען, האנדעלס-קארעספאנדענץ, איבערזעצונגען א. אז. וו.

ווערען שנעל און געוויסענהאפט ערלעדיגט.

ביליגע פרייזען

נור אין דער בעוואוסטער פירמע פון אייזען=מעבעל=פאבריק

I. B. WOŁKOWYSKI, ŁÓDZ

פאבריק-לאגער:

נארוטאוויטשא (דזיעלנא) 11, טעל. 137 70

איז: א ביליגסטע
א בעסטע
א בעקוועמסטע
און דער גרעסטער אויסוואהל
פון מעטאל-בעטען,
מאטראצען פערשידענע סארטען,
קינדער-וועגעלעך,
פעלד-בעטען מעטאלענע,
Perfekt Patent, ווי אויך וואש-
געשירען. סערוויזען. וויזשימאטשקעס.

עקזיסטירט פון 1896 יאהר.

איין-קאסטענס, וואנעס. קינדער-בענקלעך, ראווערען א. ד. גל.

בעדייטענד נידריגע רייזען!

בעמ: בעטלעך מיט שאקעס און דראט-מאטראצען פון 40 זל. און

8-טונג, ציטונגס=פערקויפער!

די פערוואלטונג פון אונפארטייאישען ציטונגס פערקויפער-פעראיין מאכט בעקאנט אלע איהרע מיטגלידער אין נאמען פון דער שטאטישער סטאראסטווע, אז יעדער ציטונגס-פערקויפער מוז אונבעדינגט איינקומען מיט א ביטע צו דער סטאראסטווע, וועגען ארויסבעקומען א נייע ערלויבניש צום האנדעל מיט ציטונגען.

די ביטעס זענען צייט אפצוגעבען נור ביז'ן 1. יאנואר, ד.ה. ביז ניי-יאהר.

בעמ.: יעדער מוז ביילייגען צו דער ביטע די אלטע קאנצעסיע, וואס ער האט פון מאגיסטראט, ווי אויך אויף יעדער ביטע מוז זיין א שטעמפעל מיט א אונטערשריפט פון פעראיין. גלייכצייטיג מעלדען מיר, אז יעדער מיטגליד מוז ארויסנעהמען פון פעראיין א נייע לעגיטימאציע מיט זיין פאטאגראפיע. דער פעראיין איז אפען אלע טאג פון 8-10 אווענד.

מיט אכטונג די פערוואלטונג.

מעבעל

שפארזאמקייט איז רייכטום!

וויכטיג פאר לאדז און אומגעגענד!

צוליב'ן הערשענדען קריזיס פערקויפען מיר מעבעל קאמפלעט ווי ענצעלוויין צו זעהר ביליגע פרייזען ∴ ביליגער ווי איבעראל.

ביי ווינגאלד און ווינבלום
11 וואולטשאנסקא 11

קומט און איבערצייגט אייך! געדענקט די אדרעסע

קליינע פאראמקעס!!!

וועלען צאהלען פון ניי-יאהר או יוחרים וועלכע וועלען פירען האנדעלס-ביכער!

איך פיהר שוין פיל יאהר ביי איינינע פירמעס האנדעלס-ביכער, וועלכע ווערען קאנטראלירט און שטענדיג פון סקארב אנערקענט! אין די פירמעס צאהלען פאדאטקעס נאר לויט די ביכער-איבערדעס דארפען סוחרים, וועלכע ווילען פון ניי-יאהר איינפיהרען ביכער זיך ווענדען צו מיר.

מיט אכטונג **ג. גרינבוים**
קאנסטאנטינער 46
לינקע אפיצינע 1 טער שטאק

„Praca"
פרויען-פאר=קורסען

ביי דער געזעלשאפט צו פערשפרייטען פאר-רעגוטעלישען צווישען יודישע פרויען

וואולטשאנסקא 21, טעל. 167 15

נעמט אן איינשרייבונגען אויף פאלג. אפטיילונגען

1) דאמען=שניידעריי
2) האנד=שטיקעריי,
3) הוטען=פוצ ריי
4) וועש=ארבייט
5) אנדולאציע
6) מאניקור

דער סעקרעטאריאט איז טעטיג פון 1 — 6 נאכמ.

WYTWORNIA LISTEW DO RAM I TAPET
oraz oprawa obrazów

„Artoram"

Łódź, PIOTRKOWSKA 105

Ramy do firanek wykonuje się na miejscu

יעדער איינציגער
האט זיך איבערצייגט, אז פאר

מעבעל

דיוואנעס, פעלצען, נייה-מאשינען, גארדעראבען או"וו
צאהלט די העכסטע פרייזען

א.ווייצמאן שענקעוויטש 23

טעלעפאן 191-00.

ביי מיר איז שטענדיג פערשידען גענוצטע מעבעל אין גוטען צושטאנד צו פערקויפען.

PORADNIA WENEROLOGICZNA

פון דאקטוירים-ספעציאליסטען

זאוואדזקא 1.

נאר פאר ווענערישע הויט-קראנקה, און מענער-שוועכע אנאליזען פון בלוט און אויספלוס אויף סיפיליס און טריפער. קאנסיליומס מיט ספעציאליסטען פון אורא-לאגישע און נערווען-קראנקהייטען. קווארץ-לאמפ. עלעקטרישער הייל-קאבינעט ראסמעטיק.

-- טעטיג פון 8 פריה ביז 9 אווענד. --
פון 11 ביז 12 ביי טאג און פון 2 ביז 3 נאכמ. נעמט-אן א פרוי-דאקטאר נור קינדער און פרויען
זונטאג פון 9 פריה ביז 2 נאכמיטאג.
- בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען -

וויזיט 3 זל.

Dr. med. H. KRAUSKOPF

אקישעריע און פרויען-קראנקהייטען

זגעדזשער 15, טעל. 113-47

נעמט אן פון 4 ביז 7 אין אווענד

איירעפא
האט דאס נאך נישט געזעהען!

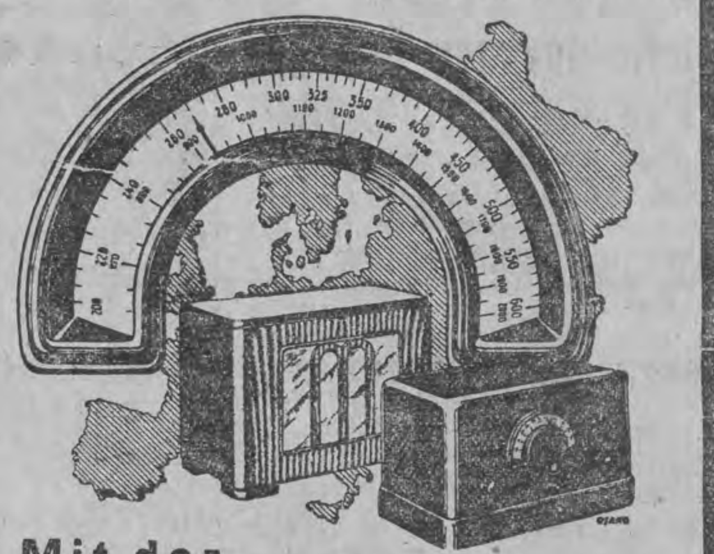

Mit der
geeichten „Wellen-Skala"
durch ganz Europa

MENDE 169
SYSTEM GÜNTHER

מיט זיין פינקטליכע וועללען-סקאלא געפינט איהר די ווייטסטע ראדיא-סטאציעס אהן זוכעניש

מיט זיינע פאבעלהאפטע קלאנגשעהנהייט, ריינע און הויכע טאנשארפקייט – האבען די „מענדע"-אפאראטען אין עטליכע וואכען צייט דערגרייכט א וועלט-ערפאלג!

MENDE 169 אויף שטראם, אין פערבינדונג מיט א מענדע-גלאשניק איז דער בעסטער ראדיא-אפאראט פאר יעדען! אין גרויסען אויסוואהל צו בעקומען אין

Skład Elektro Radjotechniczny B-cia L E I B
Łódź, Zgierska 9, telefon 164-95.

וויכטיג פאר חתנים!

דאס גרעסטע געשעפט פון

יודישע לאנגע מלבושים
ח. מענדראווסקי
לאדז, אגראדאווא 8, טעל. 202-28

וואס האט זיך אזוי בעריהמט געמאכט מיט איהרע אויסארבייטונגען אין אלע עקען פון פוילן, בעזיצט אויף לאגער א גרויסן אויסוואהל פון אלע ארט חתונה=אויסשטייערס, ווי אויך אלערליי סארטען פון קלענסטען נומער און בילינסטען ביז'ן גרעסטען און טייערסטען.

צוליב'ן קריזיס אויסערסט נידריגע פרייזען!

אויך א ספעציעלע אפטיילונג פון די בעסט בעשטעלטע ארבייט מיט די בעסטע דיפלאמירטע פאכמענער. איך בעזיץ אויף לאגער א גרויסע אויסוואהל פון די בעסטע סחורות טאמאשאווער און ביעליצער, אויך די בעסטע אויסלענדישע זיידען-שטאפען ספעציעל אויף בעשטעלונגען. אלע ארט בעשטעלונגען קענען אויך אויסגעפיהרט ווערען דורך דער פאסט צושיקענדיג א פאס-קארטעל מיט דער מאס.

בעמערקונג: א ספעציעלען רבאט פאר מיטגלידער פון „אגודת ישראל".

קומט און איבערצייגט אייך !!!

מעבעל
א איבעראשונג פאר די אלע וואס ווילען קויפען מעבעל.

מיר בעזיצען אויף לאגער אלע ארט מעבעל פון די בעסטע אויסל. מאטעריאלען. די פרייזען זענען רעדוצירט מיט **50%**

א קאמפלעטע שלאף צימער צום פרייז פון **1050** זל.
" " שפייז-צימער " " " **1250**
" " נאביגעט " " " **850**

ווי אויך איינצעלנע מעבעל-שטיקער, ביליגער ווי איבעראל

איז צו בעקומען אין **„סטיל"**, **נארוטאוויטשא 4** טעל. 190-26. קומט און איבערצייגט אייך!

די פרעסט קומען אן

דעריבער פערזארגט אייך מיט א גוטע

שאמאט=אויוועז

און אזעלכען קענט איהר בעקומען נאר אין דער בעקאנטער פאבריק פון שאמאט-אייוועז און קוכען פון

מ. נירענבערג
פילסודסקיעגא 50 (לעבנסט זגערזשער 13)

ס'ווערען אויך אנגענומען אלערלי ארבייט און רעפאראציעס פון פערשידענע קיכען און קאפעל-אייוועז.

מיט אכטונג
מ. נירענבערג, ווסכאדניא 50.

סטאלין וועגן פוילען

נישט-אַנגרייפס-אָפּמאַך צווישען סאָוועטען און פוילען.— וועגען די פוילישע גרעניצען ווערט נישט גערעדט — מען צילט נאָר, אז איין צד זאָל נישט אָנפאַלען אויפ'ן צווייטען — סאָוועטען בלייבען פריינדליך מיט דייטשלאַנד — סאָוויעטען אנערקענען ווייטער נישט דעם ווערסאַלער טראַקטאַט

עמיל לודוויג'ס פאליטישער געשפרעך מיט סטאלינ'ען

מאָסקווע, 24 (ספּ. טעל.) דער בערימטער שריפטשטעלער עמיל לודוויג, וועלכער געפינט זיך איצט אין מאָסקווע, האָט געהאַט אַ שמועס מיט סטאַלינען.

עמיל לודוויג האָט געשטעלט סטאַלינען אַ רייה פראַגען, וועגען פויליש־סאָוויעטישען נישט־אַגרעסיע־אָפּמאַך, וועגען די פוילישע גרעניצען און וועגען ווערסאַילער טראַקטאַט.

סטאַלין האָט געענטפערט.: עס ווערען טאַקע געפירט אונטערהאַנדלונגען צווישען די סאָוויעטען און פוילען וועגען שליסען אַ נישט־אַנגרייפס־אָפּמאַך. אין דאָזיגען אָפּמאַך רעדט זיך אָבער בלויז וועגען נישט אָנפאַלען פון איין צד אויפ'ן צווייטען און נישט צו פיהרען קיין מלחמה, אָבער וועגען קיין שום גרעניצען ווערט נישט גערעדט. איב'ם אָפּמאַך גאַראַנטירען נישט די סאָוויעטען די פוילישע גרעניצען, פונקט אַזוי ווי פוילען גאַראַנטירט נישט די סאָוויעטישע גרעניצען.

די סאָוויעטען אָנערקענען נישט דעם ווערסאַילער טראַקטאַט. דער אָפּמאַך מיט פוילען בעדייט נישט, אַז די סאָוויעטען רייסען איבער מיט דייטשלאַנד. די סאָוויעטען בלייבען ווייטער אין פריינדליכער בעציהונגען מיט דייטשלאַנד.

נחום סאקאלאוו מיט א דעפוטאט

פון לייבאר־פארטיי אפּגעפאהרן קיין אמעריקא

דעפּ. פון לייבאר־פּאַרטיי וועט אין אמעריק אַגיטירען פאַר'ן „קרן־היסוד"

לאָנדאָן, 24 (יט"א טעלעגראַפיש) נעכטען איז דער פרעזידענט פון דער אלוועלטליכער ציוניסטישער אָרגאַניזאַציע נחום סאָקאָלאָוו אָפּגעפאָהרען קיין אָמעריקא. מיט איהם איז אויך מיטגעפאָהרען קיין אמעריקא סער נאָרמאַן אנגעל — א דעפּוטאט פון דער לייבאָר־פּאַרטיי, וועלכער איז מיט א יאָהר צוריק געווען טעטיג ביי דער פּעראייניגונג פון דער רעגירונג מיט דער יודישער „אגענץ". ער וועט אויפטרעטען אויף מיטינגען פאַר'ן „קרן היסוד" צוזאמען מיט סאָקאָלאָוו'ן.

דעם זעלבען טאָג, ווען סאָקאָלאָוו איז אָפּגעפאָהרען קיין אמעריקא, איז קיין לאָנדאָן אָנגעקומען דער פּרעזעס פון דער אלוועלטליכער מזרחי־אָרגאַניזאַציע הרב מאיר בערלין פון ארץ־ישראל.

——=:0:=——

גען. דאוס פארזיצער פון דער אמעריקאנער דעלעגאציע

צו דער ענטוואַפנונגס־קאָנפערענץ

וואַשינגטאָן, 24 (ספּ. טעל.) פּרעזידענט הובער האָט מ'דיע געוועז, אַז אַלס פאָרזיצער פון דער אַמעריקאַנער דעלעגאַציע אויף דער ענטוואַפנונגס קאָנפערענץ איז בעשטימט געוואָרען גענ. דאַוס. די דאָזיגע נאָמינאַציע האָט אין די וואַשינגטאָנער פּאָליטישע קרייזען ארויסגערופען אַ גרויסען תירוש, ווייל מען האָט גערעכענט, אַז סטימסאָן וועט ווערען פאָרזיצער.

דער אַמעריקאַנער באָטשאַפטער אין לאָנדאָן, דאַוס, בעקאַנט פון „דאַוס פלאַן" פאַר די דייטשע ענטשעדיגונגען.

אונאפהענגיגע פעדעראציע פון דער מאנדזשורער רעפובליק

מאָסקווע, 24 (ספּ.) לויט אָפיציעלע סאָוויעטישע ידיעה פון מוקדען, איז דאָרט פאָר געקומען אַ קאָנפערענץ פון אַלע פּראָווינץ־רעגירונגען אין מאַנדזשוריען, וועלכע האָבען בעשלאָסען צו פּראָקלאַמירען אַ'אומאָפּהענגיגע פעדעראַציע פון דער מאַנדזשורער רעפּובליק.

די ארבייטסלאזיגקייט אין דייטשלאנד וואקסט כסדר

בערלין, 24 (ספּ.) די צאָהל אַרבייטסלאָזע אין דייטשלאַנד האָט ביז'ן 1 דעצעמבער דערגרייכט די צאָהל 5 מיליאָן 349 טויזענד. לויט דער לעצטער פעסטשטעלונג איז די צאָהל ארבייטסלאָזע געוואַקסען מיט 300 טויזענד.

די קייט פון נישט אנגרייפס=אפּמאכען

וועט ארומנעמען פראנקרייך, פוילען, סאוויעטען, לעטלאנד, רומעניען און עסטלאנד

מאָסקווע, 24 (ספּ. טעל.) אויף דער צענטראַלער זיצונג האָט מאַלאָטאָוו געהאַלטען אַ גרויסע פּראָגראַם־רעדע, אין וועלכע ער האָט צוו. אַנד. אויך גערעדט וועגען דער אויסערן־פּאָליטיק און ערקלערט, אַז מען פּרובט אַריינצוציהען די סאָוויעטען אין אַ מלחמה, באָר די סאָוויעטען דערלאָזען נישט דערצו, ווייל זיי ווילען שלום.

ווייטער האָט מאַלאָטאָוו איבערגעגעבען אַז די אונטערהאַנדלונגען מיט פוילען און פראַנקרייך וועגען שליסען אַ נישט־אַנגרייפס־אָפּמאַך, געהען מיט ערפאָלג. ער אַליין איז איבערצייגט, אַז עס וועט דערפיהרען צו אַ גינסטיגען רעזולטאַט. די סאָוויעטען מאַכען אין דער הינזיכט אַלע מעגליכקייטען, וואָס זענען נאָר מעגליך.

וועגען זעלבען ענין ווערען אויך געפירט שמועסען מיט עסטלאַנד, פינלאַנד, לעטלאַנד און רומעניען און מען דאַרף האָפען, אַז עס וועט דערגרייכט ווערען אַ הסכם צווישען די אַלע מלוכות.

נייער צאל אויף אויסלענדישע ארטיקלען

וואַרשא, 24 (ספּ. טעל.) ווי מען גיט איבער וועט באַלד נאָך די חגאות אַרויסגעגעבען ווערען אַ פעראָרדענונג וועגען אַ נייעם צאָל אויף אויסלענדישע אַרטיקלען, וואָס ווערען אַריינגעפיהרט קיין פוילען.

די שווערע בוי-קאטאסטראפע אין דער וואטיקאנער ביבליאטעק

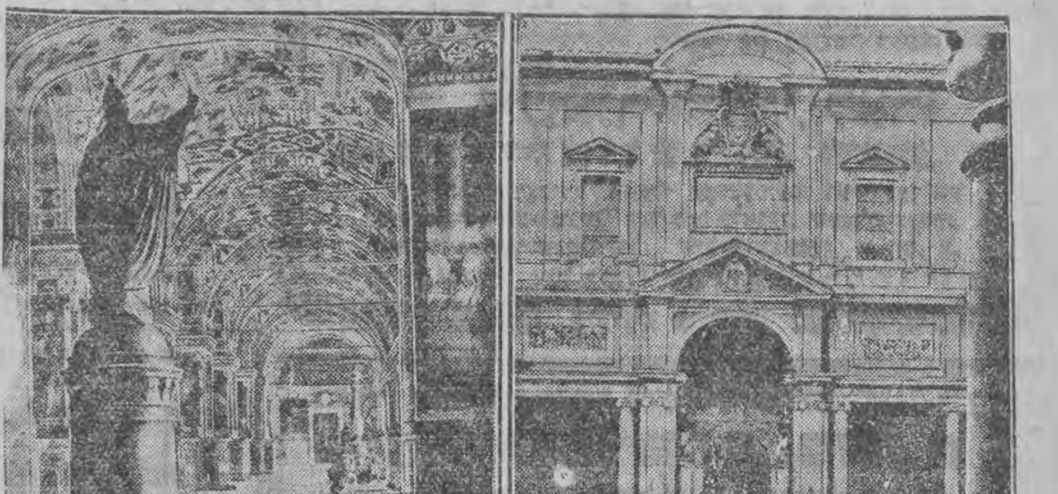

לינקס: די פראַכטפולע אויסגעמאָלטע גאַלעריע אין דער ביבליאָטעק.
רעכטס: דער בעלוועדער־הויף אין וואַטיקאַן, וואוהין די ביבליאָטעק איז איינגעפאַלען.

פאר רעוומאטיקער און נערווען=ליידענדע

וואס פערשרייבען מעהר. ווי 6000 דאקטוירים.

רעוומאַטיזם, פּאָדאַגרע און ענהליכע ליידען פעראורזאַכען ווי בעוואוסט וועקסעלשטאָף־שטערונגען. דער קראַנקער אָרגאַניזם ערצייגט צופיל הארנזויער, דאָס בלוט דאָגעגען גיבט נישט גענוג דעם שרעקליכען גיפט פון זיך אַרויס. דערפאַר אויב מען וויל זיך בעפרייען פון די רעוומאַטישע און נערוועזע שמערצען, איז נישט גענוג איינצונעהמען מיטלען צום בעטויבען די שמערצען. מען מוז גיכער טראַכטען צו בעזייטיגען די האַרנזויער, וועלכע בעזעצט זיך אין פאָרם פון נאָדעלשפיציגע קרישטאַלען אין די מוסקולען, געלענקען און אַנדערע אברים און אויך פאַרהיטען דאָס אַנזאַמלען זיך פון האַרנזויער אויף ס'ניי. אַ מיטעל, וואָס דערפילט די דאָזיגע אויפגאַבע און איז עוקר מן השורש די קראַנקהייט אויף אַ נאַטירליכען אופן, איז גראַד טאָגאַל. און דערפאַר טאַקע האָט מען מיט טאָגאַל דערגרייכט איבעראַשענד גוטע רעזולטאַטען אפילו אין פעראַלטערטע פאַלען, ווען אַנדערע מיטלען האָבען פעראַפיהרט. „עס פרייט מיך זעהר אייך מודיע צו זיין, אַז איך האָב מיך נאָכ'ן הענוצען פון 3 פּאַקונגען טאָגאַל אויסגעהיילט פילקאַ'ען פון רעוומאַטיזם, וועלכער האָט מיך אַ סך יאָהרען געמאַטערט", שרייבט אונז בעגייסטערט פרוי ז. וואַליבסקא, לבוב, יאַבלאָנאָווסקיך 36. „איך האָב מיך ענטשלאָסען צו נעהמען טאָגאַל, נאָכדעם ווי איך האָב אַלע אַנדערע אַפּטייק־מיטלען אויסגעפּרובט. דערפאַר היהל איך מיך פערפליכטעט אייך צו דאַנקען, איז בעמערק אַז איך וועל דעם אונשעצבאַרען מיטעל טאָגאַל עמפּפעהלען אַלע מיינע בעקאַנטע אַלס איינציג היילמיטעל צו רעוומאַטיזם". אָבער אויך ביי פערקילונגען און ענהליכע ליידען ווירקען טאָגאַל־טאַבלעטען שנעל און זיכער. אונשעדליך פאַר'ן האַרץ, מאָגען און אַנדערע אָרגאַנען. אין אַלע אַפּטייקען.

——=:)O(:=——

לאָדזער יודישער קאַמעראַל=טעאַטער
אַלעע 1־טער מאַי 2
דירעקציע: דוד צעלמייסטער.

היינט, פרייטאג און מארגען, שבת, 9 אווענד געזעגענען זיך מיט לאָדז די בעליבטע ארטיסטען
בערטא זאסלאווסקא און לעאן געטליכערמאן
קיינער וועט נישט פערפעהלען צו קומען צו די געזעגנונגס = פארשטעלונגען!

געזעגנונגס=פרייזען! ספעציעל!
אַלע בילעטן היינט און מארגען אווענד
כמעט בחנם! נור 1 זל. ערשטע רייהע

„ריומף=פרעמיערע! די לעצטע — די בעסטע! דער גרעסטער רעקאָרד־שלאַגער אין 3 אַקטען מיט פיל נייע שלאַגער - לידער, קופּלעטען און טענץ. מיט'ן 8־יעהריגען וואונדער־קינד לאָלא אמזעל.

אלץ צוליב קינדער

די פּיעסע איז איינע פון די אינטערעסאַנטסטע אין וועלט־רעפּערטואַר און ווערט מיט'ן גרעסטען ערפאָלג איבעראַל געשפּילט. אַ פּראָבלעם פון אונזער איצטיגען לעבען. די טיפען לעבעדיגע, צזעלכע וואָס איהר בעגעגענט יעדען טאָג. זייער טראַגעדיע איז אייך נאָהענט. ▲▲▲▲ ▲▲▲▲ קומט מיט אייערע פריינד און בעקאַנטע! איהר וועט האָבען אַ סך פערגעניגען פאַר עטליכע גראָשען.

מאָרגען, שבת 12 פריה — פריהמאָרגען=פארשטעלונג— איינהייטס=פרייזען!
פּאָזיטיוו צום לעצטען מאָל די זעהר שטאַרק אויסגענומענע פּיעסע

א הארץ, וואס בענקט

מארגען, שבת 4 אַ זייגער נאָכמיטאָג — גרויסער קאָנקורס פון קאָמיקער!
עס ווערט געשפּילט די העכסט קאָמישע אָפּערעטע אין 4 אַקטען

דער חזן און די חזנ'טע

קריזיס=פרייזען! / אַלע פּלעצער 50 גר. און 1 זל. ערשטע רייהען! / יעדער קען מיטנעהמען אַ קינד בחנם! / ביליגער ווי קינא!

אַכטונג! מיטוואָך, ד. 30. דעצ. הויבען זיך אָן די גאַסטשפּילן פון לאָדזער קאַמעראַל־ און קליינקונסט־טעאַטער „אררט" קינסטלער. אַנס. מ. בראַדערזאָן. „מ'לאַכט פון דער וועלט"

יושר'דיגע און גלייכע בעהאנדלונג

וואלט פון די יודען געמאכט א מעכטיגען פאקטאר פאר'ן אויפבוי פון פוילען

די געשפרעכען צווישען אויסערן-מיניסטער זאלעסקי מיט'ן סעקרעטאר פון יודיש-אמעריקאנישען קאמיטעט מאריס וואלדמאן — בעריכט וועגן דער לאגע פון די פוילישע יודען אויף דער סעסיע פון יודיש-אמעריקאנישן קאמיטעט

ניו־יארק, (יט"א). נאכ'ן אויפצעהלען די פונקטען, וואס זענען געווען ענטהאלטען אין דער ערקלערונג, וועלכע דער סעקרעטאר פון יודיש־אמעריקאנער קאמיטעט ה' מאריס וואלדמאן האט פארגעשטעלט דער פוילישער רעגירונג, בעת ער האט געוויילט אין ווארשא, (זעה אין נעכטיגען נומער „נייער פאלקסבלאט") ווערט אין בעריכט וואס איז פארגעשטעלט געווארען אויף דער סעסיע פון קאמיטעט געזאגט:

די דאזיגע ערקלערונג פון ה' וואלדמאן, וואס האט געזאלט דינען אלס באזיס פאר א שפעטערדיגער דיסקוסיע, האט אין דער צווישענצייט געדארפט דורכגעפארשט ווערען דורך דער פוילישער רעגירונג, און זשנעווע האט דער סעקרעטאר ה' וואלדמאן זיך דערוואוסט, אז די רעגירונג האט נאך נישט פערענדיגט דאס דורכפארשען די ערקלערונג. גלייכצייטיג האט מען איהם אבער פערזיכערט, אז די רעגירונגס־פארשטעהער האבען

אנערקענט די אלגעמיינע גילטיגקייט פון די טענות

אין משך פון געשפרעך וואס ה' וואלדמאן האט געהאט מיט'ן אויסערן־מיניסטער ה' אויגוסט זאלעסקי האט דער לעצטער גרינגגעשעצט דעם פערנעהם און אינטענסיוויטעט פון אנטיסעמיטיזם אין פוילען.

מיניסטער זאלעסקי האט ערקלערט:

דאס פאלק אלס גאנצעס בעציהט זיך פריינדליך צו יודען, הגם די פארטיי פון די נאציאנאל־דעמאקראטען איז אנטי־יודיש, דאך איז די פוילישע בעפעלקערונג אלס גאנצעס נישט געשטימט געגנעריש צו די יודישע עלעמענטען, הגם דער מיניסטער אנערקענט, אז די יודען האבען אפשר טאקע צום ערגסטען געליטען פון דער אלגעמיינער ווירטשאפטליכער דעפרעסיע, איז דאס אבער א פועל־יוצא פון זייער נישט־נארמאלער לאגע אלס איבערוויגענד מיטעלשטאנד־קלאס, אין די אינדוסטריעלע און האנדעלס־ענדערונגען, וואס זענען איינגעפיהרט געווארען האט באטירליך געליטען צומייסטען דער קליינהאנדעל, אין וועלכען יודען פערנעהמען א נישט־פראפארציאנעל גרויס ארט. די רעגירונג איז אייפריג בעשטרעבט צו טון אלץ וואס זי איז ביכולת, כדי צו

פערבעסער'ען די בעדינגונגען פון דער יודישער בעפעלקערונג

וועלכע זי בעטראכט אלס א וויכטיגען און שעצבארען פאקטאר אין אויפבוי פון לאנד. די רעגירונג האט אונטערגענומען כסדר'דיגע ענערגישע מיטלען, כדי צו אונטערדריקען אלע פיינדליכע מאניפעסטאציעס פון אנטיסעמיטיזם. זאגאר די פארטיי פון די נאציאנאל־דעמאקראטען איז נישט אויסגעשפראכען אנטיסעמיטיש (? די רעד.) (דערביי ווייזט אן דער מיניסטער אויף דער נישט־לערך ערגערער לאגע אין דייטשלאנד אין צוזאמענהאנג מיט דער היטלער־בעוועגונג). אין די איצטיגע עקאנאמישע בעדינגונגען, איז אויסערארדענטליך שווער און זאגאר אונמעגליך צו בעזייטיגען דאס אלץ, וואס ווערט בעטראכט אלס דייטליכע אונגלייכהייטען, יעדע ווערטליכע אנשטרענגונג, וועלכע די רעגירונג וואלט געמאכט אין דער דאזיגער ריכטונג. מוז אונטערגענומען ווערען פארזיכטיג, כדי אויסצומיידען דאס אויפוועקען אנטי־יודישע אגיטאציע, אלס אילוסטראציע האט דער אויסערן־מיניסטער ציטירט דאס געזעץ וועגען זונטאג־רוה־צוואנג. מיט אנדערע ווערטער, דער מיניסטער האט אנגעוויזען אז אין א צייט, ווען די עקאנאמישע בעדינגונגען זענען אזעלכע ביטערע, מוז זיך די רעגירונג בעגעהען געוואלטיג פארזיכטיג, ווען זי האט בדעה אונטערצונעהמען וועלכע עס איז אקציע, וואס האט ספעציעל אלס ציל צו פערלייכטערען די לאסטען, פון וועלכע עס ליידען בעזונדערס די יודען, כדי אויסצומיידען צו ציהען אויף זיך דאס פייער פון דער בעשולדיגונג אז די רעגירונג איז פרא־יודיש.

דער אויסערן־מיניסטער האט בעמערקט, אז לעצטענס איז געמאכט געווארען א קאמיטעט פאר יודישע אנגעלעגענהייטען ביים אינסטיטוט פאר מינדערהייטען (געמיינט דער קאמיטעט צו פארשען די ווירטשאפטליכע בעדערפענישען פון דער יודישער בעפעלקערונג ביים אינסטיטוט פאר מינדערהייטען־ענינים — רעד.) און ער האט אויסגעדריקט די האפנונג, אז דער דאזיגער קאמיטעט, אין וועלכען עס ארבייטען מיט די רעגירונג יודישע עקאנאמיסטען, וועט אויפ'ן יסוד פון אביעקטיווע פארשונגען פארשלאגען מעגליכע הילפס־פלענער.

די רעגירונג אינטערעסירט זיך זעהר שטארק

מיט דער ארבייט פון דעם דאזיגען קאמיטעט. זי האט א טיפען אינטערעס פאר זיינע פראבלעמען. און עס איז קיין ספק נישט, אז זי וועט אין א גרויסער מאס בעאיינפלוסט ווערען פון די מסקנות און עמפפעהלונגען פון דעם דאזיגען קאמיטעט.

דער אויסערן־מיניסטער האט ביי דער געלעגענהייט דערמאנט וועגען דער שווערער לאגע פון דער פוילישער אגראר־בעפעלקערונג און אויסגעדריקט די מיינונג אז אויב דער מצב פון דער דאזיגער בעפעלקערונג וואלט פערבעסערט געווארען דורך ערטיילען איהר לאנג־טערמיניגע קרעדיטען אנשטאט די איצטיגע קורץ־טערמיניגע קרעדיטען, פון וועלכע די לאנד־ווירטשאפטליכע בעפעלקערונג ליידט זעהר שטארק, וואלט דאס גינסטיג געווירקט אויף דער שטאטישער בעפעלקערונג און בעזונדערס אויף דער לאגע פון די יודען.

אין משך פון געשפרעכען, וואס ה' וואלדמאן האט געהאט מיט די פארשטעהער פון דער פוילישער רעגירונג, איז פיל ארומגערעדט געווארען די טעטיגקייט פון אינסטיטוט פאר מינדערהייטען־ענינים און בעזונדערס פון דעם

קאמיטעט פאר יוד. אנגעלעגענהייטען,

וואס איז לעצטענס געשאפען געווארען אין פוילען, כדי צו שטודירען די עקאנאמישע פראבלעמען פון דער יודישער בעפעלקערונג מיט דער כוונה צו געפינען זייער לעזונג. דער קאמיטעט בעשטעהט פון בעדייטענדע פוילישע און יודישע עקאנאמיסטען. די פארשטעהער פון דער פוילישער רעגירונג, צווישען זיי דער סעקרעטאר פון אינסטיטוט פאר מינדערהייטען - ענינים ד"ר סטאניסלאוו פאפראצקי און גראף עדווארד ראטשינסקי, פון אויסער'ן מיניסטעריום האבען אנגעוויזען אז דער קאמיטעט פערנעמט זיך שטארק מיט פאלגענדע פראגען:

1) די אפשאפונג פון באיקאט אין יודישער אינדוסטריע און האנדעל.

2) די ענטוויקלונג פון עקספארט פון יודישע פאבריקאטען.

3) פערגרעסערטע קרעדיטען פאר יודישע קאסעס און קאאפעראטיוון, און

4) איבערשיכטונג פון יודישען פראפעסיאנעלען לעבען.

דער סעקרעטאר פון יודיש־אמעריקאנער קאמיטעט ה' מאריס וואלדמאן האט אויך געהאט געשפרעכען מיט פוילישע יודען, וואס זענען מעהר אדער ווייניגער אקטיוו אין עפענטליכען לעבען און אין די ענינים פון די יודישע קהלות, עס זענען אויך געפיהרט געווארען געשפרעכען מיט פארשטעהער פון איינצעלנע ארגאניזאציעס און אנדערע גוט־אינפארמירטע פערזאנען.

הגם אין דער פרעסע ערשיינען אפט בעשפרעכונגען פון פראבלעמען וואס זענען נוגע דאס פוילישע יודענטום הגם בעריכטען וועגען דער יודישער לאגע אין דעם דאזיגען לאנד ווערען גאנץ אפט פערעפענטליכט דורך די פארשטעהער פון „דזשאינט" און אנדערע ארגאניזאציעס, וואס זענען אנגאזשירט אין דער ארבייט צווישען יודען אין פוילען, דאך האלט דער קאמיטעט פאר נויטיג צו געבען א קורצען אנאליז פון דער יודישער לאגע.

נישט קוקענדיג אויף דער

אונצווייידייטיגע פערשפראך פון דעם ספעציעלען טראקטאט

צווישען די אליאנס־מאכטען און דער פוילישער רעגירונג פון 1919, אויפ'ן יסוד פון וועלכען די רעליגיעזע און ראסען־מינדערהייטען אין דעם דאזיגען לאנד האבען בעקומען די גאראנטיע פון ציווילע און רעליגיעזע רעכט, אין יעדער הינזיכט זענען אבער די דאזיגע גלייכע רעכט־פארשריפטען רעאליזירט געווארען בלויז אין א געוויסען מאס.

אמת איז, אז די יודישע בעפעלקערונג ווערט נישט געשטעלט אויף א נידריגערען ציווילען שטאנד, ווי דאס איז געווען דער פאל אונטער'ן צארישען רעזשים.

די יודען זענען פול־בערעכטיגטע בירגער, וואס בעזיצען שטימרעכט, דאס רעכט צו פערנעהמען זיך מיט אלע לעגיטימע בעשעפטיגונגען, דאס רעכט פון אייגענטום, דאס רעכט צו בעוועגען זיך פריי אויף דער טעריטאריע פון פוילען און מחוץ פוילען, צוגלייך מיט אלע אנדערע בירגער. די יודישע בעפעלקערונג האט דאס רעכט צו פלעגען איהר אייגענעם קולטורעלען און רעליגיעזען קהלה־לעבען, צו בענוצען זיך מיט איהרע אייגענע שפראכען, יודיש און העברעאיש, אין די קהלה־אנגעלעגענהייטען און אין איהרע עפענטליכע בעציהונגען. די יודישע בעפעלקערונג איז בערעכטיגט צו געניסען פון גלייכער פינאנציעלער אונטערשטיצונג מצד דער רעגירונג, און די זעלבסט־פערוואלטונגען פאר דער אויסהאלטונג פון איהרע רעליגיעזע ערציהערישע און פילאנטראפישע אינסטיטוציעס. אין הסכם מיט'ן מינדערהייטען־טראקטאט האבען די יודען, צוגלייך מיט אנדערע מינדערהייטען, בעקומען פערזיכערט דאס גלייכע רעכט צו ווערען בעשעפטיגט אין כלערליי עפענטליכע דינסטען, ציווילע און מיליטערישע, און צו געניסען פון די עהרונגען, וואס קענען זיין פערבונדען מיט אזא דינסט. אין הסכם מיט'ן טראקטאט האבען יודען פרייען צוטריט אין אלע עפענטליכע ערציהונגס־אנשטאלטען, וואס עקזיסטירען אין לאנד, אלגעמיינע, פראפעסיאנעלע און טעכנישע. יודען האבען אנ'ענטשפרעכענדען אנטייל אין פוילישען פארלאמענט. פיל יודען פערנעהמען געוועהלטע אמטען אין די זעלבסטפערוואלטונגען.

נאמינעל און פארמעל זענען די דאזיגע רעכט אנערקענט דורך אלע רעגירונגס־ און מוניציפאל־ארגאנען אין לאנד און אין א בעדייטענדער מאס זענען זיי אויך אנערקענט אין דער פראקטיק. די דאזיגע רעכט זענען איינגעגלידערט געווארען אין דער לאנדעס־קאנסטיטוציע און פארמעל ווערען זיי בעקרעפטיגט דורך דעם שוץ פון פעלקערבונד.

נישט קוקענדיג אויף די דאזיגע ברייטע און אייגענטימליכע רעכט

ווערט דאך פראקטיצירט א דיסקרימינאציע־פאליטיק לגבי יודען

אין פיל ריכטונגען בעזונדערס אויפ'ן ווירטשאפטליכען געביט. הגם די דריי־מיליאניגע יודישע בעפעלקערונג בעטרעפט ארום צעהן פראצענט פון דער גאנצער בעפעלקערונג אין פוילען, איז דאך די צאהל יודען וואס זענען בעשעפטיגט אין עפענטליכען און האלב־עפענטליכען דינסט כמעט אונבעדייטענד און איז

בעדייטענד קלענער ווי פאר דער מלחמה.

בעת פוילען איז געווען א פראווינץ פון רוסלאנד, באכמעהר, בעת פוילען האט אנגעהויבען פיהרען א סאציאליסטישע פאליטיק פון עטאטיזם, ד.ה. איינפיהרען רעגירונגס־מאנאפאלען אין דער אינדוסטריע, האבען טויזענדער יודען, וואס זענען געווען בעשעפטיגט אין אזעלכע אינדוסטריע־צווייגען ווי זאלץ, טאבאק און אלקאהאל, פערלוירען די ארבייט און

אויף זייער ארט זענען אנגענומען געווארען נישט יודען.

יודישע דאקטוירים טרעפען אן אויף גרויסע שוועריגקייטען ביים אויפגענומען ווערען אויף אפיציעלע און האלב־אפיציעלע אמטען, בעזונדערס, אין די געזונד־שוץ־אמטען (קראנקען־קאסעס), פון וועלכע עס איז אין א בעדייטענדער מאס אפהענגיג די דאקטוירים־מאסע. יודישע אדוואקאטען ווערען שטארק געשטערט, מחמת די פארשריפטען, וואס זעהען פאר, אז אן אדוואקאט קען נישט אנהויבען פראקטיצירען, אויב ער איז נישט געווען בעשעפטיגט אין א פויליש געריכט ווייניגסטענס 3 יאהר, און יודישע אדוואקאטען ליידען פון בעגרענצטע מעגליכקייטען צו קענען אויפגענומען ווערען אין דער פרעלימינארער געריכטס־פראקטיק.

די יודישע בעפעלקערונג אין פוילען בעקלאגט זיך אויף דיסקרימינאציעס אין פאלגענדע אלגעמיינע געביטען: ביים אויפמאכען שטייערן, ביים ערטיילען ערלויבענישען אויף דער פיהרונג פון כל'ערליי געשעפטען, ביים ערטיילען עפענטליכע קאנטראקטען, ביים אנווענדען די געזעצען וועגען האנדווערקער־שטאנד, אין געזעץ, וואס צווינגט די יודען צו שליסען זייערע געשעפטען זונטאג, ביי דער אונגלייכער און נישט־פראפארציאנעל נידריגער איינטיילונג פון רעגירונגס־ און מוניציפאליטעט־פאנדען לטובת יודישע אינסטיטוציעס, ביים פונקט אזוי נישט־גלייכען און נישט־יושר'דיגען ערטיילען קרעדיטען פאר די יודישע קאאפעראטיווע הלוואה־פערבאנדען.

די דאזיגע דיסקרימינאציעס צוזאמען מיט די

אונגעוועהנליך שווערע לאסטען

וואס די יודען טראגען אלס האנדעלס־קלאס, האבען אויף אנ'אמת [illegible] די גאנצע יודישע בעפעלקערונג און געשאפען א דורכאויס [illegible] לאגע. ווי בעקאנט, האט די וועלט־מלחמה בעגרענעצט די גאנצע ווירטשאפטליכע אויסווירקונג פון פוילען. ברייטע מערק, פון וועלכע עס זענען געווען אפהענגיג טויזענדער יודישע סוחרים און פאבריקאנטען, זענען פערלוירען געגאנגען. די דראסטישע ענדערונגען, וואס זענען איינגעטרעטען הן אין דער פארם, הן אין דעם קאנטראל־אופן פון די אינדוסטריעס, האבען עלימינירט די קליינהענדלער. די איבערוואגענדע לאסט פון שטייערן איז ארויפגעלעגט אויף דער שטאטישער בעפעלקערונג, פון וועלכער די יודען בילדען א נישט־פראפארציאנעל גרויסען פראצענט, און נאך דעם אלעמען איז נאך צוגעקומען די ווירטשאפטליכע וועלט־דעפרעסיע, פון וועלכער פוילען אלס גאנצעס ליידט שטארקער ווי אנדערע לענדער. די דאזיגע פראבלעמען האבען א קאמישען כאראקטער, מיר האפען אבער, אז

זיי זענען נישט אונהיילבאר.

מיט די דאזיגע אלע פראבלעמען האט זיי בעשעפטיגט און אינטערעסירט דער יודיש־אמעריקאנער קאמיטעט.

דער יודיש־אמעריקאנער קאמיטעט האט, זייט עס דויערט דער איצטיגער רעזשים אין פוילען, קיינמאל נישט קוועסטיאנירט די אויפריכטיגקייט פון דער שטרעבונג פון דער רעגירונג, אויף א גלייכען אופן צו בעהאנדלען די יודישע בירגערשאפט. מיר האבען קיינמאל נישט בעטראכט דאס שטייער־סיסטעם אדער די נאציאנאליזאציע־פאליטיק אין דער אינדוסטריע, וואס האט אזוי שווער געטראפען דאס עקאנאמישע לעבען פון די יודען, אלס אקטען, וואס זאלען האבען געווען אינספירירט דורך אנ'אנטיסעמיטישען גייסט. מיר האבען אויך קיינמאל נישט בעטראכט אלס אנטיסעמיטישע מאס־מיטלען פון דער רעגירונג און זעלבסטפערוואלטונגען די עקזיסטירענדע דיסקרימינאציע ביי דער בעשעפטיגונג פון יודען אין עפענטליכען דינסט און אין רעגירונגס־אינדוסטריעס אדער די שוועריגקייטען, וואס ווערען ארויפגעלעגט אויף יודען אין די פרייע און האנדווערקערישע פראפעסיעס. אבער די ווירקונג איז מחמת אונזער שטעלונג נישט געווען ווייניגער טראגיש. און עס איז דאך נישט קיין ספק, אז בעגרענצונגען אין פערשידענע ריכטונגען לגבי יודען ווערען פראקטיצירט דורך פיל, וואס זענען פעראנטווארטליך פאר דער אדמיניסטראציע און אנפיהרונג מיט אלגעמיין־מלוכה'שע און מוניציפאל־ענינים.

נאכמעהר, איידער עס איז געשאפען געווארען לעצטענס דער קאמיטעט צו פארשען די יודישע עקאנאמישע לאגע, האט

די רעגירונג זעהר ווייניג געטאן,

כדי דירעקט און ענטשפרעכענד צו פערבעסערען די דיסקרימינאציעס און אפצושאפען די אונגערעכטיגקייטען, וועלכע זענען בסדר געוואקסען און האבען איצט דורכגעלעכערט די גאנצע עקאנאמישע סטרוקטור פון פוילען. ווי עס איז שוין בעמערקט געווארען, שטעהט דער יודיש־אמעריקאנער קאמיטעט אויפ'ן שטאנדפונקט, אז עס איז דער חוב פון דער פוילישער רעגירונג

נישט בלויז צו בעגנוגענען זיך מיט פרומע וואונשען,

נאר אויך צו האנדלען לגבי דער קריטישער לאגע אויף א פאזיטיווען און קאנסטרוקטיווען אופן.

עס איז קיין ספק נישט, אז די רעגירונג ווינשט זיך דעם גוטען ווילען פון איהר יודישער בעפעלקערונג און דעם גוטען ווילען פון די יודען מחוץ פוילען. עס איז אויך קיין ספק נישט, אז די רעגירונג איז אייפערזיכטיג איבער דעם פרעסטיזש פון פוילען אלס מאדערן און פראגרעסיוו לאנד, די יודישע בעפעלקערונג האט ארויסגעוויזען איהר אונבעצווייפעלטע געטרייטשאפט צוזאמענצובינדען איהר גורל מיט'ן גורל פון לאנד. אין געגענזאץ צו אנדערע מינדערהייטס־גרופען האבען נישט די יודען קיין אירידענטישע אמביציעס.

יושר'דיגע און גלייכע בעהאנדלונג

וואלט אהן ספק געמאכט פון דער יודישער בעפעלקערונג א מעכטיגען פאקטאר פאר'ן אויפבוי פון פוילענס ווירטשאפט און קולטור. עס איז אבער שווער צו ערווארטען מצד דער יודישער בעפעלקערונג אנ'אייפריגע צוזאמענארבייט, אויב די דאזיגע בעפעלקערונג ווערט נישט מיט'ן גאנצען הארצען אויפגענומען אין פאליטישען און עקאנאמישען לעבען פון לאנד און אידרע מיטגלידער ווערען נישט בעטראכט אלס גלייכבערעכטיגטע אנטיילנעהמער אין אלע געלעגענהייטען און פעראנטווארטליכקייטען פון דער בירגערשאפט, — אויב די יודען וועלען נישט אויפהערען בעטראכט ווערען אלס פרעמדע אין א לאנד, אין וועלכען זיי לעבען זייט קרוב טויזענד יאהר.

ד"ר מ. וואלפסאן
האט זיך איבערגעצויגען
נארוטאוויטשא (דושעלנא) 2
טעלעפאן 128-83
נעמט אן פון 5 — 7 נאכמיטאג

קלעפסידרעס
צו זעהר ביליגע פרייזען
נעהמט אן די דרוקעריי פון
„נייעם פאלקסבלאט"
די קלעפסידרעס ווערען אין משך פון 1 שעה אויסגעפערטיגט
און פונאנדערגעשיקט איבער דער שטאט.

פרידליכער קריגס־צושטאנד

פון ד״ר. י. טהאן

ביין, נישט דער ראציאנאליזם האט יעצט: נישט דער שכל רעגירט מיט׳ן מענש, נאר לאמיר זאגען, דאס געפיהל, לאמיר בעהמען א שטייגער די אויסטערלישע בעציהונג צום געלד, וועלכע די מענשען ווייזען ארויס, צי איז דאס נישט אויסער־געוועהנליך קאמיש? די מענשען בעציהען זיך בכלל צום געלד סקעפטיש, גאנץ איינפאך, זיי גלויבען נישט אינ׳ם אינערליכען ווערט פון געלד, נישט אין זיין שטאנדהאפטיגקייט. אין דאס בעציהט זיך צו יעטוועדען געלד, אין וואס פאר א וואלוטע דאס זאל נישט זיין. און מען דארף אנערקענען, אז מען קאן זיך גאר נישט וואונדערען צוליב׳ן דאזיגען אומצוטרוי. דאס וואס מען האט געזעהען אין די לעצטע 10 יאהר, אין די גרעסטע פינאנציעלע לענדער, ווי: דייטשלאנד, פראנקרייך, און לעצטענס אין ענגלאנד גופא בערעכטיגט אהן ספק צום גרעס־טען פעסימיזם. אויב דאס דייטשע געלד האט געקענט אזוי פערלירען אין ווערט, אז עס האט נישט געדעקט די קאסטען פונ׳ם שטיקעל פאפיר, אויף וועלכען עס איז געווען געדרוקט, אויב דאס פראנ־צויזישע געלד האט געקאנט פערלירען גאנצע 80 פראצענט פון גאמינאלען ווערט, אויב דאס ענג־לישע געלד איז שוין איצט ווערט מיט 30 פראצ. ווענינער, ווי אמאל, דאן מוז מען באמת קומען צום לאגישען אויספיהר: דאס געלד גיט נישט קיין שום זיכערקייט און פעררינט נישט קיין שום צוטרוי.

און ווידער דער לאגישער אויספיהר דארף אונבעדינגט ברענגען אנ׳אנדערן, דהיינו, אז די מענשען האבען אויפגעהערט צו קלאמערן זיך אן געלד. אבער גראד דא בעווייזט זיך די גאנצע אונ־לאגישקייט און די ווילדע עמאציאנעלקייט פון דער מענשליכער נאטור: ביים דאזיגען מצב קלאמערען זיך די מענשען אן געלד, זיי זאמלען געלד וויפיל עס לאזט זיך נאר, זיי בעהאלטען דאס געלד אין די געהיימסטע ערטער, זאל זיין אפילו אין שטרוזאק. זיי זאמלען געלד און נישט דאס, וואס האט שטענדיג עפעס א ווערט, א שטייגער סחורה. איינפאך די מענשען קאנען זיך נישט שיידען מיט׳ן געלד, צו וועלכען זיי האבען נישט קיין צוטרוי און אין ווערמענס מארגען זיי גלויבען נישט. דערפאר טאקע פאלט די קאנסומציע מיט יעדען טאג אלץ מערר, און עס איז א טראגיקאמישע ערשיינונג, וואס פער־שידענע אפיציעלע פאקטארען, נאטירליך פון די באנקספערען ענטוויקלען א געוואלדיגע אגיטאציע, וואס איהר ציל איז צו נויטען די מענשען זיי זאלען זיין שפארזאם.

דער שכל דיקטירט דאך, אז מען דארף די מענשען בעווייזען זיי זאלען אויסגעבען געלד און נישט זאמלען, אפילו אין דער פארם פון באנק־אפשפארונגען. דער טיפסטער עצם פון איצטיגען קריזיס ליגט דאך אין דעם, וואס דער פערברויך האט אדער אינגאנצען אויפגעהערט, אדער ער האט זיך אזוי פערקלענערט, אז די פראדוקציע האט אויפגעהערט צו האבען, וועלכע עס איז נישט אויסזיכטען אויף ערפאלג. ווער ווייס, צי נישט פון אט דעם שטאנדפונקט דארף מען בעהאנדלען איינע פון די אויסטערלישסטע ערשיינונגען, וועלכע די לעצטע צייטען האבען געבראכט פאר דער וועלט. מיר האבען אין זין די ליציטאציע אין מינוס, וועלכע די מלוכות הויבען אן צו פיהרען מיט זייער געלד, אבער שוין אינגאנצען בעוואוסטזיניג.

אין דער ערשטער רייה טוט דאס ענגלאנד, אפשר זענען די ערשטע פרובען אין דער הינזיכט געווען אנ׳אויסדרוק פון אונבעוואוסטזיניגען זעלבסט פערהיטונגס־אינסטינקט. אבער שפעטער האט מען די פרובען ווייטער געפיהרט שוין אינגאנצען בע־וואוסטזיניג. ענגלאנד האט אייגעטייטען מיט׳ן געלד און האט פערקלענערט דעם ווערט פון איהר געלד און איצט האלט זי זיך דערביי גאנץ גערן, ווייל זי זעהט, אז אויף דעם אופן און נאר אויף דעם אופן וועט זי הויבען און וועט וועקען די גייס־טער פון קאנסומציע און שפעטער וועט זי אפשר פערשטארקען איהר קאנקורענץ־פעהיגקייט אין דער וועלט. און דאס איז אין א גרויסער מאס געלונגען.

א בעוויז דערצו איז וואס עס זענען שוין פאר־האן אזעלכע, וואס מאכען נאך ענגלאנד. יאפאן רייסט אייך מיט׳ן געלד, פערקלענערט דעם ווערט פון איהר געלד און וויל זיך אויף דעם אופן, וועלכער איז זיכער אין דער געשיכטע נישט בעקאנט, פערשטארקען פינאנציעל, צי האט ווען די וויסענשאפט געקאנט אויסטראכטען אדער פאר־אויסזעהען עפעס אזוינס, אויף וואס עס קאן פאר־לען דער ווילדער אינסטינקט?

אבער דערווייל וואלט סוף כל סוף נאך אלץ געקאנט זיין אין ארדנונג, מ׳וואלט געקאנט ענ־דערען די פארמולע. אנשטאט „גוט געלד, וואלט מען אין די „וויסענשאפטליכע" ביכער געשריבען, „שלעכט" געלד, דערצו איז דאך פארהאן א וויסענ־שאפט, אז זי זאל זיך צופאסען צו די פאקטען.

אבער דא ווייזט זיך ארויס א פיל ערגערע זאך און קודם כל א זעהר געפעהרליכע. עס ווייזט זיך ארויס, אז אט דער נייער אויפטו פון בעפעס־טיגען דעם וואוילשטאנד רופט ארויס א נייע שפאנונג אויף דער וועלט און דאס א זעהר געפעהר־ליכען דער נייער אויפטו שאפט כמעט א קריגס־צושטאנד אין צייט פון פולען שלום.

וואס טוט זיך שוין אפ צווישען פראנקרייך און ענגלאנד? נאטירליך געהט עס וועגען די צאה־לען, וואס ענגלאנד האט איינגעפיהרט, כדי אפצור־האלטען דעם אימפארט אין אויסלאנד און די צאה־לען טרעפען שטארק די פראנצויזישע סחורות. אין ספק זעהט עס אזוי אויבען אויף. אבער ווען דער פונט וואלט נאך געווען פונט, וואלט די זאך נישט געווען אזוי שרעקליך. דער עיקר ליגט דאך אין דעם 30־פראצענטיגען פערלוסט ביי דער ענגלישער וואלוטע און דאס רופט ארויס שרעק און אפשר אויך פערוויסטונג. פראנקרייך האט געפרובט אפ־שרעקען ענגלאנד און האט אונטערגעמינעוועט דעם ענגלישען פונט, לאזענדיג איהם פאלען וויפיל ער האט נאר געקענט. אבער דער רוהיגער און קאלט־בלוטיגער ענגלענדער האט זיך נישט דערשראקען, דאגעגען דער הייסער פראנצויז האט פערלוירען עפעס אנ׳אסטראנאמישע ציפער מיליאנען דאלאר...

עס עקזיסטירט אלזא קריגס־צושטאנד צווישען די צוויי גרעסטע „פערבינדעטע מלוכות".

און ווי געזאגט, קומט צו די דריטע „גרויסע פערבינדעטע מלוכה", ווי דער וואונדערבארער וועלט־קריג און נאך איהם דער וואונדערבארער ווערסאילער שלום, האבען עס איינגעשטעלט די נייע טער־מינאלאגיע. נעמליך — יאפאן. אויך יא־פאן וויל אויף א מאדערנעם אופן איינפונדעווען איהר וואוילשטאנד און פערקלענערען דעם ווער־טן פון יען. און דאס בערייט אריינקריכען אין פאראד ענגלאנד. דער יען וועט זיין נאך נידריגער פונ׳ם פונט, וועלען די מענשען קויפען יאפאנישע סחורות. און וואס וועט פון אזא מין פערפלאנטער־טען, אונלאגישען מצב ארויסקומען? אט אין דעם האנדעלט זיך עס: מיר זיצען אויף א וואול־קאן און דער וואולקאן קאן אויסברעכען.

צי וועט העלפען פארזיכטיגקייט? ס׳איז נישט אויסגעשלאסען. אבער גראד די פארזיכטיגקייט איז נישטא. מ׳לאזט זיך נאר מיטרייסען פון געפיהל. צום גליק איז נאך פארהאן אין אט דעם געפיהל איין טארמאז: מענשען האבען מורא, האבען שרעק־ליך מורא. זאלען די פון האס־וואהנזיניגע היטלע־ראוועס, אדער זייערע קליינע אימיטאטארען, און זייערע ענדעקעס, ווארפען מיט שטארקע און שטאל־צע ווערטער, ווי מיט שטיינער. מ׳דארף זיך נאר צו זיי צוקוקען פון דער נאהענט: פחדנים. זיי האבען מורא, און סוף־כל־סוף וועט זיי די שרעק־פאראליזירען. ווער ווייסט? אפשר וועלען מיר האבען דער שרעק צו פערדאנקען דעם וועלט־שלום, נישט קוקענדיג אויפ׳ן בעהאלטענעם קריגס־מצב.

(ב.ד.ז.).

דער פאליטישער מאמענט

דער מוסולמענישער קאנגרעס אין ירושלים

דער מוסולמענישער קאנגרעס אין ירושלים האט פערענדיגט זיינע בעראטונגען און אויפ׳ן סמך פון די דערהאלטענע אינפארמאציעס קאן מען זיך מאכען א מעהר אדער ווייניגער קלאר בילד פון זיינע רעזולטאטען.

נאך איידער דער קאנגרעס האט זיך געעפענט, האבען מיר געהאט אנגעוויזען, אז דער קאנגרעס וועט נישט טראגען דעם בריטען כאראקטער, וועלכען עס האבען איהם געוואלט צו־געבען זיינע ארגאניזאטארען, דער הויפט מופטי פון ירושלים און דער פיהרער פון די מוסולמענער אין אינדיען שאוקאט אלי. מיר האבען אויפמערק־זאם געמאכט דערויף, אז אין דער מוסולמענישער וועלט גופא זענען פערהאן געגנער פון די כוונות, וועלכע עס האבען געוואלט דורכפיהרען די איינאר־דנער פון קאנגרעס. בעזונדערס איז דאס געווען קלאר בנוגע דער פראגע פון אלמוסולמענישען קא־ליפאט. דער געדאנק וועגען קאליפאט איז אוועקגע־וואָרפען געווארען דורך די איניציאטארען פון קאנ־גרעס נאך מיט עטליכע חדשים פאר זיין צונויפקומען זיך, ווייל געגען דאזיגען געדאנק זענען ארויסגע־טראטען א רייהע מוסולמענישע לענדער, וועלכע ווי־לען נישט זעהען, אז די אויבערהאנד אין דער מאכמעדאנישער וועלט זאל זיך קאנצענטרירען אין ירושלים. געגען אט דעם געדאנק זענען אויך די אייראפעאישע מלוכות, וועלכע האבען זייערע אינטע־רעסען אין די לענדער פון נאהענטען מזרח, מ׳האט געקאנט מיינען, אז דער געדאנק וועט ארויפשווימען אויפ׳ן קאנגרעס גופא, אבער דאס איז נישט גע־שעהען, אזוי איז עס נישט צושטאנד געקומען די שאפונג פון סימבאל פון דער פעראייניגטער מוסול־מענישער וועלט.

דער קאנגרעס האט געבראכט צו א בולטען אויסדרוק די קאנפליקטען צווישען די אראבישע גרופירונגען אין ארץ ישראל. די ארגאניזירטע אפא־זיציע געגען הויפט מופטי איז געשטארקט געווארען. אבער ווען מען קוקט זיך גענויער צו צום פראגראם פון דער אפאזיציע געגען מופטי זעהט מען, אז אין די הויפט פונקטען פון דער בעציהונג צו די יודען און צום יודישען ווערק אין פאלעסטינע איז איי־גענטליך קיין אונטערשיד צווישען די גרופען נישטא. דער קאמף צווישען מופטי און זיין געגנער, דעם בירגערמייסטער פון ירושלים טראגט דער עיקר דעם כאראקטער פון א קאמף צווישען צוויי אראבישע משפחות וועגען דעם אויטאריטעט צווישען די אראבער, עס זענען אנגעקומען ידיעות וועגען א שפאל־טונג צווישען דעם מופטי און שאוקאט אלי. אבער עס דאכט זיך, אז חלוקי דעות שטאמען נישט אזוי ווייט פון פרינציפיעלע געגענזאצען בנוגע דער פער־אייניגונג פון די מוסולמענער, ווי פון קאנקורענץ צווישען צוויי אמביטנע פערזענליכקייטען. אויפ׳ן קאנגרעס האט זיך אויפ׳ן ערשטען ארט ארויסגערוקט דער מופטי. און טאקע אין צוזאמענהאנג דערמיט האט זיך דער קאנגרעס געענדיגט מיט א רייהע בעשלוסען, וואס ליגען אויף דער ליניע פון דעם מופטיס כוונות.

דער קאנגרעס האט אויפגעהערט צו זיין א צו־פעליגע אימפרעזע, נאר ער האט בעשלאסען צו שאפען א שטענדיגע מאכמעדאנישע ארגאניזאציע. ער האט בעשלאסען צו שאפען א שטענדיגע אינסטי־טוציע פון מוסולמענישע קאנגרעסען, וועלכע דאר־פען זיך צונויפקומען פעריאדיש און אין פערשידענע מאכמעדאנישע צענטערען. דאס וועט אלזא זיין א געוויסער געגענגעוויכט צו דער אלוועלטליכער ציוניסטישער ארגאניזאציע.

דער קאנגרעס האט בעשלאסען צו שאפען א מוסולמענישען אוניווערזיטעט אין ירושלים. פון א בעשלוס ביז צו זיין רעאליזאציע איז א ווייטער מהלך. דאס געפיהל פון סאלידאריטעט צווישען די אראבער איז נישט אזוי שטארק, אז ס׳זאל נישט גע־בראכען ווערען, ווען מען וועט דארפען אריבער־געהען פון ווערטער צו מאטעריעלע קרבנות. אבער ס׳איז נישט אויסגעשלאסען, אז אזא אוניווערזיטעט זאל ווירקליך רעאליזירט ווערען.

דער קאנגרעס האט אויסגעקליבען א שטענ־דיגען אויספיהר־קאמיטעט און בראש פון קאמיטעט איז געשטעלט געווארען דער הויפט־מופטי. דאס איז אויך איינער פון זיינע גרעסטע נצחונות אויפ׳ן קאנגרעס, ווייל נישט קוקענדיג אויף דער אפאזיציע, האט דער מופטי דאך געהאט א מעהרהייט.

די אלגעמיינע בעשלוסען פון קאנגרעס שטע־לען מיט זיך פאר גוט פערמאסקירטע פאליטישע כוונות אונטער׳ן מאנטעל פון רעליגיעזע אינטע־רעסען. א שטייגער דער פאסטולאט, אז די הער־זשאפט באהן־ליניע זאל אפגעגעבען ווערען אין די הענד פון די מוסולמענער פאר די בעדערפעני־שען פון די עולים קיין מעקא איז א פערמאסקירטער פראטעסט געגען די אימפעריאליסטישע שטרעבונ־גען פון די אייראפעאישע מלוכות.

דאגעגען אונפערהוילט און לגמרי נישט פער־מאסקירט זענען די בעשלוסען פון קאנגרעס אז אויף וויפיל זיי זענען נוגע די יודען. דא האט זיך דער קאנגרעס ארויסגעזאגט אפען און נישט בעהאל־טען, אז ער בעציהט זיך מיט פיינדשאפט און פייגד־שאפט צו די פרובען פון בויען א יודישע נאציא־נאלע היים אין ארץ ישראל, אז דער „ציוניזם איז לויט זיין מהות נאר אנ׳אגרעסיווע בעוועגונג, איז געווענדעט געגען די אינטערעסען פון מוסולמענישען וואוילשטאנד או דירעקט אדער ראונדירעקט שטויסט ער ארויס די מוסולמענער פון דער עפענטליכקייט צו האבען א קאנטראל איבער די הייליגע מקומות".

זעהר אינטערעסאנט איז דער גאנצער אימפרע־זע איז די שטעלונג פון ענגלאנד, מען קאן די שטע־לונג אנרופען מיט די ווערטער „גייסטיגע נייטראַ־ליטעט" אדער „נייטראלע בעגינסטיגונג". בלויז איין מאל, ווען צוויי עגיפטישע דעלעגאטען האבען אטאקירט די איטאליענישע רעגירונג פאר אונטער־דריקען די אראבער אין טריפאליס, האט זיך בע־וויזען די פויסט פון ענגלישען מאנדאטאר און דיביידע דעלעגאטען זענען ארויסגעשיקט געווארען פון לאנד. אין איבריגען אבער האט זיך די ענגלישע מאכט רוהיג צוגעקוקט צו דעם, וואס עס קומט פאר אויפ׳ן קאנגרעס־ די אמתע כוונות פון די ענגלענדער לגבי דעם קאנגרעס איז דערווייל נאך שווער דורכ־צופירגען און עס איז שווער צו געפינען דעם ריכטיגען זין פון דער טאקטיק, וועלכע גרויסבריטאניען האט אנגענומען בנוגע דער נייער מוסולמע־נישער ארגאניזאציע.

אין אלגעמיין דארף מען דעם קאנגרעס און זיינע רעזולטאטען נישט איבערשעצען און נישט באגאטעליזירען. מען דארף אנערקענען, אז עס איז געשאפען געווארען א נייע מאכמעדאנישע ארגאני־זאציע, וועלכע האט א פיינדליכע שטעלונג צו די יודישע שטרעבונגען און אז אין דער נאהענטסטער צוקונפט קאן אויסקומען מיט דער ארגאניזאציע ערנסט זיך צו רעכענען.

פ. פ. ס!

אט אזוי בעזיגט מען דעם געגנער

א פרעכטיגער פראנצויזישער וואהל־עפיזאד, וועלכער קלינגט ווי אנ׳אונגלויבליכער אנעקדאט

(קארעספאנדענט פון פאריז)

אין פראנצויזישען פארלאמענט קומט פאר א ליידענשאפטליכער קאמף ארום דער נייער וואהל־ארדינאציע. עס איז נישט אויסגעשלאסען, אז גאר אינגיכען וועט פראנקרייך אריינטרעטען אין א וואהל קאמפאניע. די פראנצויזישע פרעסע גרייט זיך שוין צו דער קאמפאניע און דערביי דערמאהנט מען טשיקאווע עפיזאדען וועגען די מעטאדען און אופנים ווי אזוי עס זענען אמאל געפיהרט געווארען די וואהל קאמפאניעס. איין צייטונג דערצעהלט זעהר א אינ־טערעסאנטען עפיזאד, וועלכער קלינגט ווי א פרעכ־טיגער וואהל־אנעקדאט.

געווען איז דאס בעת דער וואהל־קאמפאניע אין יאהר 1902. אין איינעם פון די פאריזער וואהל־קרייזען האבען געקעמפט געגען זיך צוויי קאנדידא־טען: קאנזשי, א קאנסערוואטאר און אלעמאן א סאציאליסט. טרעט איינמאל ארויס קאנזשי און בע־שולדיגט אלעמאנען, אז ער האט גענומען כאבאר, אז ער איז אונטערגעקויפט פון דער גאז־געזעל־שאפט, פון וועלכער ער האט בעקומען 25000 פראנק כדי ער זאל פערטיידיגען איהרע אינטערעסען. „איך וועל דאס בעווייזען מיט דאקומענטען, האט אומער־טום געשריען קאנזשי, זאל ער קומען און זאל אפלייקענען די אויטענטישקייט פון די דאקומענטען".

קאנזשי האט איינגעארדענט א גראנדיעזען מי־טינג אין איינעם פון די גרעסטע זאלען פון פאריז. אויף דעם מיטינג האט ער צוגעזאגט ארויסצוטרע־טען מיט צושמעטערנדיגע רעוועלאציעס וועגען זיין געגנער, צודריקען איהם צו דער וואנד און בע־ווייזען, אז דאס איז א פערקויפטע נשמה. ער האט אויך מיטגעטיילט, אז ר׳האט איינגעלאדען אויפ׳ן מיטינג זיין געגנער אלעמאן, אדרבא, זאל ער קומען און זאל זיך פערטיידיגען.

אין בעשטימטען טאג איז דער זאל געווען אי־בערפולט. אלע זענען געווען נייגעריג און פשוט געשפאנט, מיט וואס עס וועט זיך ענדיגען דער דועל צווישען קאנסערוואטאר און דעם סאציאליסט. פלוצים איז א שטורעם אדורך איבערן גאנצען זאל, אין איינער פון די לאושעס האט זיך בעוויזען דער סאציאליסט אלעמאן. ער איז געווען זעהר פאסו־לער, אלע האבען איהם געקענט לויט זיין פרעכ־טיגער שווארצער באָרד.

אויף דער סצענע איז ארויף קאנזשי און האט אנגעהויבען רעדען. זיין רעדע איז געווען א צו־שמעטערנדיגע. ער האט מיט בריף, קוויטונגען און אנדערע דאקומענטען בעוויזען, אז אלעמאן איז א פערקויפטע נשמה, אז נישט נאר ער פערדינט נישט קיין צוטרוי פון די וועהלער נאר אז ער איז ווערט באלד אויפ׳ן ארט ארעסטירט צו ווערען פאר זיינע פאלשקייטען און מיאוסע מעשים. אלעמאן איז דא אין זאל, האט מיט פאטאס אויסגערופען קאנזשי, איך ווארף איהם נישט קיין בעשולדיגונגען אונטער די אויגען, נאר אין זיין אנוועזענהייט, אדרבא, זאל ער ארויף אויף דער טריבונע, זאל ער זיך פערטיידיגען, זאל ער בעווייזען, אז איך בין א ליגנער".

אלעמענס אויגען האבען זיך געווענדעט צו דער לאושע, אין וועלכער עס איז געזעסען אלעמאן. מיט שפאנונג האט מען ערווארט, ווי אזוי וועט ער רעאגירען אויף די שווערע בעשולדיגונגען פון זיין פאליטישען געגנער. אלעמאן האט זיך אויפגע־הויבען און איז זיך פאמעליך ארויס פון דער לאושע, ס׳איז געווען קלאר, ער געהט ארויף אויף דער סצענע, כדי צו געבען אנ׳ענטפער. די שפאנונג איז געווארען א געוואלדיגע. עס איז פעראיבער א מינוט, צוויי. דער עולם איז געווארען אונגעדולדיג. נאך א מינוט אלעמאן איז נישטא... ווען זיין זאל האט אויסגעבראכען א טומעל פון אונצופרידענהייט, האט זיך קאנזשי בעוויזען אויף דער סצענע און האט געמאלדען, אז אלעמאן איז פערשוואונדען פון טעאטער. פאר יעדען איז געווארען קלאר: דער אונטערגעקויפטער קאנדידאט איז אנטלאפען פאר די צושמעטערנדיגע בעווייזען פון זיין געגנער. די אונגעהויערע עמפערונג פון עולם איז פערוואנדעלט געווארען אין א קאלאסאלען טריאומף פון קאנזשי׳ן, וועלכער איז טאקע געוועהלט געווארען אלס דעפוטאט.

אבער נאך די וואהלען איז מען געוואויר געווארען דעם גאנצען אמת, וועלכער איז נישט ווייניגער פיקאנט פאר דער מעשה. אין טעאטער בעת׳ן מיטינג איז געזעסען נישט אלעמאן, וועלכער איז אפילו נישט איינגעלאדען געווארען צום מיטינג, נאר אנ׳אקטיאר, וועלכען קאנזשי האט געהאט גע־דונגען און וועלכער האט זיך קונציג פערגרימירט פאר אלעמאנען. צווישען אקטיאר און זיין פאליטי־שען אנטרעפרענער איז געווען אפגערעדט, אז אין דעם בעשטימטען מאמענט זאל ער אנטלויפען פון טעאטער און געבען קאנזשין די מעגליכקייט צו גע־ניסען פון זיין טריומף.

א. פ.

LUNA

היינט און פאלגענדע טעג!
פרעכטיגער יום־טוב־פראגראם פאר ליב־האבער פון שעהנעם שפילען און ארטיזם!
דאס ריידענדע ליבע־פאר

JANET GAYNOR
CHARLES FARRELL

ליבע, בענקען, רייסען מיט, ענטציקען און וואונדערשעהנעם פילם פון ליבע און אפפערונג

גריקס־מעלאדיע

פראדוקציע: Fox Film

אויסערפראגראמען! אנהייב 4 נאכמ.
שבת זונטאג און יום טוב 12 בייטאג.
נארמאלע פרייזען פון די פלעצער.
יו״ט פון 12־3 נ.מ. צו 50 גר. און 1 זל.

יאָ אַ פאָלק — נישט אַ פאָלק

פון טאָג־בוך פון אַ יודישען פובליציסט

פון ד״ר חיים זשיטלאָווסקי

קיינער איז נישט בעהיט פון דעם שטן און זיינע נסיונות. און וואָס וויל דער שטן, אויב נישט אַראָפּפיהרען פונ׳ם ריכטיגען וועג. דער עיקר נעהמט ער זיך פאַר צדיקים, אָבער אויך פשוט׳ע בשר־ודמ׳ס לאָזט ער נישט דורך, אויב ער בעמערקט נאָר, אַז גראָד זיי האָבען אפשר על פי צופאַל זיך אָנגעשטויסען אויף דעם ריכטיגען וועג.

פאַר קיין צדיק רעכען איך מיך נישט, אָבער אַז אויף דעם ריכטיגען וועג, — ווענינגסטענס, אין דער יודישער פראַגע, — האָב איך מיך יאָ אָנגעשטויסען, — אין דעם, נאַטירליך, איז פאַר מיר קיין ברעקעל ספק נישטאָ. האָב איך טאַקע ווען נישט ווען געדאַרפט זיך ראַנגלען מיט דעם שטן.

און איינמאָל האָט ער זיך בעוויזען פאַר מיר נישט מיט הערנער און קלויען, נאָר גאָר אין דער געשטאַלט פון איינעם אַ יונגען חבר, אַן׳אינטעליגענט, מיט אַ בלייכען פנים און פערשוואַרצטע ברענענדע אויגען.

געקענט האָב איך איהם פריהער ווי אַ ציוניסט — פון אַ סאָציאַליסט און אַ בקי אין פילאָזאָפיע, וואָס איז פלוצלונג איבער צו די „באָלשעוויקעס" נאָך אין דער צייט פון דער ערשטער רעוואָלוציע, אַזוי אַרום 1906.

זיך „בעוויזען" און גענומען צוראָפּפיהרען פון „ריכטיגען דרך". ער האָט, זאָגט ער, זיך איינגאַנצען מייאש געווען, אי אין דעם ציוניזם, אי אין דער אַסימילאַציע, אי אין דעם סאָציאַליזם, ווי אַנ׳ענטפער אויף דער יודישער פראַגע.

מען מוז, זאָגט ער, איינמאָל פאַר אַלעמאָל איינזעהען, אַז די יודען־פראַגע געהערט, לויט איהר תוך, צו אַזעלכע פּראָבלעמען, ווי דאָס פערפּעטואום מאָבילע און די קוואַדראַטור פון דעם קרייז. אין פלוג: פאַרוואָס זאָל מען נישט קאָנען זיי פערענטפערן? עס מוז דאָך ערגעץ זיין אַ וועג ווי צו פערוואַנדלען אַ קרייז אין אַ קוואַדראַט, ווי צו בעשאַפען קינסטליך אַ בעוועגונג, וואָס זאָל זיך אַליין תמיד בעניייען און קיינמאָל נישט אויפהערען.

אַזוי אויך מיט דער יודישער פראַגע. אין וואָס בעשטעהט זי? יודען זענען אַ פאָלק, און אַ פאָלק דאַרף האָבען אַן׳אייגען לאַנד און זיין בעלעבאָס אויף דעם אייגענעם געשיכטליכען גורל.

אין פלוג איז דאָך דאָ גאָר קיין פּראָבלעם נישט פאַרהאַן. דער גענאַלער הערצל האָט טאַקע תיכף אויסגעפונען די קוואַדראַטור פון דעם קרייז: אָט דאָ איז דאָס פאָלק און אָט דאָרט איז דאָס לאַנד זעצט מען זיך אין אַ פוהר און מען פאָהרט אַריבער אַהין.

איז אָבער די צרה, וואָס דאָס פאָלק איז

יאָ אַ פאָלק און איז נישט קיין פאָלק. און דאָס לאַנד איז יאָ אַ לאַנד און איז נישט קיין לאַנד. און דער דאָזיגער איינוועניגסטער ווידערשפּרוך איז אַן׳אייביגער. דער „יאָ" אין דעם ווידערשפּרוך לאָזט נישט פערשווינדען די שאלה און דער „נישט" אין איהם לאָזט נישט צו קיין ענטפער. איז דאָס אַן׳אייביגער פּראָבלעם.

מילא בכן? מילא בכן דאַרף מען אויפהערען צו מאַטערען זיך און צו פּלאָגען די מוחות אויף איהם, ווי מען האָט אויפגעהערט צו אינטערעסירען זיך מיט דער קוואַדראַטור פון דעם קרייז.

אַי — אונזער׳ע יודישע לייַדען? אַי — די גזירות מיט די רדיפות מיט די בלוטיגע פּאָגראָמען?

— דאַרף מען קוקען אויף זיי ווי אויף אומקאָנטראָלירבאַרע נאַטור־דערשיינונגען, ווי — זאָגען מיר, — אויף ערד־ציטערנישען. קומט אַן ערד־ציטעניש — איז וואָס קאָנסטו דאָ מאַכען? מענשען האָבען נאָך קיינמאָל נישט פערלאָזען די ווולקאַנישע לענדער, אין וועלכע זיי וואוינען. סאַן־פראַנציסקא איז צושטערט געוואָרען, האָט מען זי ווידער אויפגעבויט. האָט ווער פערלאַנגט „גאַראַנטיעס", אַז קיין אַנדער ערד־ציטערניש זאָל מעהר נישט פּאַסירען? האָט מען געזוכט צו זוכען המצאות ווי בכלל אָפּצושאַפען ערד־ציטערנישען?

דער יוד וועט קיינמאָל נישט פערגעסען, אַז ער איז אַ יוד, און אויך דער נישט־יוד וועט דאָס קיינמאָל נישט פערגעסען. זיי ביידע דאַרפען אָבער איינזעהן, אַז דער יוד איז אין דער בחינה פון אַ קוואַדראַטישען קרייז און דערפון זיין אייביגע אומרוה, זיין בחינה פון אַ „פּערפּעטואום מאָבילע". ביידע בחינות קאָנען זיך אָבער נישט רעאַליזירען אין דער ווירקליכקייט. דאַרפען מיר, יודען, אויפהערען צו טראַכטען וועגען דעם. לאָמיר, יודען, לעבען נאָר ווי איינצעלנע מענשען. און, אַז די יודישע צרות וועלען קומען, וועלען מיר זיי אַלעמאָל איבערקומען.

און אַז איך האָב אויפגעהויבען די פראַגע, וועגען טעריטאָריאַליזם, וואָס איז נאָך דעמאָלט נישט געווען אַראָפּ פונ׳ם סדר היום, האָט מיין שטן פשוט זי אָוועקגעשאַפט כלאַחר יד.

— עט! וויים איך וואָס! יודען האָבען נאָר איין לאַנד, ארץ־ישראל, און דאָס איז נישט קיין לאַנד.

דעמאָלט האָב איך גובר געווען מיין שטן. ער וואָלט מיך אויך איצטער נישט געקאָנט אַראָפּפיהרען פון ריכטיגען דרך. אָבער ביסלעכווייז האָב איך פשוט געמוזט איינזעהען, אַז אויב די יודען־פראַגע איז בשום אופן נישט קיין אומפערענטפעריגע, געהער׳ט זי אָבער פאָרט צו די שווערסטע פּראָבלעמען, וואָס פּלאָגען דעם יודישען און נישט־יודישען געדאַנק. און די הויפּט־שווערקייט ליגט טאַקע גראָד אין יענעם ווידערשפּרוך, וועלכען דער שטן האָט אַביסעל צופאַראַדאָקסאַל פאָרמולירט אין די ווערטער: יודען זענען אַ פאָלק און נישט קיין פאָלק, און ארץ־ישראל איז אַ לאַנד און נישט קיין לאַנד...

יודען „ווי אַ פאָלק" וואָלטען גריילעך געוואָלט לעבען אינאיינעם אין זייער אייגענעם לאַנד. ארץ־ישראל, דאָס איז דאָך נאָך עד־היום דער בעסטער טרוים פון אונזער מיליאָנען און מיליאָנען.

אָבער יודען „ווי נישט קיין פאָלק" ווילען. מען זאָל לאָזען יעדען יודען לעבען, וואו ער איז געבוירען געוואָרען, אָדער וואו דער גורל האָט איהם פערטראָגען: רוהיג לעבען, רוהיג בויען די אייגענע היים פאַר ווייב און קינדער, רוהיג פיהרען די אייגענע געשעפטען, אין וואָס זיי זאָלען נישט בעשטעהן.

און ארץ־ישראל? — דערויף איז דאָ אַ משיח־גלויבען מיט אַ „באַחרית הימים", מיט אַ וואונדערבאַרען איבערפליה אַהין אויף די פליגלען פון אַן אָדלער.

יודען „ווי נישט קיין פאָלק" וואָלטען וועלען מען זאָל אינגאַנצען פערגעסען אַן זיי, ווי יודען, זאָל מען תמיד געדענקען, אַז זיי זענען מענשען, נישט קיין ערגערע איידער אַנדערע. און וואָס עס איז אין אַ לאַנד מותר פאַר איינעם, טאָר מען דאָס נישט פערוועהרען דעם אַנדערען בלויז דערפאַר, ווייל ער איז אַ יוד. און וואו דער וועג איז פריי פאַר איינעם, טאָר מען איהם נישט פערשפּאַרען פאַר דעם אַנדערען מחמת זיין יודישען אָפּשטאַם.

אָבער יודען „ווי אַ פאָלק" לאָזען נישט פערגעסען אַן זיך. אומעטום וואוינען זיי אין איינעם אין קאָמפּאַקטע קיבוצים. בויען אַן׳אייגענעם לעבען און אַן׳אייגענע גייסטיגע ספערע, וואָס שיידען זיך שאַרף אָפּ פון דעם אַרום. און אויב עס ווערט וואו פערשפּרייט אין דער פרעמדער אַן׳איינזאַמער טראָפּען, בעמט דאָס גאַרנישט אַזוי לאַנג און אַנדערע יודישע טראָפּענס ווערן צוגעצויגען צו איהם און עס קריסטאַליזירט זיך באַלד אויס אַן׳אייגענע גרופּע, וואָס ווערט שוין מיט פערשידענע פּסיכישע פעדים באַלד בעהעפט מיט דעם גאַנצען יודישען פאָלק, אי מיט אַ ישיבה אין ירושלים, אי מיט אַ ציש״א אין וואַרשא, אי מיט אַ „קאָמזעט" אין ראַטען־רוסלאַנד, אי מיט דעם „אָרט" איבער „דער וועלט".

„די וועלט האָט שוין לאַנג שלום געמאַכט מיט דעם יודען, נאָר דער יוד וויל נאָך נישט שלום מאַכען מיט דער וועלט", — האָט נישט לאַנג געזאָגט בערנאַרד שאָו. ביידע פּסוקים זענען פאַלש. דער יוד וויל שוין פון לאַנג שלום מאַכען מיט דער וועלט. וואו און ווען קעמפט ער דען ענטקעגען איהר? אָבער די וועלט קאָן נישט שלום מאַכען מיט דעם יודען, ווייל שלום מאַכען קאָן די וועלט נאָר מיט יענעם טייל יודען, וואָס איז אינגאַנצען אַן׳איהריגער, דער יוד אָבער, וואָס דרינגט אין איהר אַריין, איז נישט קיין איהריגער, נאָר תמיד אַ זיין אייגענער.

טראַכטען די אַסימילאַטאָרען און זוכען תחבולות ווי אַזוי דער יוד זאָל אויפהערען צו זיין „אַ זיין־אייגענער" און ווערען אינגאַנצען אַן׳איהריגער; ווי אַזוי דאָס „נישט־פאָלק" אין דעם יודען זאָל איבערגאַנצען איינשלינגען דאָס „יאָ־פאָלק". איז דאָס אָבער באמת דיזעלבע אויפגאַבע, ווי די קוואַדראַטור פון דעם קרייז.

איז דעריבער מיין שטן גערעכט? מוז מען דעריבער זיך אויסאיינען מיט זיין „מילא בכן"? אָפּמאַכען ביי זיך איינמאָל פאַר אַלעמאָל: „מיר זענען אַ פערהויקערטע בריאה" — און מעהר שוין נישט טראַכטען דערפון? בשום אופן נישט!

אונזער אומגעלופּערטע עקזיסטענץ אויף דער וועלט, וואָס שטאַמט צום גרעסטען טייל פון אונזער אינווייניגסטער סתירה צווישען „יאָ־פאָלק" און „נישט־פאָלק", — אָט די פערהויקערונג אונזערע איז אַ הערצרייסע, אַ פּערע ביטע פון כאָטער אויף קינד. מ׳קאָן אָבער נישט אומגעהען איביג אויף דער וועלט ווי נישט אַ רעאַליזירטע אידעע, וואָס זוכט איהר אומגליכען תיקון.

דער אויסוועג איז אין דעם אָפּשאַף פון דעם אינווייניגסטען ווידערשפּרוך, און דווקא אין אַ ראַדיקאַלען אָפּשאַף. אָדער „נישט־פאָלק" זאָל איבערגאַנצען אויפעסען דאָס „יאָ־פאָלק" אָדער „יאָ־פאָלק" זאָל דערוועלגען אין זיך דאָס „נישט־פאָלק".

וועלען מיר געצוואונגען ווערען אַרויסצוגעהען קאָנסעקווענט און ראַדיקאַל אויף דעם וועג פון דער פולער נאַציאָנאַלער ווידערגעבורט, וואו פאָלק איז אינגאַנצען און דורכאויס אַ „יאָ־פאָלק" און שטרעבט צו אַ לאַנד, וואָס איז טאַקע אַן׳אמת לאַנד, אַ לאַנד פאַר׳ן גאַנצען פאָלק.

אומזיסטע שרעק און זאָרג

ביי אַ טייל מענשען איז עס אַ סימן פון פיזישער שוואַכקייט; ביי אַנדערע — אַ סימן פון גייסטיגער קראַנקהייט. — אַמאָל קומט עס פון שלעכטער דערציהונג

פון ד״ר ס. עטקין

קיין זאַך גראָבט נישט אַזוי אונטער דעם אָרגאַניזם: קיין זאַך שאַדט נישט אַזוי דאָס געזונט און פערקירצט נישט די יאָהרען ווי שטענדיגע דאגות. די מענשען, וואָס ליידען פון „קרענקליכער אַנגסט", האָבען נישט גענוג כוחות ווידערצושטעהען ערנסטע קראַנקהייטען און אַנדערע ווירקליכע געפאַהרען.

עס זענען פערהאַן פיל סמנים צו דערקענען אַ מענשען, וואָס ליידעט ערנסט פון נערוועזער אַנגסט. עס זענען דאָ, צום ביישפיל, אַזעלכע, וואָס ווערען אויפגערעגט און ציטערדיג ווען זיי שטעהען אויף אַ הויכען פלאַץ, אָדער אויף אַ בריק, אַראָפּקוקענדיג אויף די וואַסער־שטראָמען וואָס פליסען אונטען. אַן׳אַנדערער פאַלט אַריין אין פּאַניק ווען ער געהט אויף אַן׳אָפענעם פלאַץ, אויף אַן׳עפענטליכען סקווער, אָדער אַפילו אויף אַ ברייטען פעלד. און פערקעהרט, עס זענען דאָ אַנדערע, וואָס ליידען פון זיין אין הויז.

עס זענען ווידער פערהאַן מענשען, וואָס האַלטען זיך אין איין דאגה׳נען וועגען זייער געזונט. עס איז אינטערעסאַנט, אַז אייניגע בעמיהען זיך שטאַרק צום האַרצען ערנסטע קראַנקהייטען און אַנדערע האָבען די גרעסטע זאָרג וועגען קלייניגקייטען. ווען ביי אַ ווירקליך ערנסטער קראַנקהייט רעגען זיי זיך כמעט נישט אויף און בלייבען שטיל, מוטיג און אַמאָל אַפילו אַ געלייגט. פיל פון זיי בעקלאָגען זיך, אַז זיי ליידען קערפּערליך, און ווען דאָקטוירים אונטערזוכען זיי געפינען זיי, אַז זיי זענען פיזיש פולקאָם געזונט. אָט דער פאַקט בעווייזט אונז, אַז די קראַנקהייט איז אַ „גייסטיגע", וואָס קאָן אויסגעהיילט ווערען דורך אַ ריכטיגער קוראַציע. פון דער אַנדערער זייט איז אָבער אויך מעגליך, אַז פיל קערפּערליכע קראַנקהייטען רופען אַרויס נערוועזע צורודערטקייט און פּעסימיסטישע שטימונגען.

ווען מיר זאָלען וועלען זיך בריטער אָפּשטעלען אויף די אורזאַכען פון „קרענקליכער אַנגסט", וואָלטען מיר געדאַרפט צו ווייט אוועק אין ביאָלאָגישע און פּסיכאָלאָגישע בעטראַכטונגען. אין קורצען קאָן מען עס ערקלערען אַזוי:

מיר ווייסען, אַז דער נערווען־סיסטעם איז דער אָרגאַן, וואָס פיהרט אָן און קאָנטראָלירט אונזער עמאָציאָנעלען און אינטעלעקטועלען לעבען, ד. ה. די געפיהלען און דעם שכל. שטעלט זיך פאָר, אַז אונזער גייסט האָט צוויי שיכטען, צוויי עטאַזשען. דער אונטערשטער עטאַזש, דער קעלער, איז דער צענטער פון אונזערע עמאָציעס און געפיהלען. אין העכערען עטאַזש וואוינען די געדאַנקען, אויסרעכנונגען, דער קיהלער שכל הישר. דער אונטערשטער עטאַזש קומט נישט פון גרויסען יחוס. מיר האָבען איהם אָפּגעירשנ׳ט פון אונזערע אור־אור־עלטערען, די חיות. פון זיי האָבען מיר בעקומען אונזער נערווען־סיסטעם. דער העכסטער עטאַזש האָט זיך ענטוויקעלט אין דער עוואָלוציע, אין דעם איבערגאַנג פון חיה צו מענש. דער קעלער פון אונזער נערווען־סיסטעם, וואו עס זענען בעהאַלטען אונזערע עמאָציעס און געפיהלען, איז אין צוים און אונטער דער קאָנטראָל פון העכערע מאַרך־צענטערען, פון דעם אַריסטאָקראַטישען עטאַזש, וואו עס וואוינען די ניכטערע געדאַנקען און די עטישע געבאָטען, די נאַטור־אינסטינקטען, וואָס מיר האָבען בשותפות מיט די חיות, זענען איינגעשפּאַנ׳ט דורך די ריין־מענשליכע גייסטיגע אייגענשאַפטען.

אָט דאָס איז ביים נאָרמאַלען מענשען.

עס איז אַ פאַקט, אַז ביים מענשען, וואָס איז קראַנק פיזיש אָדער גייסטיג, ווערט צום ערשטען אָפּגעשוואַכט די העכערע שיכט, דער שכל׳דיגער עטאַזש, וואָס ריהרט־אויף די אינסטינקטען. נו, ווען דער קאָנטראָל איז אַראָפּגענומען בעכט אויס אַ שטורם אין נידעריגען נערווען־שיכט און די געפיהלען בעפרייען זיך פון דער קייט, וואָס האָט זיי צוגעהאַלטען, די גרעניצען זענען אָפען און די פּרימיטיווע עמאָציעס פערנעמען איצט דעם הויפּט־פּלאַץ. דערמיט ערקלער׳ט זיך וואָס קראַנקע מענשען זענען אַזוי עמפּפינדליך און ווערען לייכט אויפגערעגט איבער געפיהלס־זאַכען: דאָס איז בעזונדערס ריכטיג אין בעצוג צו נערוועזע מענשען, וועלכע ווערען צעטראָגען איבער אַ קלייניגקייט.

איצט לאָמיר זעהען ווי אַזוי צוויי מענשען, אַ געזונטער און אַ קראַנקער, וועלען זיך בעציהען צו דער זעלבער ערשיינונג. שטעלט זיך פאָר, אַז אַ נאָרמאַלער מענש זעהט פאַר זיך אַ געפאַהר, די ערשטע זאַך, וואָס עס וועט איהם איינפאַלען איז ווי אַזוי זיך צו בעשיצען פון דער סכנה. אָבער דער קרענקליכער מענש אין זעלבען צושטאַנד וועט נישט קאָנען רוהיג בעטראַכטען וואָס ער האָט צו טאָן, ווייל זיינע געדאַנקען ווערען פּאַראַליזירט פון אַ שטורמישער געפיהלען־כוואַליע און ער ווערט גלייך בעהערשט פון אַ צוריסענער פּאַניק. דער שכל פערנעמט נישט ביי איהם די אויבערהאַנד, נאָר דער בלינדער אינסטינקט, דער בעטאָהר־געפיהל.

די געפאַהר קאָן זיין אַן׳איינגעבילדעטע, ער זאָגט זיך, למשל, אַרום מיט אַ געדאַנק, וואָס בעאומרוהיגט איהם. נו, דער פּראַקטישסטער מיטעל איז רוהיג דורכצוקלערען דעם ענין און זעהען ווי אַזוי צו בייקומען. אָבער דער קרענקליכער מענש קאָן נישט צונויפזאַמלען גענוג קיהלע ווערק און רוהיגער בעטראַכטונג פאַר אַ כראַקטערישען בעשלוס, ווייל זיינע עמאָציעס האָבען זיך דורכגעריסען אין אַלע קעמערלעך פון זיין וועזען און ער פיהלט זיך ווי אינמיטען אַ צעבושעוועטען ים.

איצט לאָמיר נעמען אַזאַ פאַל: אַ קינד איז שווער בעשטראָפט געוואָרען פון זיין מוטער פאַר אַ סעקסועלער האַנדלונג, לאָמיר זאָגען פאַר אָנאַניזם. דאָס קינד איז צו יונג צו בעגרייפען די אומבאַטיירליכקייט פון זיין טאַט, אָבער ער ווערט פול מיט שרעק ווען ער דערזעהט זיין מוטער׳ס צאָרן. ער קאָן נישט זאָגלייך אַדורכטראַכטען וואָס אַזוינס עס איז געשעהען, צו בעשליסען, אַז אין דער צוקונפט זאָל ער עס טאָן געהיים אָדער נאָכגעבען דער מוטער׳ס פערלאַנג. דער׳צו פעלט איהם אויס רוהיגער געדאַנק. די גאַנצע אומאַנגענעהמע איבערלעבונג מיט די דערביאַיגע אומשטענדען ווערען אונטערדריקט אין זיין אונטערבעוואוסטזיין, אין זיין נידעריגען עטאַזש. און עס פאַסיר׳ט אָפט, אַז אין דער צוקונפט, אַפילו ווען ער איז שוין אַ דערוואַקסענער, איז יעדע געשעהעניש אָדער יעדער געדאַנק, וואָס האָט אַן׳שייכות צו זיין קינדערישער ערפאַהרונג, רופט אַרויס אַן׳אומקלאָרען אָבער וועהטאָגדיגען געפיהל פון שרעק און אַנגסט, אַ געפיהל, אַז אַ געפאַהר דערנעהענטערט זיך. די געפאַהר איז נישט קיין איצטיגע, נאָר אַן׳אַלטע, ווייל ער האָט עס קינדווייז בעהאַלטען אין זיין אומבעוואוסטזיין, און איצט איז זי ווידער אַרויסגעשוואומען ביי אַ פּאַסיגער געלעגענהייט. אויב די אַנגסט בעפאַלט איהם אין אַ מאָמענט, ווען ער גרייט זיך צו בעגעהען אַ נאָרמאַלע געשלעכטליכע האַנדלונג פיהלט ער זיך געשטערט און ווערט אַזוי אַרום אומפעהיג צו נאָרמאַלער געשלעכט־האַנדלונג אָדער זיין הייראַט ווערט אַ דורכפאַל.

זיין פיינד איז נישט קיין ווירקליכע געפאַהר, נאָר דער טעראָר, די שרעק, וואָס איז אַריינגעיאָגט געוואָרען אין איהם, ווען ער איז געווען אַ קינד; דער שונא איז די גאַנצע צייט געווען פערבאָרגען, און איצט האָט ער אַרויסגעשטעקט זיינע שאַרפע ציין.

פערשטעהט זיך, אַז דער ליידענדער אַליין ווייס נישט די אורזאַך. און דערפון נעמען זיך טאַקע זיינע יסורים.

אַלזאָ, וואָס איז די אונטערשטע סיבה וועגען דער „קרענקליכער אַנגסט"? אַמאָל איז עס אַ סימפּטאָם פון אַן׳אַלגעמיינער קערפּערליכער אומאָרדנונג. דער דאָקטאָר דאַרף אונטערזוכען דעם קראַנקען און איהם היילען. אין אַזאַ פאַל ווען דער קערפּער ווערט געזונט, ווערט אויך דער גייסט צוריקגעבראַכט צו דער נאָרמאַלער שטופע.

„קרענקליכע אַנגסט" איז אָבער זעהר אָפט אַ בעווייז פון אַ גייסטיגער צערודערטקייט, און אויב ער כאַפּט אַריבער די מאָס, איז עס אַ וואָרנונג, אַז דער קראַנקער איז נישט מיט אַלעמען אין זיין געפיהלס־לעבען. דאָס קאָן אָפט פערלייכטערט און געהיילט ווערען דורך אַ געהעריגער דיאַגנאָזע און בעהאַנדלונג.

און נאָך אַ וויכטיגע זאַך לערנען מיר, אַז אין דער ערציהונג פון קינדער זאָלען מיר זיך האַלטען ביים פּרינציפּ, אַז צופיל אויפרעגונג, שרעק, אַנגסט און דעמאָנסטראַציעס פון געפיהלען שאַדען דאָס קינד און זענען גינסטיג איהם צו פערוואַנדלען אין אַ נעוראַטיק.

מיר דאַרפען דעריבער פערהיטען דאָס קינד, ער זאָל נישט צוזעהען קיין שטאַרקע עמאָציאָנעלע איבערלעבונגען. צאָרן, קריגערייען, צופיל ליבע און האַס וואָס דערוואַקסענע ווייזען אַרויס אין דער אַנוועזענהייט פון קינד, מאַכען אויף איהם אַ טיפען איינדרוק און קריצען זיך איין אויף אייביג אין זיינע עמאָציעס, אַפילו ווען די ליבע ווערט אַרויסגעוויזען צום קינד אַליין. ער פיהלט, לעבט עס דורך, און ווערט אָפט בעראוישט פון דער ערפאַהרונג, כאָטש ער פערשטעהט נישט די בעדייטונג דערפון.

ווען דאָס קינד ווערט אַרומגערינגעלט מיט צופיל געפיהלען, מעהר ווי עס איז געזונט פאַר איהם, ענטוויקעלט זיך ביי איהם די געפיהלס־זייט אויפ׳ן חשבון פון זיין ניכטערען געדאַנק און דאָס טוט איהם געוויס שלעכטס אין די עלטערע יאָהרען, ווען ער נויטיגט זיך מעהר אין געלאַסענער בעטראַכטונג.

די נייע ווענדונג אין אונזער געזעלשאפטליכן געדאנק — „אין" אנשטאט „אדער"

פון ש. ניגער

איך האב שוין אמאל אנגעוויזען אויף דער נויטיגקייט, אויף דער אומפערמיידליכקייט פון א רעוויזיע. פון א רעוויזיע אין אלע אונזערע געזעלשאפטליכע בעוועגונגען, אין אלע אונזערע קולטורעלע גרופירונגען...

און אט דאס איז דער וויכטיגסטער מאטיוו:

עס איז א שלעכטע און א ביטערע צייט; אלע געפאהרען, די אלטע און די נייע, האבען זיך צוגערוקט צו אונז נעהנטער, אזוי נאהענט, אז מיר זעהען, מיר שפירען דעם גרויסען, פוסטען מויל פונ'ם אפגרונט... ווי מען בעהאלט זיך פון איהם און ראטעוועט מען זיך? דאס איז די פראגע. וואס שטעהט איצט פאר אלעמענליין. ציוניסטען און גלות־נאציאנאליסטען, העבראאיש־יודען און יודיש־יודען, — קיינער איז שוין מעהר נישט דא אזוי זיכער, אזוי איינגעגלויבט אין זיך אליין, ווי אמאל, קיינער האט נישט די צוקונפט ביי זיך „אין קעשענע". קיינער קען נישט זאגען: „דאס יודישע פאלק — דאס בין איך..." דאס יודישע פאלק אליין איז צוטומעלט, צווארפען; מיט האפנונגען וואס הענגען אויף משקולת; מיט אנשטאלטען, וואס שוועבען צווישען לעבען און טויט; מיט א יוגענט וואס שטעהט אויפ'ן שוועל, גרייט אוועקצוגעהן און מיט א פיהרערשאפט, וואס האט גענוג מיט אוו גענוג טאלאנט — גענוג צו קוקען דעם לעבען גלייך אין די אויגען אריין און גענוג טאלאנט צו פערגינען זיך ספקות, צו הארעווען אויפ'ן אמת צו זוכען איהם און זיך מקריב צו זיין פאר איהם

ביי אזעלכע אומשטענדען איז נויטיג, א שארפע ענדערונג, ביין, אן איבערברוך אין דער פסיכאלאגיע אין דער מינדערהייט, פון דעם פאלקס־געוויסען...

און עס איז א טרייסט צו זעהן, אז עס קומט פאר עפיס, וואס איז ענהליך אויף דעם אנהויב פון אזא מין ענדערונג. עפיס, וואס גרייט צו אן איבערקערעניש אין די מוחות, אפשר אויך אין די הערצער. עס איז א פרייד אנצווייזען, אויף נייע כוונות וואס שפראצען ארויס אין די חרובע ווענט, און אויף אלטע רעיונות, וועלכע ווערען בויגעוודיגער איך האב בעמערקט, אט די נייע שפראצונגען — דעם מארגענטוי אויף הארבסט־בלעטער, איבער געלד, זילבער — אין די זומבנישען פונ'ם נעא־העבראאיזם. אין דער דרייסטקייט פון יענע ציוניסטען, וועלכע לערנען זיך צו זאגען ווידער און אנשטאט אדער: פאלעסטינע און (אנשטאט אדער) גלות, און איך האב אויסגעדריקט מיין גלויבען, אז אין אנדערע מחנה'ס — און אז אין מיין אייגענעם גלות'יסטיש־יודישיסטען־לאגער — וועט זיך אנהויבען א חשבון הנפש.

כ'האב זיך נישט געשראקען פאר דעם שלעכטען נאמען, וועלכע עס האבען נביאות־זאגערס, — און האב נביאות געזאגט, אז פונ'ם ציוניסטיש־העבראאיסטישען לאגער וועט דער גוטער גייסט פון גוטען רעוויזיאניזם „זיך פערשפרייטען איבער אלע אונזערע מחנה'ס, און אז אומעטום וועט מען אנהויבען איבער־צוקוקען די חשבונות און זעהן צי אלץ שטימט"......

אזוי האב איך פאראויסגעזאגט, — און מיר הויבט זיך אן דוכטען, אז נישט נאר מיין אייגענער וואונש און ווערהטאג איז געווען דער פאטער פון דעם דאזיגען געדאנק.

אויב מיין אויער נארט מיך, וויל איך זיך לאזען נארען. און איך וויל גלויבען, אז עס איז דא עפעס צוזאגענדיגעס, עפעס איינלאדענדיגעס אין דער דערקלערונג, וועלכע עס האט געמאכט די טעג דער פעראנטווארטליכסטער אידעאלאג, קעמפער, פארקעמפער פונ'ם יודישיזם, ד"ר חיים זשיטלאווסקי.

דא האבען מיר זיינע דריי פונקטען, דריי זעהר וויכטיגע פונקטען, און יעדער פון זיי קאן ווערען אן אויסגאנגס־פונקט פאר א דערנעהנטערונג צווישען די ביידע לאגערן, וועלכע האבען ביז איצט נישט געוואלט וויסען איינס פונ'ם אנדערן, נישט געוואלט קוקען איינער אין דעם אנדערנס זייט.

דער ערשטער פונקט איז, אז נישט בלויז דער היסטארישער פערמעג פון דער העבראאישער קולטור, נישט בלויז איהר פערגאנגענהייט איז וויכטיג פאר אונז, יודישיסטען. אויך איהר „תמיד וואקסענדיג שאפען און אויפבוי", ד. ה. איהר היינט און איהר מארגען מוזען אונז אינטערעסירען — און נישט נאר פון א נעגאטיווער זייט... דאס איז זעהר א בעדייטענדיגער קארעקטיוו צו דעם זאץ, וועלכער געפינט זיך אין דעם זעלביגען פראגראם־ארטיקעל פון ד"ר זשיטלאווסקי. כ'מיין דעם זאץ, וועלכער פאדערט, „אז יודיש זאל אויף דער גאנצער וועלט זיין די שפראך פון דעם יודישען פאלק און פון דער יודישער קולטור אין דעם זעלביגען זין און בעדייט, ווי זאגען מיר, פראנצויזיש איז די שפראך פון דעם פראנצויזישען פאלק און פון דער פראנצויזישער קולטור". די דאזיגע פאדערונג וועט מען, פערשטעהט זיך, מוזען אביסעל אנדערש פארמולירען, אויב מען זאל זיך אנהויבען רעכענען מיט דעם „וואקסענדיגען שאפען און אויפבוי" פון דער העבראאישער קולטור. מען וועט נישט קאנען מאכען קיין פולען און קיין אבסאלוטען פערגלייך צווישען יודיש און פראנצויזיש. מען וועט מוזען האבען אין זינען דעם פאקט, וואס דאס פראנצויזישע פאלק שאפט און בויט זיין קולטור נאר און בלויז אויף פראנצויז, בעת מיר יודען האבען איבאיינעם מיט יודיש און יודישער קולטור א „תמיד וואקסענדיג שאפען און אויפבוי" פון א קולטור אין העבראאיש, — א חוץ דעם, וואס מיר האבען נאך אויך די רייכע און וואונדערליכע היסטארישע ירושה פון העבראאיש. מען וועט מוזען, הייסט עס, בעטען יודיש זיך א רוק טון אביסעל, כדי צו מאכען פלאץ פאר איהר עלטערער און חשוב'ער שוועסטער מיט אלע איהרע פעקלעך, סיי די היסטארישע און סיי די, וועלכע זי וויל נאך נישט בעהאלטען אין מוזיי אדער ארכיוו.

דאס איז איין מאמענט, וועלכער שאפט א מעגליכקייט פון פריידליכע אונטערהאנדלונגען צווישען די צוויי צדדים.

דער צווייטער מאמענט איז ד"ר זשיטלאווסקיס הגהה, אז די אוצרות, ווי אויך דאס לעבעדיגע שאפען פון דער העבראאישער קולטור האבען „א ווערט און א בעדייט פאר דעם געמיינשאפטליכען קאמף ענטקעגען דער שפראך־אסימילאציע".

דער אסימילאציע, וועלכע ווערט אלץ שטארקער און געפעהרליכער, וואס מעהר זי ווערט א פאקט פונ'ם טאג־טעגליכען לעבען און וואס ווייניגער זי שטיצט זיך אויף אן אידעאלאגיע...

אז ד"ר זשיטלאווסקי האלט פאר מעגליך און פאר נויטיג אזא מין שותפות'ע פלאטפארמע, ווערט נאך קלערער פון דעם דריטען און לעצטען פונקט, דעם פונקט, וואו זשיטלאווסקי שרייבט אפען וועגען דער נויטיגקייט „אויסצוגעפינען יענע בעדינגונגען, וואס זאלען אפשר מעגליך מאכען אן אומגעשטערטע ענטוויקלונג פון דעם יודישען און העבראאישען שטראם אין אונזערע פראגרעסיווע און וועלטליכע שטרעבונגען', אין דעם אויפבוי פון אונזער „אלוועלטליכער קולטור"...

דער יודישער און העבראאישער שטראם!

און — און, געדענקט זשע, נישט אדער.

און געדרוקט איז עס נישט סתם אזוי אין א צייטונגס־ארטיקעל, נאר אין דעם פראספעקט פון „יודיש" דעם אפיציאן פון דער אמעריקאנער יודישער קולטור־געזעלשאפט און פון דער גאנצער יודישיסטישער בעוועגונג. עס איז געדרוקט, ווי א פראגראם.

און דערפאר דוכט זיך מיר, אז עס איז א צייכען פון דער צייט, אן אויסדרוק פון א פערשארפטען געפיהל פון אחריות...

אומעטום, אין דער גאנצער וועלט, איז אין געפאהר איצט אונזער עצם עקזיסטענץ, כ'מיין די גייסטיגע עקזיסטענץ, איז דאך פערשטענדליך, אז די, וועלכע פיהלען די סכנה, אלע די, וועלכע זעגען נישט פערבלענדעט — מוזען אויסשטרעקען א האנט איינער דעם אנדערען. א האנט פון הילף, א ברידערליכע האנט. און אויב עס מוז ליגען אין איהר א שטיין, אן אנדער קאמפס־געוועהר, מוז עס זיין געווענדעט געגען די כחות, וועלכע ווילען אונז אלעמען פערניכטען — אונז אלעמען, די יודישיסטען און די העבראאיסטען, דעם ציוניזם און דעם יודישען גלות־שאפען...

די פיינטליכע לעבענס־כחות מאכען נישט קיין אונטערשייד צווישען יודישע און העבראאישע שולען, יודישע און העבראאישע ביכער, יודישע און העבראאישע שרייבער. זיי קומען לעקור את הכל — אויסצורייסען און אויסצוווארצלען אלץ. מוז אלץ מאביליזירט ווערען געגען דעם שותפות'ן פיינט.

און דאס הייסט נישט, אז עס מוזען אויפהערען מיינונגס־פערשידענהייטען, אז עס מוז זיך אפשטעלען דער אינגעווייגסטער אידעען־קאמף. דאס מיינט נישט: גייסטיגער „בורגפרידען".

כ'רעד נאר וועגען א ברייטערען קוק אויף זאכען. כ'רעד נאר וועגען „צוזאמען שלאגען ביי א „געהען בעזונדער" — דארט, וואו עס איז מעגליך. כ'רעד נאר וועגען „און", וואס זאל זיין א צוגאב צו „אדער".

אדערס זענען דא גענוג. און זיי מוזען זיין. אבער עס זענען דא אויך אונס — און עס איז א טרייסט צו זעהען, אז אין פערשידענע קרייזען אונזערע הויבט מען עס אן צו פיהלען. פריהער אדער שפעטער וועט מען עס אנערקענען.

דער סוף פון אנ'אלטען בחור

אדער: מענדעלע קאנדעלצוקער'ס מפלה

פון י. אבערזשאנעק

מענדעלע קאנדעלצוקער.

ווער קען עס נישט אין לאדז מענדעלע קאנדעלצוקער? וועלכען שדכן איהר יועט פרעגען, צי ער קען מענדעלע קאנדעלצוקער, וועט ער אויסשפייען דריי מאל: טפו, טפו, טפו — ימח שמו זאל ער ווערען — דער באנדיט!..

פארוואס זענען די שדכנים אזוי אין כעס אויף מענדעלע קאנדעלצוקער? פארוואס, איך בעט אייך, זאלען זיי נישט זיין אין כעס? צעהן יאהר, ווי ער פיהרט די שדכנים ארום ביי די נעז. ברענגט מען איהם א בלאנדינקע, וויל ער א שאטינקע. ברענגט מען איהם א שאטינקע, וויל ער א קאנארקאווע. ברענגט מען איהם א הויכע א דארע, וויל ער א נידריגע א דיקע, וויל ער א „שרעדניע". ברענגט מען איהם א כלה מיט געלד, וויל ער א כלה מיט „וויגאדעס". ברענגט מען איהם א מעדעל מיט א „קאמפלעטנע אוזשאגדזעניע", וויל ער א גרושה, א סוחר'טע, מיט אן איינגעפיהרטער קליענטעלע. ברענגט מען איהם א מאדערנע מעדעל מיט רויטע ליפען, מיט שווארצע אויגען, מיט א ווייסער נאז און מיט א געל פנים, וויל ער א „סקראמנע פאננע" אזוי ווי זיין מאמע איז געווען... ברענגט מען איהם פוילישע זלאטעס, וויל ער דאלארען. ברענגט מען איהם דאלארען וויל ער ענגלישע פונטען. ברענגט מען איהם שוין א כלה מיט אלע מעלות, וויל ער נישט קיין שוויגער, כאטש נעם און גיב איהם אוועק די שוויגער „נא פשעכאוואניע"...

איצט ווייסט איהר שוין, פארוואס די שדכנים זענען אזוי אין כעס אויף איהם? איצט ווייסט איהר שוין, פארוואס די שדכנים, אז זיי הערען דעם נאמען מענדעלע קאנדעלצוקער שפייען זיי אויס דריי מאל: טפו, טפו, טפו — ימח שמו זאל ער ווערען דער באנדיט?!..

ווער איז מענדעלע קאנדעלצוקער, און וואס איז מענדעלע קאנדעלצוקער? א בוכהאלטער? א באנק־דירעקטאר? אן אדוואקאט? א סוחר? א בעל מלאכה? חס וחלילה! ער איז נישט קיין בוכהאלטער, נישט קיין באנק־דירעקטאר, נישט קיין סוחר, נישט קיין בעל מלאכה, ער דרעהט זיך ארום פוסט און פאסט, עסט באניקערען און טרינקט סיבאלקע און לעבט ווי גאט אין אדעס...

פון וואס לעבט ער? א שעהנע שאלה כלעבען! א בחור, בפרט א לאדזער בחור, דארף ארבייטען? אויף וועלכע כפרות? א בחור אין לאדז, טאמער האט ער דעם קאפ אויף דער רעכטער זייט און א פאר הויזען צו, קען „לעבען און לאבען" אהן ארבייט, אהן קאפ־ברעכעניש. א סימן האט איהר דאך — מענדעלע קאנדעלצוקער!

דאכט זיך, נישט קיין יונגעלע. אין דער יאפאנישער מלחמה, האט ער „געוואלטשעט" אין פארט־ארטור צוזאמען מיט'ן גענעראל שטעסעל... און ווי ליצים זאגען, איז ער שוין דאמאלס געווען א „זאמאסנע"... פונדעסטוועגען, איז ער נאך הייבט א „קאוואליר צום האבען". טראגט מאדערנע אנצוגען אויף איין קנאפ — „סמאקינגאווע". לאטשען מיט ווייכע זוילען. שטייפע גארסען מיט געפרעסטע הויזען. אייביג פריש געגאליעט מיט שפיציגע פאות און מיט א גלייכען „פשעדזשאל" אויפ'ן קאפ. אי, די קוואדראטאווע ליסינע? — חוזק! אויף דעם איז דא אן עצה — א „פאושיטשקע"; ער „בארגט זיך" א פאר האהר פון דער לינקער זייט, און דעקט צו די „חרפה" אויף דער רעכטער זייט — אבי ס'זאל נישט „בליצען"...

ביינאכט אז ער נעמט ארויס דעם גימען פון מויל, און די ציין שווימען ארום אין גלאז וואסער, ווי שלייען אין טייך, זעהט ער אויס ווי אן אלטע, „פשעדוויאנע" וועשין...

וואו וואוינט ער, מענדעלע קאנדעלצוקער? א קשיה אויף א מעשה; יעדען חודש וואוינט ער אנדערשוואו. פאר'ן ערשטען, ווען ער דארף בעצאהלען פאר א חודש דירה־געלד, פאקט ער איין די הויזען, די קאלדרע, דעם ווייסען, לייווענטען זומער־כאלאט. דעם טשייניק און עטליכע פאר שקארפעטקעס אהן פיענטעס — און משה זיך מיך!..

פון וואס לעבט ער? אז קיין סוחר איז ער נישט קיין בעל־מלאכה אויך נישט, קיין באנק־דירעקטאר, ער זאל קענען מאכען „סאביק" אויך נישט, טא פון וואס לעבט ער פארט? — ער לעבט פון „שאטען" כלות; — מענדעלע קאנדעלצוקער איז א „זאוואדאווע" חתן־בחור. טאג און נאכט געהט ער „שאטען" כלות. זיין נאטיץ־ביכעל איז פול מיט אדרעסען; זונטאג — אין דער „פאטשעקאלניע" פון קאסיבא. מאנטאג — אין א צוקערניע. דינסטאג — אין העלענאוו. מיטוואך — אויפ'ן דעפטאק. דאנערשטאג — ביי א טראמוואי־„פשיסטאנעק". פרייטאג — אויפ'ן קאלישער וואקזאל, און שבת „ארבייט" ער אויף עטליכע „זמיאנעס": פארמיטאג, נאכמיטאג און אין אוונט. נאך יעדען „שאטען", טוט מען איהם „זאפראשען". א מאל „נא הערבאטקען", „נא טשאלענט", אויף „קאלאציע". און א טבע האט מענדעלע קאנדעלצוקער, וואס ער לאזט זיך נישט בעטען — ער געהט. נאך א מעלה האט ער — ער האקט אויף אלע באק־ציין, אז די „זאוויאסקעס" קנאקען אזש... און היות, ווי אלע טאג האט ער אנדערע „זאפראשעניעס" מיט אנדערע „פשיענטשעס" פאר זיין כבוד וועגען, מאכט ער דאס אמתע לעבען, און ווערט דיקער ווי ברייטער.

נו, און טאשען־געלד? א לעבעדיגער מענש דארף דאך האבען א פאר גראשען? א פאפיראס? א בילעט אין א קינא, וואו מ'לאזט נישט אריין „נא גאפע"!?... א טוץ העמדער־קנעפלעך? א „קאגוטשיק" צו קאפ־וועהטאג און אנדערע „דראבנאסטקעס?" — פון וואנען נעמט ער אויף די אלע „קאוואלערסקע" ארטיקלען? — פון קאנטעס; מענדעלע קאנדעלצוקער, דארפט איהר וויסען, איז נישט קיין יאלד — ער נעמט „קאנטעס". א חוץ „קאלאציעס", טשאלענט און טיי מיט „סאק", נעמט ער אין איין וועגס — א קאנטע א'ויפ'ן נדן... און היות, ווי יעדען טאג, האט ער אן אנדערע „פשיענטשע", נעמט ער יעדען טאג אן אנדערע קאנטע, און חי געלעבט!..

נאר ווי לאנג איז דער שיעור זיך צו פערנעמען מיט „דראבנאסטקאווע" זאכען. ווי לאנג איז דער שיעור צו פענטען קאלאציעס, צו געהען „נא טשאלענט" און צו בעמען קליינע קאנטעלעך אויפ'ן נדן? מ'דארף דאס „שאטען" ענטוויקלען אויף א ברייטערען מאסשטאב, מעהר לאדזעריש.

וואס טוט מענדעלע קאנדעלצוקער? לאזט ער זיך אפדריקען אזעלכע וויזיט־קארטען

מאקס קאנדעלצוקער
עקספארט און אימפארט
לאדז־דאנציג־בערלין־לאנדאן

שאפט זיך אגענטען, וואס פערשפרייטען די וויזיט־קארטען. אליין זעצט ער זיך אוועק אין „גראנד־קאפע" — און ווארט אויף... שידוכים.

געהט מען צו מענדעלען, ווי צו א גוטען יוד, להבדיל. איין מחותן אריין, און א צווייטער מחותן ארויס. „קולטורעלע" שדכנים ברענגען „סחורה". — פימפסענהאריך... מיידלעך — גארסאנקעס מיט רויטע ליפעלעך, מיט פריש אונטערגעהאקטע „פאלעטשקעלעך". 18 יעהריגע און 20 יעהריגע. בלוט און מילך. אלע ווילען זיי כאפען דעם „באגאטש", וואס זיינע געשעפטען ציהען זיך פון לאדז איבער דאנציג קיין לאנדאן...

די גאנצע צייט, וואס מענדעלע וועל מאקס קאנדעלצוקער „פערטראקטירט" מיט'ן מחותן און מיט דער כלה, קומען כסדר [illegible] „סוחרים" מיט „בראכטען", [illegible] וועגען א פערשפעטיגטען וואגאן האלץ, וואס איז פערהאלטען געווארען אין דאנציג. א צווייטער ברענגט איהם א דעפעשע פון לאנדאן וועגען קורס פון [illegible]. מענדעלע גיט כסדר „פאלעצעניעס", רייסט ארויס טשעקען פון זיין „טשעק־ביכעל", וואס ער האט געקויפט אין א באנק פאר 50 גראשען — ס'טוט זיך אויף טיש און אויף בענק.

די מחותנים, די כלות, זעהען די דעפעשען, מיט די בראכטען, מיט די וואגאנעס האלץ, וואקסט דער חשק, ביי די כלות פינקלען די אייגעלעך — ווי אזוי קריגט מען אן דעם דאזיגען „פטאק". מענדעלע טוט זיך ס'זייניגע; ער נעמט „קאנטעס", און ס'געשעפט געהט אויף אלע לאדזער מאנופאקטור־געשעפטען געזאגט געווארען!..

נאר ווי זאגט עפּס א ווערטעל? „ס'קריגעל געהט אזוילאנג צום וואסער, ביז דאס אויער רייסט זיך אפ", און ביי אונזער מענדעלען האט זיך אויך אפגעריסען. אי, הערט איהר, האט זיך ביי איהם אפגעריסען — הערט מענדעלעס מפלה:

ענדליך, האט זיך מענדעלע געלאזט כאפען אויף דער ווענדקע.

ווי אזוי?

אט ווי אזוי:

מ'האט איהם אנגעטראגען א שידוך — שוין איינמאל א שידוך! נאר פון די הויכע פענסטער — א פאבריקאנט, מיט אן אייגענע פאבריק, מיט א הויז, און דערצו אן אלמן — אהן א שוויגער, הייסט עס...

— איך ווייס — האט דער מחותן געזאגט צו מענדעלען, אז דו פיהרסט גרויסע געשעפטען מיט דאנציג, מיט בערלין און מיט לאנדאן. איך בין שוין אלט. איך וויל דיר אפשרייבען מיין גאנצען „מאיאנטעק", און זאל זיין צו מזל!

דערהערט אזעלכע דיבורים, איז מענדעלע צוגעפאלען ווי צו א חיים געבראטענס. א קלייניגקייט אזא בעקליגעניש, אזא „זמאגיע", און דא ווערען דער בעל הבית פון אזא מאיאנטיק! אי, די כלה איז נישט אזא יפת תואר? אז זי הינקט אביסעל אונטער אויף א פוס, און זי דערהערט נישט אויף אן אויער? זי שפריצט מיט'ן מויל און פערהיקעט זיך אביסעל ביים רעדען? און אז זי איז מיט א פאר יאהר עלטער פון איהם, איז וואס איז דאס געוואלד, וואס? — אבער די מאטניא! ווי זאגט איהר: „כסף וזהב מטהר"... דער מחותן האט געהאלטען ווארט, איבערגעשריבען ס'פערמעגען, און מענדעלע האט מיט מזל אפגעזאגט דעם „הרי את".

וואס האט זיך אויסגעלאזט? אך און וויי איז נעבעך צו מענדעלעס קאפ — הערט א מעשה:

צו מארגענ'ס נאך דער חתונה, האט מען מענדעלען „זאפראשעט" אויף דער מיליציע.

וואס איז געשעהן? אזוי ווי דער שווער זיינער, האט מיט עטליכע חדשים צוריק אפגעשטעלט די צאהלונגען, האט מען איהם געמאכט אן אויספאדלאשטש, ער ווערט בעשולדיגט אין א בייזוויליגען באנקראט. ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז א פאבריק האט — אשר קאהן, דאס הויז האט — דער „סקארב", געלד האט — רויטשילד, און מענדעלע קאנדעלצוקער האט... א ווייב ביז הונדערט און צוואנציג יאהר... און היות, ווי דער שווער האט פערשריבען זיין „מאיאנטיק" אויף זיין — אויף מענדעלעס נאמען, הייסט עס. האט מען איהם, אלס בעל־הבית „זאפראשעט" אפצוהאלטען זיין „האניג־חודש" — אויף דייר מילשא...

זיצט איצט דער „יונגערמאנטשיק", מענדעלע קאנדעלצוקער אין „חד גדיא" און זיפצט:

אט א דאס איז דער סוף פון אנ'אלטען בחור!..

די מעשה מיט'ן קאפיטאן דרייפוס

שולדיג אדער אונשולדיג?

אַ היגען בחור האָט מען גערעדט אַ שידוך מיט אַ פּאַביאַניצער מעדעל, דער שדכן האָט פערזיכערט, אַז דאָס מעדעל איז אַ זעהר סקראמנע און אַ נאאיווע.

דער חתן האָט זיך דערום געווענדט צו אַ בעקאַנטען פּאַביאַניצער יוד און איהם געפרעגט, צי דאָס מעדעל איז פּאַקטיש אַ נאַאיווע.

— מיט דעם מעדעל — האָט דער פּאַביאַניצער געענטפערט — איז די אייגענע מעשה, ווי מיט'ן קאַפּיטאַן דרייפוס: די משפחה טענה'ט, אַז זי איז אונשולדיג, און דער גארניזאָן זאָגט — שולדיג...

א גענייטער „זיצער"

סוחר: די הויזען זענען זעהר פּראקטיש. זיי זענען זעהר דויערהאַפטיג ביים זיצען.

קונה: דאָס איז נאַרישקייטען — איך „זיץ" שטענדיג אין רעגירונגס־הויזען...

ס'אליגען!

ס'איז אמת, אַז דו האָסט חתונה געהאַט מיט דיין ווייב, ווייל זי האָט געהאַט געלד?

ס'א ליגען!! פונקט פערקעהרט: איך האָב מיט איהר חתונה געהאַט, ווייל איך האָב נישט געהאַט קיין געלד...

—=:O:=—

ער וויל בעסער געהען ווי „זיצען"

א לאדזער סוחר אין בערלין

אַ לאָדזער סוחר, וואָס איז אַנטלאָפען קיין אויסלאַנד צוליב זיין אופּאַדלאָשטש, האָט זיך געוועזן אַרום איבער'ן עס־זאַל פון רעסטאראַן.

— ענטשולדיגט — זאָגט צו איהם דעם קעלנער — איהר קענט דאָך זיצען.

— ווען איך וואָלט געוואָלט „זיצען" — האָט דער סוחר געענטפערט, וואָלט איך דאָך נישט געדאַרפט אַנטלויפען פון לאָדז...

—=:XX:=—

מ'זאגט, אז

נאָך דעם, ווי אין די לאָדזער קינאָס זענען דעמאנסטרירט געוואָרען עטליכע פוילישע פילם־דראַמעס, האָט זיך געשאַפען אַזאַ ווערטעל:

— כ'האָב מיך צעלאַכט, ווי אויף אַ פוילישע פילם־דראמע.

א שרעקליכער וועקסעל

אויף אַ זיצונג פון דער דיסקאנטע־קאמיסיע אין אַ היגער באַנק

באַנק־פרעזעס (צום דירעקטאר) ווייסט איהר וואָס, כאַניע דירעקטאָזשע, דעם וועקסעל וועל איך נישט דיסקאָנטירען — כ'האָב מורא פאַר איהם

דירעקטאָר: וואָס איז, ער איז שלעכט?

פרעזעס: דאָס קען איך נישט זאָגען, נאָר גיט אַ קוק: דער אויסשטעלער: לייב, און די ערשטע צוויי זשיראַנטען: וואָלף און בער — אַ גאַנצע מענאַזשעריע!..

א פארזיכטיגער מאַן

דו ווייסט, איך האָב געהאַט אַ זעלטענעם חלום: ס'האָט זיך מיר גע'חלומ'ט, אַז מיר זענען ביידע געשטאַנען פאַר זוסמאַנעק'ס פוטער־געשעפט: מיט איינמאָל האָסטו אַ זאָג געטאָן...

— גענוג! כ'האָב אַוודאי געזאָגט, אַז איך האָב נישט קיין געלד...

קונדס ענציקלאפעדיע

א — ב

אַקאַ'עמיקער (א „בראַטניאַק") אַ מענש, וואָס האָט מעהר אין די הענד ווי אין קאָפּ.

אַלפאָנס דער 13־טער — אַ קרבן פון אומגעדולדיגע אונטערטאַנען.

אַמנעסטיע — אַ פאַנטאַזיע פון פעראַרימטע שטייער־צאָהלער'ס.

אַפּטייק — אַ פאָדער־הויז פון בית־החיים.

אַרגומענט — אַ זאַך, וואָס פערלירט דעם ווערט

אַרטעריטיזם — אַ „זאַבאַווקע" פאַר עלטערע מענשען.

אויטאָמאַט — אַ מאַמע פון 12 קינדער.

אַזיע — אַנ'אָרט, וואו אייראָפּא „אַרף" זיך לערנען שכל.

באל — אַ צוזאַמענפאָהר פון ערב משונ'ים.

באַלאַגאַן — אַנ'ערפינדונג פון דער פעלקער־ליגע.

באַנדיט — אַ „געהרגעטע" פּרנסה.

באַר — אַ גיכע הילף פאַר שכורים.

ביער־ברויערייע — אַ דעמאָ־אַליזאַטאָר פון די ביירען.

בייט — אַ שרעקענס וואָרט פאַר קאָרטען־שפּילער'ס.

בראָך — אַ וואָרט, וואָס ווערט בענוצט אין די לאָדזער סוחרישע קרייזען.

פוילען האט פערלוירען 84 מיליאן ווייבערישע יאהרען...

דאָס איז דער פערלוסט פון דער פאָלקסציילונג

נאָך דער פאָלקסציילונג, האָט פוילען פערלוירען 84 מיליאָן יאָהר, מחמת אויף אַנ'ערך 17 מיליאָן פרויען האָבען זיך אַראָפּגענומען.

2 מיליאָן פרויען אין עלטער פון 20—30 יאָהר צי 4 יאָהר.

2 מיליאָן פרויען אין עלטער פון 30—40 יאָהר צי 6 יאָהר.

3 מיליאָן פרויען אין עלטער פון 40—50 יאָהר צי 8 יאָהר.

4 מיליאָן פרויען נאָך די 50 יאָהר צי 10 יאָהר — צוזאַמען 84 מיליאָן יאָהר.

האלא! האלא!

אייראָפּא (צו אמעריקא) שלום עליכם ברודער'ל, גיב אַהער דיין כשר הענטעל
— מיר זענען ברוך השם, געבליבן הבינים...

דער קונדס

הומאָר • סאַטירע •

צוזאַמענגעשטעלט פון אב—נעק •

ביילאַגע צום נייעם פאָלקסבלאַט נומער 299 — פרייטאג, דעם 25 דעצעמבער 1931

...דערמיט ווערט די דיסקוסיע פערענדיגט...

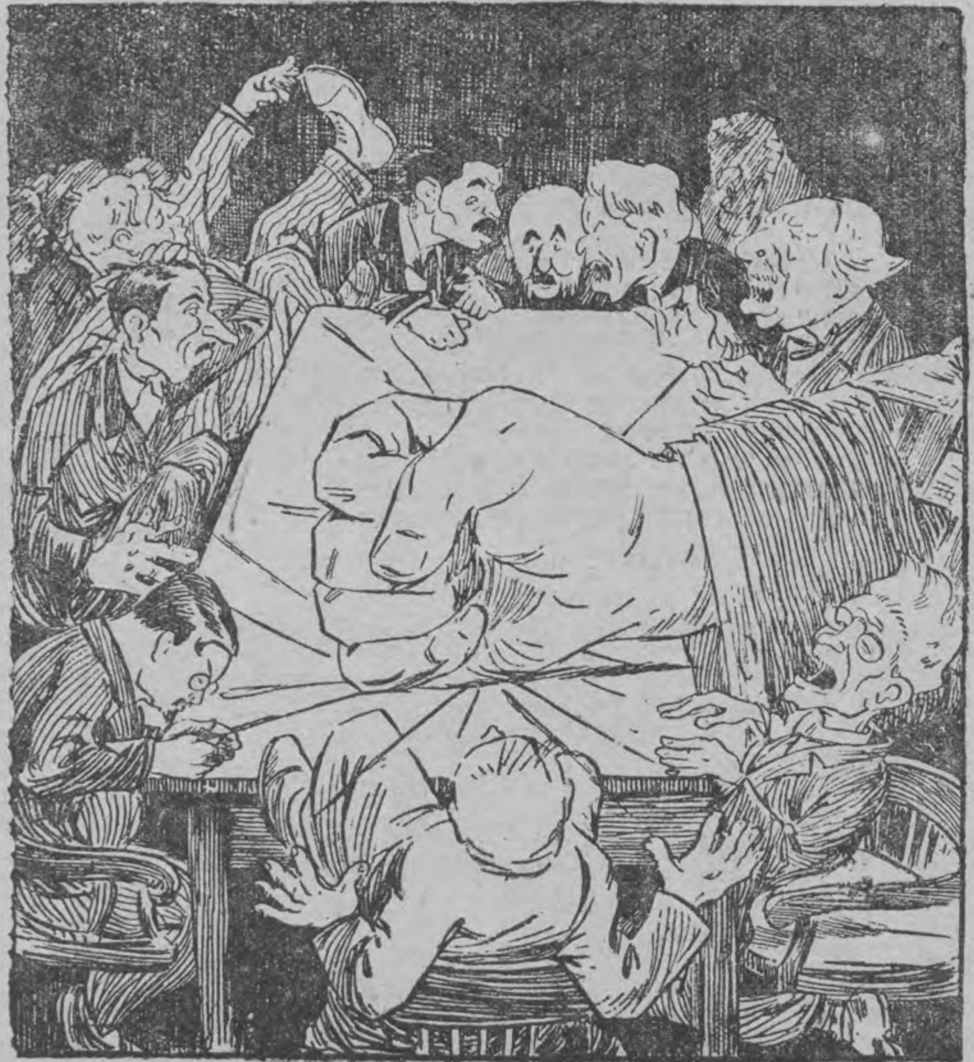

וויען פייערט איצט דעם 125־יעהריגען יובילעאום פון בעטהאווענס ערשטען פידעל־קאנצערט. דאס בילד שטעלט פאר די געביידע וואו בעטהאווען האט געגעבען זיין ערשטען פידעל־קאנצערט

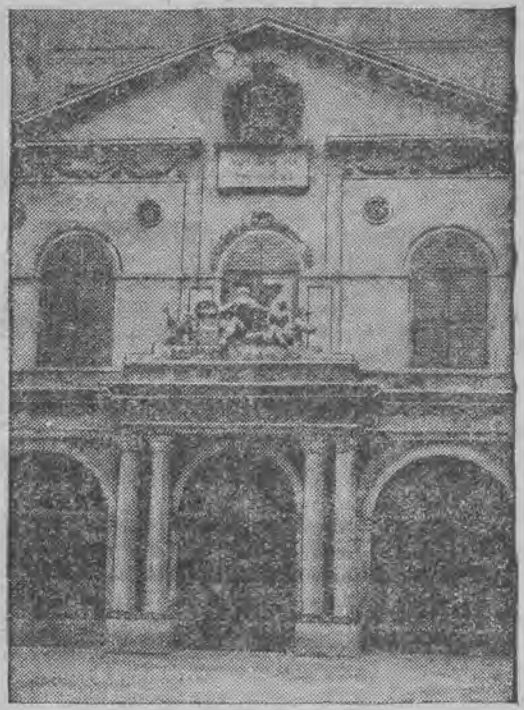

אונטען: דער דייטשער ספארטלער הנס סטוק איז דעם 25־טען דעצעמבער ארויסגעפאהרען אויף זיין אויטא פון דייטשלאנד קיין ארגענטינע.

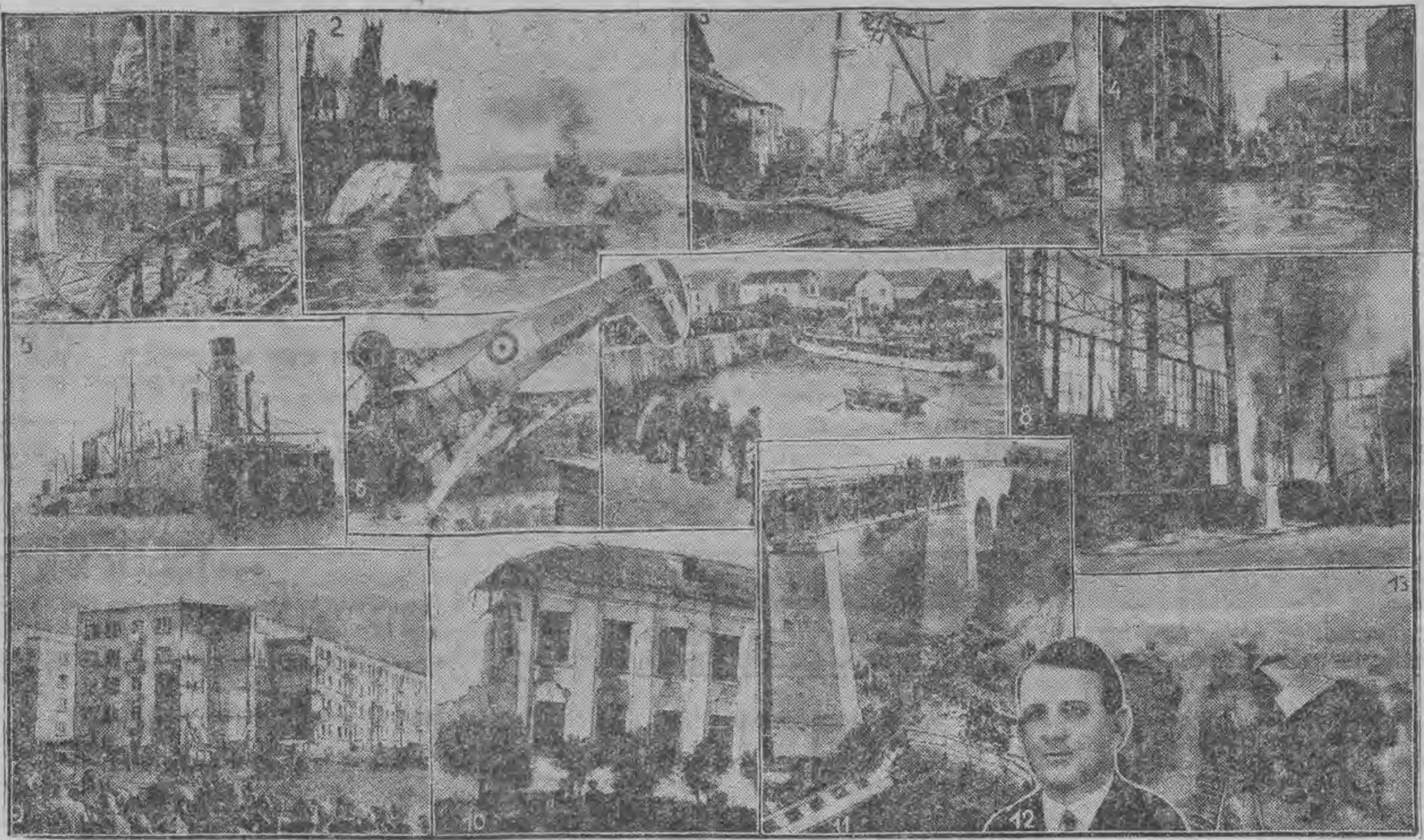

די שווערע קאטאסטראפעס פון יאהר 1931

1) 27 פעברואר: א שרפה האט פערניכטעט דעם פאלקס־פאלאץ אין לאנדאן, בלויז די סטאטוע פון דער קעניגין וויקטאריא איז געבליבען אונבעשעדיגט.

2) 7 פעברואר: קאטאסטראפע מיט'ן גרויסען ענגלישען עראפלאן „אייריס", אין האפען פון פלימוט, 6 פאסאזשיר'ען זענען אומגעקומען.

3) 12 סעפטעמבער: א מוראדיגער שטורעם האט געמאכט א חורבן אין האנדוראס. פינף הונדערט מענשען זענען דערהרגעט געווארען.

4) א שרעקליכע פערפלייצונג האט פערוויסט גאנצע געגענדען אין כינע. צענדליגער טויזענדער מענשען זענען אומגעקומען. מיליאנען מענשען זענען געבליבען אהן ברויט און אהן דאך איבער'ן קאפ.

5) די שטארקע נעפלען אין פריהלינג און אין הערבסט האבען פערשורזאכט פיל שיפען־צוזאמענשטויסען.

6) דאס יאהר איז געווען אן אומגליק־יאהר פאר די מיליטער־פליהער, עס זענען אומגעקומען פיל פראנצויזישע, פוילישע, טשעכישע, איטאליענישע און ענגלישע מיליטער־פליהער.

7) דעם 15־טען יוני איז ביי סען־לאזאר דערטרונקען געווארען דער פראנצויזישער דאמפער „סען פיליבער." העכער פינף הונדערט מענשען, דערונטער פיל קינדער, זענען דערטרונקען געווארען.

8) דעם 15 יוני האט אפגעברענט די בעריהמטע מינכענער קונסט־גאלעריע אין גלאז־פאלאץ, עס זענען פערברענט געווארען זעהר פיל אונשאצבארע קונסט־ווערק.

9) דעם 10 אקטאבער איז פון א גאז־אויפרייס צושטערט געווארען א נייער הייזער - בלאק אין גדיניע.

10) 13־טען מערץ: די ערד־ציטערניש אין מאקעראניע מיט 200 מענשליכע קרבנות.

11 און 13) די שרעקליכע באהן־אטענטאטען פון סילוועסטער מאטושקא (12) דעם 13 סעפטעמבער האט מאטושקא געבראכט צו א קאטאסטראפע פון דעם אינטערנאציאנאלען שנעל־צוג בודאפעשט—וויען, דערביי זענען אומגעקומען 25 מענשען (11) דעם 8 אויגוסט האט מאטושקא געמאכט אן'עהנליכען אטענטאט אויפ'ן שנעל־צוג באזעל—בערלין, צום גליק אהן מענשליכע קרבנות.

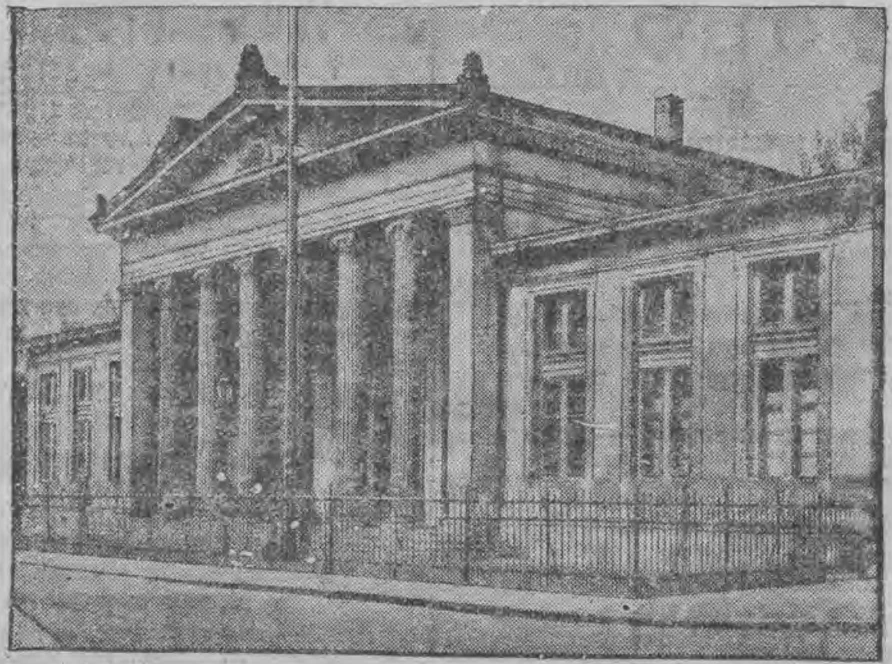

אויבען לינקס: די „שינקעל־וואכע", איינע פון די אינטערעסאנטסטע געביידעס אין דרעזדען, ווערט פערוואנדעלט אין א דענקמאל פאר די קריגס־געפאנגענע.

אינערדרייט רעכטס: א קעניג וועלכער זוכט א הלוואה. קעניג אלעקסאנדער פון יוגאסלאוויען נעהמט אונטער א רייזע קיין פאריז, כדי דארט צו בעקומען א הלוואה פאר'ן לאנד.

אונטען לינקס: דער געטע־מוזעי אין פראנקפורט, אין צוזאמענהאנג מיט'ן 100־טען יאהרצייט פון דיכטער ווערט דער מוזעי פערגרעסערט.

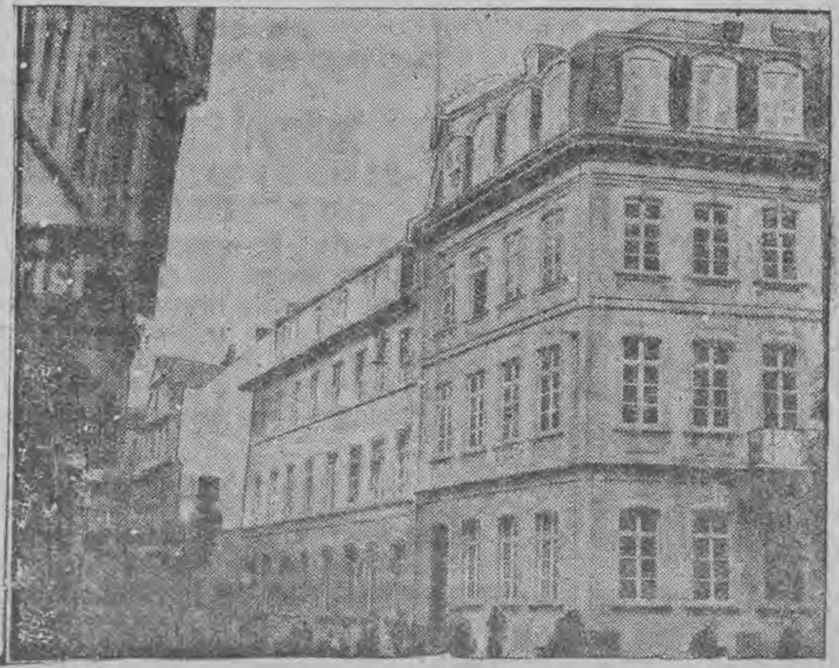

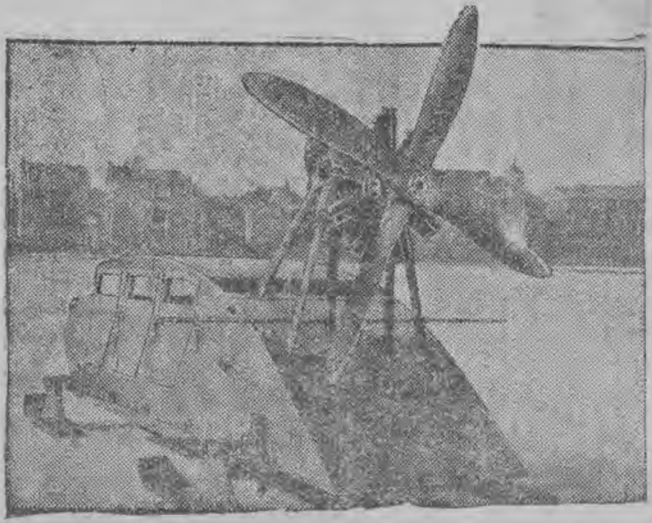

רעכטס: איינע פון די גרעסטע אינדוסטריעלע אונטערנעמונגען אין דייטשלאנד געפינט זיך אין צאהלונגס־שוועריגקייטען, די בילדער שטעלען פאר: אינמיטען א בילד פון דער פאבריק מיט 100 יאהר צוריק און אויגוסט באזיג, דער גרינדער פון דער פאבריק; לינקס: קאנראד באזיג; רעכטס ערנסט באזיג. די איצטיגע אינהאבער.

לינקס: ווינטער־קאמוניקאציע אין פינלאנד. א שליטען מיט א פראפעלער.

דער אלמוסולמענישער קאנגרעס אין ירושלים

אויבען רעכטס: דער יונגסטער זוהן פון ענגלישען קעניג, פרינץ דזשארדזש (X) שטודירט דאס לעבען פון די ארבייטער אין די קוילען - גרובען.

ארנאלדא מוסאליני, א ברודער פון פאשיסטישען דיקטאטאר איז פלוצים געשטארבען.

אינדערזייט לינקס: דער בעריהמטער אפען־זינגער לעא שיצענדארף, איז געשטארבען אין בערלין.

אונטען רעכטס: הכנות צו דער ווינטער־אלימפיאדע אין לייק פלאסיד (אמעריקא). פראגמענט פון דעם ספארט - פלאץ, וואס איז צוגעגרייט פאר דער אלימפיאדע.

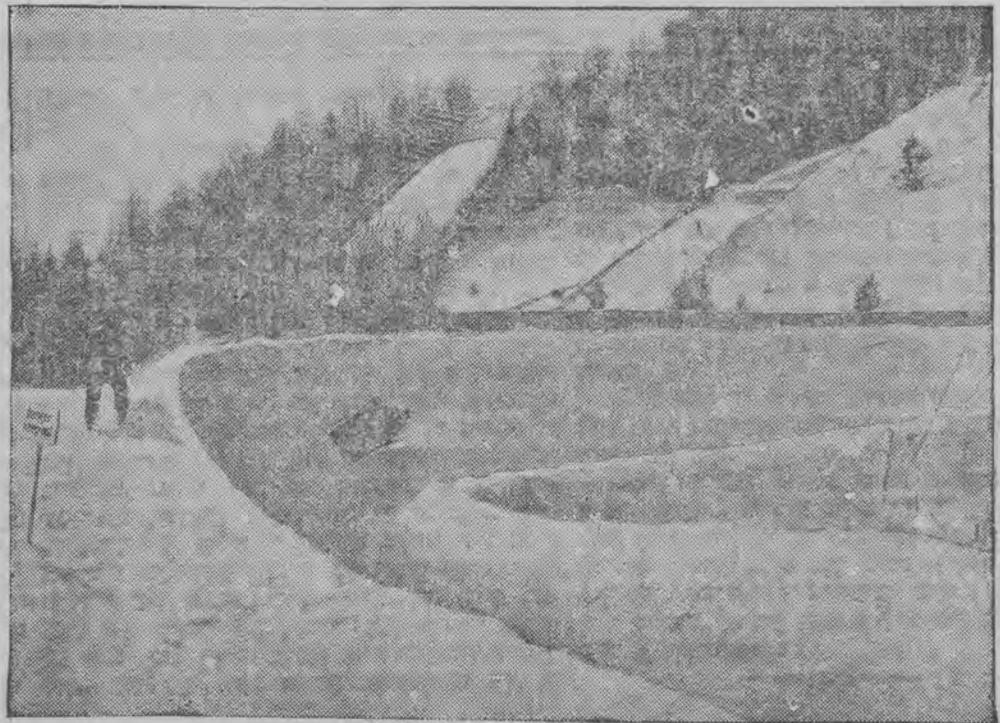

די דעלעגאטען פון קאנגרעס אויף די טרעפ פון א מעטשעט. אונטען — דער פארזיצער פון קאנגרעס דער ירושלימער הויפט - מופטי הוסיין.

ד״ר געבעלס, איינער פון די פיהרער פון די נאציאנאל־סאציאליסטען האט חתונה־געהאט (א סברה מיט א יודישער פרוי). הינטער געבעלס'ן געהט היטלער.

ר״ר בעקאנטער בערלינער מאלער מאקס פעכשטיין, איז איצט אלט געווארען פופציג יאהר.

אויבען לינקס: די רעטונגס־ארבייט בעת דער שרפה פון קאפענהאגענער נערעבראס־טעאטער.

אינדערזייט רעכטס: נייער פינאנץ־מיניסטער פון אונגארן, בארא קאראני.

אונטען לינקס: ענגלישער געלד־טראנספארט אונטער פאליציישער אויפזיכט. הונדערטער פאליציאנטען און געהיים־אגענטען בעגלייטען א געלד־טראנספארט פון 65.000 פונט.

פּאָליטיק פון וואָך

עס געהט איצט, אין דער פּאָליטיק, אַ סודה אונטערהאַנדלונגען וועגען אָפּמאַכונגען צווישען די מלוכות.

פראַנקרייך מיט די סאָוויעטען, די סאָוויעטען מיט דייטשלאַנד, פּוילען מיט די באַלקאַן-מלוכות, „דער" מיט „יענעם" און „יענער" מיט „דעם".

מיט איין וואָרט: מען אונטערהאַנדעלט. מען שלאָפט נישט אין דער וועלט פון פּאָליטיק.

צו וואָס זאָל מען שלאָפען, אַז די גאַנצע מעשה, דאָס גאַנצע מיין אונטער־האַנדלען קאָסט נישט קיין אויסגעריבענעם גראָשען און מען קאָן דערביי מאַכען דעם אָנשטעל, אַז מען איז גאַנצע קבאקערס אַז מען וויל, אַז מען האָט און ס'וועט שוין גוט זיין.

אין דער אמת'ן אָבער זענען אַלע אויף גרויסע צרות, קיינער איז נישט אומשטאַנד עפּעס ממשות־דיגעס צו טון.

ווי זאָגט דאָס פאָלקס־וואָרט.

„אויב מען האָט נישט קיין בראַנפען זאָל מען כאָטש רעדען וועגען בראַנפען".

רעדט מען טאַקע.

ניין, דאָס איז נישט קיין פרוי!

אַ פּיפּיגער לאָדזער געהיים־אַגענט

מיט אַ קורצע צייט צוריק האָט אַ לאָדזער געהיים־אַגענט דערקענט אַ בעקאַנטען באַנדיט, וועלכער איז געווען פערקליידט פאַר אַ פרוי.

— ווי אַזוי — האָט דער באַטשעלניק געפרעגט דעם געהיים־אַגענט — האָסטו דערקענט אַז דאָס איז נישט קיין פרוי?

— גאָר פּשוט — האָט דער געהיים־אַגענט גע-ענטפערט. איך האָב בעמערקט, אַז זי שטעלט זיך נישט אָפּ פאַר די שויפענסטער פון די קאָפעלוש-מאַגאַזינען...

חכמות אויפ'ן ניכטערן מאַגען

וואָס איז דער אונטערשיד פון היטלער'ן ביז אַ סוחר?

ס'איז גאָר קיין חילוק נישט — ביידע ווילען נישט צאָהלען.

און וואָס איז דער חילוק פון אַ פינאַנץ־מיני-סטער ביז אַ שניידער?

אַ פינאַנץ־מיניסטער פערלאַטעט די לעכער אין בודזשעט, און אַ שניידער די הויזען.

פערשפעטיגטע חכמות

פון דער פאָלקסציילונג

דער קאָמיסאַר קלאַפּט אין דער טיר.

— ווער איז?

— „ספּיס לודנאָשטשי, פּראָשען פּאַני".

— מ'דאַרף נישט!

(יוד (צום קאָמיסאַר): ווען פון דעם נישט זיין נייע פּאָדאַטקעס?

קאָמיסאַר: ווי פאַלט איהר אויס!

יוד: — טאָמער דאָך?

קאָמיסאַר: ניין, ניין, אייער ענטפער בלייבט אַ שטרענגער סוד — מיט וואָס בעשעפטיגט איהר זיך?

יוד: איך האָב דאָך מורא — אַ קליינהענדלער פון דער מאַנופאַקטור בראַנזשע — 3־טע קאַטעגאָ-רי׳ע פּאַטענט.

— וויפיל האָט איהר שטובען?

— איינע.

— און שלאָפציממער?

— זיבען.

— ווי אַזוי?

— איך בין אַמעבעל־טישלער.

אַז מ'האָט מיך געפרעגט ווי אַלט איך בין, האָב איך מיך נישט געקענט דערמאָנען, צי 28 צי 27 בין, וואָס האָבען זי געענטפערט?

— 18!..

— וויפיל מענשען?

— פיר.

— וועלכע?

— איך, מיין ווייב, מיין דריי יעהריג זוהנעלע און די דינסט.

— וויפיל מענשען זענען ביי אייך געשלאָפען אין דער נאַכט פון 8־טען אויפ'ן 9־טען דעצעמבער?

— דריי.

— ווי אַזוי 3? איהר האָט דאָך נאָר וואָס אויפגעגעבען 4?

— די זעלבע נאַכט האָב איך געהאַט בויך-ווייטאָג, האָב איך נישט געקענט שלאָפען.

לשון הרע

אויפגעכאַפּט און פערצייכענט אין די געריכט־קולוּאַרען פון „בריסקער" פּראָצעס

צוליב דעם, וואָס אויפ'ן בריסקער פּראָצעס, ווערט הערמאַן ליבערמאַן אָנגערופען הערש, האָט דער ריכטער הערמאַנאָווסקי, כדי נישט צו בע'ע־לה'ן דעם אָנגעקלאָגטען, געמאַכט אַ פּשרה, און רופט איהם — הערשאָווסקי...

דער „בריסקער" פּראָצעס האָט פאַר דער אָפּאָ-זיציע אַ גרויסען ווערט. זייט פינף יאָהר, האָט דאָס לעצטע וואָרט געהאַט מאַרשאַלעק פּילסודסקי, און איצט, ווער וויטאָס האָבען „ס'לעצטע וואָרט".

דער „קונדס" לעגט פאָר, צוצולעגען צו די אַקטען פאָלגענדע דאָקומענטען:

1) אַ פּלייסיגקייטס־צייגניש פון דעפּ. וויטאָס.

2) אַנומער „שוואַלבען אויפ'ן דאַך", פון וואָס דער פּראָקוראָר איז צעמישט געוואָרען.

3) אַ טראָפּען שווייס פון אַנ'עדות, וואָס איז ביי איהם אַראָפּגעפאַלען, ווען דער אַדוואָקאַט בערג-סאָן האָט איהם גענומען אי ק'ען וועש אַריין.

4) שטשעקאָטשקע'ס לעצטע „ווע'ק" א. ג. „פאַר וואָס דאַרף מען נישט פייערען דעם ערשטען מאַי"?

איצט רעדט מען אַזוי פיל אויפ'ן פּראָצעס און צום סוף וועט דער „דזשאַדעק" זאָגען דריי ווער-טער און פערטיג!

——=:o:=——

אַ ווייב מיט קאָפּוועהטאַג

(שטיפעריי)

פון ב. קאָוונער

שוין אַ שטיקעל צייט ווי מיין פרוי איז נער-וועז. און אַז מיין פרוי איז נערוועז, האָט זי אויך אַ קאָפּוועהטאַג.

און אַז מיין פרוי איז נערוועז און זי האָט אַ קאָפּוועהטאַג, טאָר מען מיט איהר נישט רעדען, מען דאַרף אַרומגעהען און שווייגען, זיין שטום ווי אַ פיש!

און טאָמער וואַגט איהר יאָ רעדען מיט איהר, איז זי באַלד דאָ מיט איהרע נערווען און מיט איהר קאָפּ.

דעמאָלט שלינגט זי אַספּעריינס, ליגט זיך צו אַ גאַנצען טאָג און שטערען און זי קרעכצט און זיפצט:

„באַלד, באַלד און דו וועסט בלייבען אַנ'אַלמן, וועסט חתונה האָבען מיט אַ יונג ווייבעל און אפשר גאָר מיט אַ מיידעל, און איך וועל זיין אויף יענער זייט לעבן... פערהאַן פלענטי גענוג ווייבלעך וואָס וואַרטען איך זאָל פערמאַכען די אויגען... אַ שרייבער האָט אַ זאָרג מיט ווייבלעך!"

אָט אַזוי ווי איהר הערט.

אין אַזאַ צייט טאָר מען מיט איהר נישט רע-דען, נישט פרעגען קיין פראַגען.

טאָמער פרעגט איהר ביי איהר עפּעס, איז זי באַלד דאָ מיט איהרע נערווען און מיט איהר קאָפּ-וועהטאַג.

— טייערע! — הויבט איהר אָן, גלאַט אַזוי — וואָס איז געוואָרען מיט די 50 זל. וואָס איך האָב דיר נעכטען געגעבען?

דאַכט זיך, אַ פּשוט'ע פראַגע.

— הויבסט שוין אָן מיט דיינע וויצען? דו ווייסט דאָך, אַז איך האָב עס פיינט! דו ווילסט נישט וויסען, אַז איך בין נערוועז, אַז איך האָב אַ קאָפּוועהטאַג, עס אַרט דיר אַפּנים נישט, און פאַר דער וועלט ביזטו אַ מלאַך, אַ דזשענטעלמען, אַ טייערער מאַן! וויפיל מאָל האָב איך דיך שוין געבעטען, אַז דו זאָלסט מיר נישט שטעלען קיין פראַ-גען און נישט רעדען מיט מיר וועגען אַזעלכע זאַכען! און דו טוסט זיך דיינס! אַ מערדער ביזטו, אַ גזלן; אַנ'אַנדער פרוי וואָלסטו אַזעלכע פראַגען נישט גע-שטעלט, נאָר פאַר אַנ'אייגענער פרוי האָט מען נישט קיין רעספּעקט! אוי, מיין קאָפּ, אוי, מיינע נערווען! הער אויף רעדען צו מיר, איך בעט דיך, דער דאָק-טאָר הייסט מיך זיין רוהיג, איך טאָר זיך נישט אויפרעגען... גיב מיר אַהער די רויטע מעדיצין מיט'ן לעפעלע...

אין עטליכע מינוט אַרום:

אפשר וואָלסטו אַריינגענומען אַ דינסט אין הויז? כ'קען מעהר נישט אַרבייטען, אָפּגעאַרבייט 35 יאָהר — גענוג! אַ מענש איז דאָך נישט גע-מאַכט פון אייזען, אַפילו אייזען אַרבייט זיך אויך אויס; ס'ווערט פערזשאַווערט, צובויגען, איבערגע-בראָכען און איך בין דאָך אַ מענש... וויל איך האָבען אין הויז אַ דינסטמיידעל. אַז איך וועל האָבען אַ דינסטמיידעל אין הויז, וועל איך נישט דאַרפען ריין האַלטען ס'הויז, מאַכען געלעגער'ס, וואַשען ס'געשיר, רייבען פּאָדלאָגעס, פוצען די פענסטער און קאָכען;

אַנאַטאָמיע

אַ לעקציע פאַר אונזערע לעזער

אַ קאָפּ — מיט אַ מח צי אָהן אַ מח, אַקלוגער צי אַ נאַרישער איז אייביג נויטיג...

נאָז — טאָמער איז זי לאַנג, איז דאָס אַנ'אומ-גליק פאַר אַסימילאַטאָרען.

אויגען — אַנ'איבעריגע זאַך איצט אין פּוילען. די היינטיגע צייטען איז געזונדער, אַז מ'האָט נישט קיין אויגען.

ציין — צי וואָס זענען זיי ביי דער איצטיגער קריזיס־צייט איבערהויפּט נויטיג?

צונג — אַנ'איבעריגער אבר אינ'ם מענשליכען קערפּער, וואָס פערפיהרט אַוש קיין ביזנעס.

מויל — אויך נישט קיין נייטיגע זאַך. קומט מען מאָהנען אַ חוב, זאָגט יענער: מאַך צו ס'מויל. — די בעסטע זאַך, איז היינט צו האַלטען ס'מויל...

אויערען — אוודאי איבעריג; ווער הערט היינט, וואָס איינער רעדט?

האָהר — וועגען דעם לוינט זיך נישט צו רעדען. מענער האָבען שוין לאַנג די האָהר פערלוירען, ווייבער פערלירען זיי ערשט איצט.

האַרץ — אַ ספק, צי ס'איז איבערהויפּט דאָ אַזעלכעס, גבירים און כלל־טוער האָבען עס זיכער נישט.

מיינונגען וועגען פרויען

געזאָגט פון געניטע פאַכלייט

אַ פינאַנסיסט

אַ פרוי איז אַזוי ווי געלד: אַ יונג מיידעל, דאָס איז געלד אין דער קאַסע. אַ קאָקעטע — געלד אין אומלויף. אַנ'אַלמנה — געלד, וואָס פערלירט כסדר אין דער ווערט. אַנ'אַלטע מויד — קריגס־באָנעס.

אַ בוכהענדלער

אַ פרוי איז אַזוי ווי אַ בוך! אַ יונג מיידעל, דאָס איז אַנ'אינטערעסאַנט בוך פון אַ נייעם אויס-גאַבע, וועגען וועלכען מ'שרייבט זעהר גערן רע-צענזיעס. אַ פערהייראַטע פרוי — אַ וויסענשאַפטליך בוך, וואָס ווערט שטודירט פון איין לעזער. אַנ'-אַלטע מויד — אַנ'אַלט בוך, וואָס בלייבט ליגען אויף די פּאָליצעס.

אַ בריף־טרעגער

אַ פרוי איז אַזוי ווי אַ בריף: אַ יונג מיידעל, איז אַ נישט געלייענטער בריף. אַ מיידעל מיט נדן — אַ ווערט־בריף. אַ גרושה — אַ בריף מיט אַ שלעכט־געשריבענעם אַדרעס. אַ קאָקעטע — אַ געוועהנליך אַנזיכטס־קאַרטעל. אַ פערהייראַטע פרוי — אַ צייטונג, וואָס ווערט געצאָהלט „ריטשאַלט". אַנ'אַלמנה — אַ בריף וואָס געהט צוריק מיט אַ „זוואָט". אַנ'אַלטע מויד — דאָקומענטען אָהן ווערט.

אַרייַנגעזאָגט

דער בעאַמטער און דער באַנק־דירעקטאָר

אין אַ היגער באַנק איז אויסגעבראָכען אַ סכסוך צווישען די בעאַמטע מיט'ן דירעקטאָר. זייענדיג אין כעס, האָט דער דירעקטאָר אויסגעשריגען: „דאָ איז נישט קיין באַנק, נאָר אַ משוגעים־הויז!"

— איהר האָט אַ טעות — האָט דער דירעקטאָר — האָט איהם אַ בעאַמטער געענטפערט — אין אַ משוגעים־הויז, איז קכאַטש דער דירעקטאָר נאָרמאַל.

„נאַ ראַטי"

אָט דאָס הייסט געקויפט אויף גוטע „וואַרונקעס"...

מאַמע: זוהן מיינער, דו ביסט שוין אַלט גע-וואָרען 21 יאָהר, ס'איז שוין צייט, דו זאָלסט פּיי-הילפיג זיין דיין טאַטען.

זוהן: אדרבה, זאָג מיר, טאַטעשי, וואָס זאָל איך טון?

פאָטער: בעצאָהל די לעצטע ראַטע פאַר'ן „וואוּזעק", וואָס איך האָב געקויפט, ווען דו ביזט געבוירען געוואָרען.

אויפ'ן באַלוטער מאַרק

בלינדער: כ'האָב אַ קראַנק ווייב מיט קינדער, גיט 10 גראָשען אַ נדבה אַ בלינדע קאַליקע.

דורכגעהער: איהר זענט אַ בלינדער? איהר זעהט דאָך אויף איין אויג!

בלינדער: זעהט נאָר, ווי ער האַנדעלט זיך, טאָ זאָל זיין אַ פינפער, און פערדרעהט נישט קיין קאָפּ!

דער, וואָס קריגט די פּעטש

אַ סצענע אויף די לאָדזער גאַסען

אויף נאַוואָמיעסקא גאַס געהען צוויי יודען און קריגען זיך. אויפ'ן בייעם מאַרק געהט עס שוין אויפ'ן קול. אויף פּעטריקאָווער גאַס, נעבען דער זאוואדזקא מאַכען זיי אַנ'אוואַנטורע. ביי דער ציגעל גאַס, מעסט איינער דעם צווייטען אויף אַ פּאַטש.

— זאָג נאָר — כאַפּט ער זיך פאַר דער באַק — דו ביזט שוין צו ווייט אַוועק.

— דו ביזט גערעכט — האָט דער פּאַטשער געענטפערט — איך האָב נאָך געדאַרפט פּאַטשען אויף דער נאַוואָמיעסקא...

אין אַ שיך־געשעפט

סוחר (צו אַ פרוי): וואָסערע נומער טראַ-גען זי?

פרוי: — 36.

סוחר: וואָס רעדען זי? העכסטענס 35. (שטיל צו דער פערקויפערין): פּאַנע פּאָלע, גיבען זי איהר אַ נומער 38...

וועל איך קענען אַ סך אַרומגעהן אויף דער לופט, וועל איך פיהלען בעסער, געזונטער... און איהר, מענער, ליבט דאָך, אַז אַ פרוי איז געזונט און אויס-גערוהט, וויל איך, אַז דו זאָלסט אַריינגעמען אַ דינסטמיידעל. קענסט היינט קריגען אַ לייטיש דינסט מיידעל פאַר 10 זל. אַ חודש מיט עסען און שלאָפען. אַנדערש וועל איך נישט געזונט ווערען. אוי, מיין קאָפּ, אוי, מיינע נערווען!.. דרעה מיר אויס דאָס האַנטוך, דרעה מיר אויס! און קלאַפּ מיר אויס די קישענס, איך וויל זיך אַ קאָפּ צושפּאַרען... אַלע מיינע שונאים זאָלען האָבען אַ קאָפּוועהטאַג און זיין נערוועז!... רוף אַ אויטאָ מען זאָל אַהיים נעמען די קינדער פון שול, עס געהט, דאַכט זיך, רעגענען. עס רעגענט שוין... דער טעלעפאָן נומער איז... שנעלער, ריהר זיך! איך בין נערוועז און איך האָב אַ קאָפּוועהטאַג... מען דאַרף שוין ווידער נאַס מאַכען דאָס האַנטוך... נאַ, דרעה עס אויס, אָדער האַלט עס אויפ'ן אייז... אוי, מיין קאָפּ!

מיט צוויי טעג שפּעטער האָט זיך שוין ביי מיר אין הויז אַרומגעדרעהט אַ שעהנע דינסטמיידעל, אַ בלאָנדע, מיט חן־גריבלעך אין די באַקען און מיט אַ זיסען שמייכעל. זי איז מעהר נישט אַלט געווען ווי אַכצעהן יאָהר. אַ דייטשע מיידעל. אַננאַ האָט זי געהייסען.

אַז מיין ווייבעל האָט אַ קוק געטון אויף דער מיידעל און אַ קוק געטון אויף מיר ווי איך קוק אויף דער מיידעל, האָט זי בענומען חלש'ן. אַלע חיילע האָט זי פערוואָרפען דעם קאָפּ און גע'חלש'ט. ביי מיין חייב חלש'ן איז ווי ביי אייך אַ פינטעל טאָן מיט אַנ'אויג.

אַז זי איז געקומען צו זיך, האָט זי מיך ווידער גענומען יאָרען:

— איכ'ל זיך שוין בעגעהען אָהן אַ דינסטמיי-דעל; אונזער הויז איז נאָך נישט אַזוי גרויס, אַז מ'זאָל דאַרפען האַלטען אַ דינסטמיידעל! און די צייטען זע-נען שלעכט. איצט, ווען אַלע שאַפען אָפּ די דינסט-מיידלעך, זאָלען מיר גאָר צונעמען אַ מיידעל! עס וועט אַלעמען אויפרייסען די אויגען... וואָס דאַגסטו? מיר זאָלען זי האַלטען כאָטש איין חודש אין הויז און זעהען וואָס זי קען? מען דאַרף נישט; ס'איז נישט נויטיג; איך שטעל זיך שוין פאָר וואָס אַזאַ מיידעל קען... מען דאַרף נישט; געווען 35 יאָהר אָהן מיידעל אין הויז, וועל איך ווייטער זיין... זעה נאָר, זעה, ווי ער קוקט זיך, ווי ער האָט עס מורא פאַר איהר! זאָג איהר שוין אָפּ! סיידען דו ווילסט, אַז איך זאָל ווערען נאָך מעהר נערוועז, אַז דער קאָפּ זאָל זיך מיר איינגאַנצען צושפּאַלטען; אויב דו ווילסט דאָס, מעג דאָס מיידעל פערבלייבען!.. עס קומט אויס, אַז דאָס מיידעל איז דיר ליבער ווי דיין אייגען ווייב! אַנדערש קומט עס נישט אויס... אָט אַזוי איז ווען אַ פרוי ווערט נערוועז און קראַנק... אַ פרוי דאַרף אַלע מאָל זיין אַ מאַשין; נאָר זי דאַרף אַרבייטען, קאָכען, באַקען, ראַמען, סקראָבען, וואַשען, ביגלען, זיין אַ ווייב, אַ מוטער, אַ...

זאָ האָט זי ווידער אַוועקגע'חלש'ט און איך האָב געמוזט אוועקשיקען דאָס בלאָנדע מיידעל מיט'ן זיסען שמייכעל.

מיין ווייבעל פיהלט איצט, אַ דאַנקען גאָט, אַ סך בעסער... אויב זי נעמט זיך בעקלאָגען אויפ'ן קאָפּ, אָדער אויף די נערווען, לאָז איך איהר וויסען, אַז דאָס מיידעל האָט נאָך נישט קיין שטעלע און איך קען איהר קריגען צו יעדער צייט...

שלעכט, אַז מען האָט אַ ווייב מיט נערווען און מיט אַ קאָפּוועהטאַג!

——=):o:(=——

דער יודישער מארטירער פון פערו

מערקווירדיגע געשיכטע פון מאראן פראנציסקא מאלדאנא, א אין פערו, ווי אזוי ער איז געווארען א יוד, ווי אזוי זיין אייגענע שוועסטער האט איהם פער'מסר'ט און ווי אזוי ער איז פערברענט געווא־רען לעבעדיגערהייט אויפ'ן שייטערהויפען

פון ד"ר ז. קאדיש

די קינדער פון די אנוסים, וועלכע זענען גע־וואקסען אלס פרומע קאטאליקען, זענען געוועהנליך, אין א געוויסען עלטער, איינגעפיהרט געווארען אין יודישקייט דורך זייערע עלטערען. עס זענען אבער אויך געווען יונגע מאראנען, וועלכע זענען פון זיך אליין געווארען יודען און האבען אנגעהויבען היטען יודישקייט אין געהיים.

עס זענען געווען מאראנען, וועלכע זענען אויפ־געוואקסען און דערצויגען געווארען אלס קאטאליקען, אבער דאס יודישע בלוט, וואס האט געריגען אין זייערע אדערען, האט רעוואלטירט געגען די אנגי־מאמין'ס פון דער קריסטליכער קירך. זיי האבען אנגעהויבען צווייפלען אין יעזוס'עס געטליכקייט, אין דער דרייאייניגקייט און אין נאך אנדערע אזעלכע דאגמעס פון דעם קריסטענטום; און זיי האבען זיך אזוי לאנג געגריבעלט אין דעם, ביז זיי זענען געווא־רען צוריק יודען.

ווי אזוי צו היטען יודישקייט, האבען מאנכע מאראנען ערפאהרען ערשט פון די דעקרעטען פון דער אינקוויזיציע. זיי האבען פשוט אפגעהיט די אלע זאכען, וואס די אינקוויזיציע האט שטרענג פערבאטען; ווארים וויבאלד די אינקוויזיטארען האבען אנגעזאגט, אז מ'זאל פער'מסר'ען ביי זיי, ווען מ'זעהט עמיצען טוענדיג די און די זאכען, ווייל דאס זענען סימנים פון יודישקייט, איז דאס געווען דער בעסטער בעוויז, אז ווער עס וויל זיין א יוד, מוז דאס אפהיטען.

* * *

איין מאראן אזעלכער, וועלכער איז פון זיך אליין, מיט'ן אייגענעם שכל, געווארען א יוד, איז געווען פראנציסקא מאלדאנאדא, דער יודישער מאר־טירער פון פערו.

פראנציסקא מאלדאנאדא איז געווען א גרויסער, בעריהמטער דאקטאר אין פערו. געשטאמט האט ער פון פארטוגאל. זיין פאטער האט געליטען פון דער אינקוויזיציע, אבער ער איז אפגעקומען מיט א קלענערער שטראף, און האט ערצויגען זיינע קינדער, צוויי מיידלעך און א יונגעל, אלס פרומע קריסטען.

ביז אכצעהן יאהר איז פראנציסקא מאלדאנאדא אזוי געווען א גוטער קאטאליק, דאן האט ער דורך א צופאל געלייענט א ביך, וואס האט געמאכט אן איבערקעהרעניש אין זיין לעבען.

וואלט דאס גאר נישט געווען אזוי וואונדערליך, אזוי מערקווירדיג, ווען דער בוך וואלט געווען א יודישער, א פערטיידיגונג פון יודען און יודיש־קייט. איז אבער געווען פונקט פערקעהרט. דאס איז גאר געווען א בוך געגען דער יודישער אמונה, א בוך וואס איז געשריבען געווארען מיט'ן צוועק צו בעוועגען יודען צו שמד'ען זיך, צו איבערצייגען זיי שווארץ אויף ווייס, אז יעזוס איז געווען דער משיח. דער פערפאסער פון דעם בוך איז געווען דער בעריהמטער משומד פאבלא־דע־סאנטא־מאריא, וועלכער איז ביז פערציג יאהר געווען א רב אין בורגאס (שפאניען) און האט געהייסען ר' שלמה הלוי, און דערנאך איז ער אין דער זעלביגער שטאט געווען דער ארצי בישאף.

דער דאזיגער משומד, וועלכער האט זיך גע־שמדט אין יאהר 1391, ווען עס זענען פארגעקומען די גרויסע שחיטות אויף די יודען אין שפאניען, איז געווען אויך א גרויסער שרייבער, און ער האט פער־פאסט מעהרערע ביכער פול מיט האס געגען זיינע פריהערדיגע ברידער, ביכער מיט וועלכע שפעטער־דיגע יודען־פיינד האבען זיך א סך בענוצט אין זייערע אטאקעס און בילבולים אויף יודען.

די ווירקונג אבער, וואס פאבלא־דע־סאנטא־מאריא'ס בוך האט געהאט אויף דעם יונגען פראנ־ציסקא'ן איז געווען פונקט א פערקעהרטע, ווי נאר ער האט עס דורכגעלייענט, האט ער באלד אנגע־הויבען צווייפלען אין די עיקרים פון דער קריסטלי־כער אמונה. ער האט זיינע ספקות מיטגעטיילט זיין פאטער, וועלכער האט איהם געראטען צו לערנען א סך תנ"ך, דעם איינציגען בוך פון וועלכען די מאראנען האבען געשעפט זייער גאנצע ידיעה וועגען יודישקייט, אזוי ארום איז ער געווארען א הייסער יוד, אבער ער האט עס געהאלטען פאר א סוד און עס נישט אויסגעזאגט נישט זיין מוטער, נישט זיינע שוועסטער און אפילו אויך נישט זיין פרוי. ווארים ער איז שוין דאמאלט געווען פערהיי־ראט. ווען זיין פרוי איז איינמאל אין דער היים נישט געווען, האט ער אויסגענוצט די געלעגענהייט און זיך אליין מל געווען.

אין דעם עלטער פון 35 יאהר האט ער פער־טרויט זיין סוד צו זיין שוועסטער איזאבעל, וועל־כע איז געווען מיט צוויי יאהר יונגער פון איהם. ער האט געוואלט אויך איהר צו בעקעהרען צום יו־דענטום, אבער אהן ערפאלג. זי, ווידער, האט זיך געבעטען ביי איהם מיט תחנונים, ער זאל צוריק ווערען א פרומער קאטאליק; אבער אויך איהר איז נישט געלונגען איהם צו בעקעהרען.

דער ברודער און די שוועסטער זענען געווען זעהר צוגעבונדען איינע צו די אנדערע, ווארים ער איז געווען איהר איינציגער אונטערשטיצער. פונקט אזוי האט ער אויך אונטערשטיצט די צווייטע שוועסטער און די מוטער. דאך אבער, נישט קוקענדיג אויף דעם, האט זי דערצעהלט די גאנצע מעשה דעם גלח, צו וועמען זי פלעגט געהען זיך מתודה זיין. ווארים אזוי איז געווען דער געבאט פון דער קירך, אז יעטוועדער קריסט מוז פער'מסר'ן אן אפיקורס, אפילו אויב ער איז זיין נאהעסטער און טייערסטער.

מיר קענען זיך לייכט פארשטעלען דעם אינער־ליכען קאמף, וואס די שוועסטער האט דורכגעמאכט דערביי. האלטען דעם סוד און איהם נישט אויסזא־גען דעם גלח, וועט זי נישט קריגען פון דער קירך קיין כפרה אויף איהרע זינד און זי וועט נאכ'ן טויט געה'ן אין אַ זיכערען גיהנום. עס יא דערצעהלען דעם גלח, גיט זי דערמיט איבער איהר איינציגען ברודער און אונטערשטיצער אין די בלוטיגע הענד פון די אינקוויזיטארען, וועלכע זענען געווען אין די דרום־אמעריקאנישע לענדער נישט ווייניגער גרויזאם און אכזריות'דיג ווי אין שפאניען.

אבער דער געפיהל פון מורא פאר'ן גיהנום האט גובר געווען דעם געפיהל פון ליבע און צערט־ליכקייט צום איינציגען ברודער, די שוועסטער האט דערצעהלט דעם גלח, אז איהר ברודער איז אי וגע־כיים איוד, און אין אפריל 1627 האט די אינקווי־זיציע פון פערו געלאזט ארעסטירען פראנציסקא'ן.

דעם צווייטען מאי איז געקומען צו איהם אין טורמע זיין פריינד, דער דאמיניקאנער מאנאך דיעגא־דע־אורענא, און האט מיט אלע מיטלען געזוכט איהם צו בעוועגען, אז ער זאל צוריק ווערען א קריסט. אבער ער איז געבליבען ביי זיין פעסטען בעשלוס, אז ער וויל שטארבען אין דעמזעלביגען גלויבען אין וועלכען זיין פאטער איז געשטארבען. נאך אנ־דערע גלחים האבען געזוכט איהם צו בעקעהרען, אבער אלע זענען זיי געווען א דורכפאל.

דעם 23־טען יולי האט מען איהם געבראכט קיין לימא, די הויפט־שטאט פון פערו, און גלייך דעמזעלבען טאג האט מען איהם גענומען אויף א פערהער. מען האט איהם געהייסען שווערען אויף א צלם, אבער ער האט זיך ענטזאגט און געענטפערט, אז ער איז א יוד און וויל אלס א יוד לעבען און שטארבען. שווערען, האט ער געזאגט, וועט ער נאר ביי דעם לעבעדיגען גאט, דעם גאט פון ישראל, נישט ביי דעם טויטען, געקרייציגטען גאט פון די קריסטען.

זיין משפט האט זיך געצויגען א לאנגע צייט. עלף מאל האבען שטודירטע גלחים געהאט קאנפער־ענצען מיט איהם און מיט אלע כחות געזוכט איהם צו איבערצייגען, אז ער האט א טעות; און אז ער איז, נאך אלע ויכוחים פון די גלחים מיט איהם, געבליבען פער'עקשנ'ט ביי זיין יודישקייט, האט די אינקוויזיציע, אין יאנואר 1633, זעקס יאהר נאך זיין ארעסט, איהם איינשטימיג פעראורטיילט צום טויט, אדער ווי דאס האט געהייסען אויף אינקווי־זיציע־לשון, איהם פעראורטיילט איבערגעגעבען צו ווערען אלס פערדאמטער אפיקורס צו דער רעגירונג.

נאך דער פעראורטיילונג איז געקומען א לאנגע קראנקהייט, ווארים ער האט אכציג טעג געפאסט אין טורמע. און ער איז געווארען א סקעלעט בעדעקט מיט וואונדען. ווען ער האט זיך אביסעל אויסגע־היילט, האט ער געבעטען די גלחים, אז זיי זאלען ווידער אפהאלטען א קאנפערענץ מיט איהם, כדי זיי זאלען איהם פערענטפערען און קלאר מאכען די ספקות זיינע וועגען דעם קריסטענטום, וועלכע ער האט שריפטליך אויסגעדריקט. די קאנפערענץ איז אפגעהאלטען געווארען דעם 26־טען יוני, 1634, אבער ס'האט זי דאויסגעלאזען מיט גארנישט. ער איז געבליבען ביי זיינע קשיות.

דערווייל איז די טורמע פון דער אינקוויזיציע פול געווארען מיט בעהאלטענע יודען, וועלכע מען האט געכאפט אין פערו. פראנציסקא האט געבעטען, אז אנשטאט זיין פארציע ברויט זאל מען איהם גע־בען שויט פון קוקורוזע. האט ער דערפון גע־מאכט א שטריק, מיט וועלכען ער האט זיך ארויס־גע'גנב'עט דורך א פענסטערל און האט בעזוכט צוויי קעמערלעך דערביי. דארטען איז ער צוגע־שטאנען צו די ארעסטאנטען, אז זיי זאלען בלייבען פעסט ביי זיך און נישט פערלאזען זייער גלויבען. זיי האבען איהם פער'מסר'ט און ער האט אפען צוגעגעבען, וואס ער האט געטון, נישט געפרובט צו פערלייקענען קיין זאך. עס איז נאך געווען גוט פאר איהם, וואס ער איז פון פיל פאסטען טויב געווארען און האט נישט געקאנט דערגעהען פון זיי, וואס דארטען איז אנגעגאנגען וועגען איהם.

די אינקוויזיציע איז געווען אזוי שטארק פער־נומען מיט'ן משפט'ען די גרויסע צאהל ארעסטאנ־טען, אז מ'האט פראנציסקא'ן צורוה געלאזען, און ער איז אזוי געזעסען נאך פיר יאהר אין דעם גע־פענגעניש. אין פיר יאהר ארום האט מען אפגע־האלטען מיט איהם נאך דריי קאנפערענצען, אבער ס'איז געבליבען ביי דאס אלטע. אויף איינער פון די קאנפערענצען האט ער געוויזען די גלחים צוויי ביכער, וואס ער האט אנגעשריבען אין טורמע. יעדער בוך האט פערנומען איבער הונדערט בלע־טער, און געמאכט האט ער די ביכער אויף א קונצי־גען אופן פון קליינע שטיקלעך פאפיר. געשריבען זענען זיי מיט טינט געמאכט פון קוילען פון פער־ברענטע האלץ און מיט פעדערס אויסגעשניטען פון אייער־שאלעכץ. געשניטען די פעדערס האט ער מיט א מעסערל אויסגעשניצט פון א נאגעל.

אין יאהר 1639 איז פארגעקומען א גרויסער אויטא־דא־פע אין פערו, דער גרעסטער וואס איז ווען געפראוועט געווארען אין אמעריקע; און אין דעם אויטא־דא־פע האט זיך אפגעשפילט דער לעצ־טער אקט פון אט דער בלוטיגער טראגעדיע, וועלכע האט זיך געצויגען כמעט דרייצעהן יאהר. ווען מ'האט אין דער צערעמאניע פון דעם אויטא־דא־פע פארגעלייענט די טויט־אורטיילען און א שטורם־ווינט האט פלוצלונג אראפגעריסען דעם לייווענטע־נעם דאך פון אויבען, האט פראנציסקא מאלדאנאדא א קוק געטון אין דער הויך און אויסגעשריען: „דער גאט פון ישראל טוט עס, כדי צו קוקען אויף מיר פנים צו פנים!"

ביז דעם לעצטען מאמענט איז ער געבליבען פעסט און אומדערשראקען, און ער איז לעבעדיגער־הייט פערברענט געווארען אויפ'ן שייטערהויפען. זיינע צוויי ביכער האט מען איהם אויסגעהאנגען אויפ'ן האלז און זענען מיט איהם צוזאמען פערברענט געווארען.

רציחה און טויט־שטראף

מען האט לויט דעם יודישען דין טויט־אורטיילען ארויסגעגעבען, אבער מען האט געמאכט זעהר גרויסע שוועריגקייטען ביי דורכצופיהרען

פון הרב יהושע שפעטמאן

אלס שווערסטע און גרעסטע עבירה, איז אנ־גענומען אין דער מענשליכער געזעלשאפט, דער פערברעך פון רציחה, פון הרג'ענען אן אומשולדיגען מענשען. דער אורטייל פון טויט־שטראף איז דער עונש, די שטראף פאר דעם פערברעך. דאס איז די פערזיכערונג, וואס די גערעכטיגקייט האט גע־פונען, פאר דאס שלעכטיגקייט, און גלייכצייטיג איז דאס א מיטעל צו פערהיטען די מענשהייט פון פער־ברעכער. נישט־קוקענדיג זאגאר צי דורך דאס אויס־ציהונג צו רציחה און טויט־שטראף אין דער יודי־שער תורה.

רציחה איז דער גרעסטער פערברעך אין דער יודישער תורה. דאס ווערט דערמאהנט פיל מאל אונטער פערשידענע אויסדרוקען. צוויי מאל לא תרצח, מכה איש ומת מות יומת. ולא תקחו כופר לנפש רוצח א. א. אז מען הרג'עט איין מענש, איז גלייך ווי מען וואלט געמאכט פערלירען א גאנצע וועלט, ווען מען פערגיסט בלוט. איז אויך דאס בלוט פון זיינע קינדער ביז דור דורות שרייט פון דער ערד, קול דמי אחיך דמיו ודם זרעותיו עד סוף כל הדורות (מדר"ב). רציחה איז די גרעסטע עבירה, יהרוג ואל יעבור, מען מוז זיך מוסר נפש זיין און נישט הרג'ענען קיין מענשען.

אחאב, וועלכער איז געווען א גרויסער רשע, ווערט איהם פעררעכענט אלס דער גרעסטער חטא, דאס, וואס ער האט פערגאסען אומשולדיג דאס בלוט פון נבות היזרעאלי. קיין פערברעכער, וועל־כער שטעהט אונטערן גורל פון טויט־שטראף, ווערט נישט אזוי פערפאלגט, ווי דער רוצח (רמב"ם הלכ' רוצח הל. ח. ט.).

אפילו, אז מען הרג'עט א מענש אומגערן, בשוגג, איז אויך א גרויסער פלעק און חטא. דאס איז ערגער ווי אלע אנדערע עבירות, וואס מען טוט בשוגג. (מפרשים וספרי קבלה). אפילו ווען מען הרג'עט א מענש דורך א געוויסע בערעכ־טיגונג, איז עס אויך א גרויסער פלעק. דוד המלך וואס האט אויסגעפיהרט א טויט־אורטייל לויט א פעראָרדנונג און לויט אנ'אורטייל פון די סנהדרין, איז ווען ער האט געוואלט בויען דאס בית־המקדש האט איהם גאט געזאגט: „דו וועסט נישט בויען דאס בית־המקדש, ווייל דו האסט בלוט פערגאסען", — רק אתה לא תבנה הבית, כי דמים רבים שפכת.—

אפילו משה רבינו, ווען דער מצרי האט געשלאגען א יוד, און ער, משה, האט נישט געהאט קיין אנ־דערע עצה און האט איהם דער'הרג'עט, איז דאס איהם אויך פעררעכענט פאר א פלעק, און ער האט געמוזט האבען א „תיקון", צו מאכען די ערי־מקלט (לגוש שמה כל רוצח שמה, אותיות משה, ספרי מקובלים).

ווען מען האט געפונען א גע'דרג'עטען מענש און מען האט נישט געוואוסט, ווער דער רוצח איז, האבען דאס בית־דין מיט די כהנים געמוזט ברענגען א קרבן, עגלה ערופה, און מיט אנ'ערנסטע צערעמאניע האבען זיי דורכגעפיהרט דאס קרבן און מיט א תפילה, אז גאט זאל זיי מוחל זיין.

הזקנים אמרו ידינו לא שפכה הדם הזה, — הכהנים אמרו, כפר לעמך ישראל, ורוח הקודש אומר ונכפר להם הדם (ספרי שם). ווייל בלוט פערגי־סונג האט זיך גערעכענט פון די גרעסטע פערברעכען צו גאט און צו מענש.

פאר הרג'ענען א מענש איז געקומען לויט דער תורה טויט־שטראף, מיט א שווערד, און דאס איז גלייך ווי דער דין פון א עיר הנדחת, ד. ה. ווען א גאנצע שטאט יודען שמד'ען זיך און געהען אוועק פון יודישען פאלק און יודישען גאט, קומט זיי טויט־שטראף, דורך א שווערד, סייף, אזוי איז אויך דער דין פון א רוצח. אין דער גאנצער תורה זענען נישטא מעהר ווי די צוויי עבירות, וועלכע ווערען געשטעלט גלייך! — ביי א רוצח שטעהט פיל מאל אין דער תורה „ובערת הרע מקרבך".

די תורה בעשטימט ארויסגעבען טויט־אורטיי־לען, אבער דאס דורכפיהרען זיי ווערט געשטעלט אזוי, אז עס איז געווען פראקטיש כמעט ווי אונ־מעגליך דאס צו טון לויט דעם יודישען דין. מען האט געמוזט געבען „נאטים", „התראה". די עדות וואס האבען געזעהען ווי איינער געהט דורכפיהרען דעם פערברעך, האבען איהם געמוזט זאגען, מתרה זיין, אז פאר דעם פערברעך וועט איהם קומען די טויט־שטראף, און ער האט געמוזט ענטפערען: „איך ווייס, און איך וועל דווקא טון דעם פערברע־כען". — צריכים התראה עד שיתיר עצמו למיתה — כי יזיד, מלמד שצריכה התראה, בערמה, שיעשה במזיד, סנהדרין מ"א, ירושלמי שם פ"ה ה"א, — די עדות האבען געמוזט זיין כשר'ע עדות, און זעהן גלייך צוזאמען ריכטיג. דאן האבען זיי געמוזט קו־מען צו די סנהדרין. א בית־דין פון 23 מענער, נישט קיין אלטע און נישט קיין אכזרים. און נישט קיין קינדערלאזע. — כדי זיי זאלען האבען דעם גע־פיהל פון רחמנות, מיט געזעלשאפטליכע ערפאה־רונגען, שפראך־אויסבילדונג, מיט א גוטער בעגעה־מונג און האלטונג, וואס זאל ארויסרופען רעס־פעקט, אויטאריטעט און אנערקענונג. סנהדרין בכמה מקומות וברמב"ם הלכות סנהדרין.... בקוים מכל עין ומכל מום. פאר אלעם האט מען די עדות פאר־געלייענט א ווארנונג. אז זיי זאלען זאגען ריכ־טיג, זיי זאלען וויסען, אז דורך זייער נישט ריכטיגע עדות זאגען קענען זיי ברענגען צו אנ'אומשולדיגע בלוט פערגיסונג. נאך דעם האט מען גענומען אויס־פרעגען די עדות דורך פערשידענע אויספארשונגען און פראגען, — שבע בדיקות יחקירות. אפט האט מען געפרעגט אזעלכע פראגען, וועלכע האבען צום ענין נישט געהאט קיין וויכטיגען צוזאמענהאנג, כדי זיי זאלען צומישט ווערען, זיי זאלען נישט וויסען וואס צו ענטפערען, און מען זאל נישט א־רויסגעבען קיין טויט־אורטייל. מען האט אפילו גע־פרעגט, וואס פאר א צווייגען זענען געווען אין דעם בוים, וואו די רציחה איז פארגעקומען — מעשה היה ובדק ר' יוחנן בעצי תאנים (תפארת ישראל שם).

דאן האבען זיך אנגעהויבען די אונטערהאנד־לונגען צווישען די 23 סנהדרין. צוויי סעקרעטארען זענען געווען. איינער האט פערשריבען די רייד פון דער פערטיידיגונג און דער צווייטער די רייד פון דער בעשולדיגונג. דער וואס האט געזאגט עפעס פאר דער פערטיידיגונג האט נישט געטארט חרטה האבען און זאגען שלעכט; אבער דער וואס האט געקענט זיך צוריקציהען און זאגען גוטעס. פון די תלמידים, דאס הייסט, פון די נישט אפיציעלע סנהדרין האבען זיך געקענט בעטייליגען אין דער פערטיידיגונג, אבער נישט אין דער בעשולדיגונג. דער רוצח אליין האט אויך געקענט זיך פערטיידיגען.

די גאנצע צייט פון פראצעס האבען די סנהדרין נישט געטארט טרינקען וויין, און האבען געגעסען ווייניג, א האלבע תענית. אין דעם טאג פון ארויס־געבען דעם טויט אורטייל האבען זיי געפאסט. דאס ווערט ערקלערט מיט'ן פסוק: לא תאכלו על הדם". מען טאר נישט עסען ווען מען געמט בלוט, ווייל גאט האט צער אויך אויפ'ן בלוט פון רשעים, ווען עס ווערט פערגאסען.

3

צו בעפרייען האט מען ארויסגעגעבען דעם פסק דעם זעלבען טאג; אבער צו פעראורטיילען האט מען אבגעלעגט אויף דעם צווייטען טאג, ווייל טאמער האט ווער צו געפינען א זכות. א טויט אור־טייל איז נישט ארויסגעגעבען געווארען ביינאכט. ווען מען איז דעם בעשולדיגטען געגאנגען פיהרען וועגען אויספיהרען דעם טויט אורטייל, איז מען גע־שטאנען אויף דער וואך מיט סמנים, טאמער וועט ווער קומען און זאגען א זכות פאר איהם, וועט מען איהם צוריקפיהרען און ווייטער אויספארשען די זאך. מען האט געגעבען צו דעם עקזעקוציע פלאץ צוויי תלמידי חכמים, כדי זיי זאלען זיך קענען אריינטירען דארט, — פיליכט קען נאך עפעס גע־שעהן א זאך, פיליכט קען מען הערען א ווארט, אין וועלכען מען קען געפינען א פערטיידיגונג. דאן האט מען איהם געהייסען זאגען ידוי, אז ער זאל דאך האבען א חלק לעולם הבא. דערנאך האט מען איהם געגעבען צו טרינקען א משקה מיט אזעלכע טראפען, אז ער זאל פערלירען זיין בעוואוסטזיין, און זאל נישט האבען דעם צער פון זעהען דעם טויט פאר די אויגען...

אויך האט מען געזארגט פאר'ן וואוילשטאנד פון זיין פאמיליע, אז זיי זאלען האבען פון וואס צו לעבען.

גרעסטער וויצלינג צווישען די רביים

אַנ׳אויסוואַהל פון ראָפּשיצער רבי׳נ׳ס ווערטלעך און הלצה׳לעך

פון מנשה אונגער

דער ראָפּשיצער רבי, וואָס האָט געשטאַמט פון בלויז גאונים און מיוחסים, האָט זיך געהאַלטען מער פאַר אַ פאָלקס־מענש, ווי אַנדערע רביים, באַהענט צו די אָרימע שיכטען פון פאָלק, און האָט געשמט אַלס אַ גרויסער זכם און וויצלינג.

פון וואַנען האָט זיך צום ראָפּשיצער רבי׳ן גענומען אַזוי פיל חכמה? אויף דעם ענטפער׳ען די חסידים, אַז ער האָט דאָס גע׳ירש׳ענט פון זיין מוטער ביילע, די יונגסטע טאָכטער פונ׳ם גרויסען מאַן, ר׳ איציקעל האַמבורגער, וועלכער איז געוועזען צו ערשט רב איז בראָד, דערנאָך אין די דריי בערימטע קהלות: אַלטאָנוי, האַמבורג, וואַנדסבעק (אה״ו).

וועגען דער חכמה פון זיין מוטער ביילע ווערען דערצעהלט זעהר אַ סך ווערטלעך צווישען די חסידים, וואָס בעווייזען, אַז זי איז געוועזען גאָר אַ גרויסע מלומדת.

אַזוי ווערט דערצעהלט, אַז דעם ערשטען שבת נאָך איהר חתונה, בעת דאָס יונגע ווייבעל איז צוריקגעקומען פון שוהל (ביז היינט איז נאָך פערהאַן דער מנהג אין אַ סך מקומות, אַז דעם ערשטען שבת נאָך דער חתונה פיהרען וויבער די כלה אין שוהל אַריין) האָט דער פאָטער זי געפרעגט, ווי זי האָט זיך געפיהלט אין גאָטעס הויז צום ערשטען מאָל אין איהר לעבען. די יונגע כלה האָט שנעל געענטפערט מיט׳ן פסוק פון תהלים:

— שמחתי באומרים לי בית ד׳ נלך. — און זי האָט דעם פסוק אַזוי אויסגעטייטשט — שמחתי, איך האָב זיך געפרעהט; באומרים לי, ווען מ׳האָט מיר געזאָגט: הרי אַת מקודשת לי; בית ד׳ נלך, אַז איך קאָן שוין געהען אין גאָט׳ס הויז אַריין. (אַ מיידעל האָט נישט געטאָרט געהען אין שוהל אַריין).

אַמאָל — דערצעהלען די חסידים — ווען איהר מאַן ר׳ מענדעלע איז שוין געווען לינסקער רב, האָט אַ פישער אַריינגעבראַכט פרייטאג אַ גרויסען פיש צו פערקויפען. ר׳ מענדעלע האָט נישט געוואָלט דעם פיש קויפען, ווייל עס וועט אַרויסקומען אַ שטיקעל חלול־השם ביים פּראָסטען המון. דער עולם וועט זאָגען, אַז דער רב לעבט זיך צו ברייט. די רביצין האָט אָבער דעם פיש יאָ געקויפט. פרייטאג־צו־נאַכטס, ווען מען האָט דערלאַנגט די פיש צום טיש, האָט ר׳ מענדעלע געבעטען, מען זאָל איהם געבען די לעבער פון פיש! די קלוגע רבי׳צין האָט גלייך געענטפער׳ט מיט דער גמרא:

— במקום שיש חלול־השם, אין חולקים כבוד לרב (דער פשט איז: וואו עס איז פערהאַן אַ חלול השם, דאַרף מען נישט אָפּגעבען קיין כבוד אַפילו אַ רב). די רבי׳צין האָט אָבער אין דעם פאַל אויסגעטייטשט דאָס וואָרט כבוד אַזוי ווי כבד — וואָס איז דער טייטש: לעבער. דאָס הייסט, אַז דו האָסט מורא פאַר חלול־השם, קומט דיר שוין נישט קיין כבד (לעבער)...

איהר זוהן, דער ראָפּשיצער רבי, ר׳ נפתלי צבי הה־וויץ, וועלכער האָט פון איהר גע׳ירשנ׳ט די חכמה, האָט איינגעפיהרט אין זיי זחסידות די הלצה און האָט דערמיט געגעבען דעם דאַמאָלסדיגען אָרימען יודען אַ מעגליכקייט איבערצוטראָגען די אַלע צרות, וואָס ער האָט געהאַט אויסצושטעהען פון דעם רייכען פּוילישען פריץ.

אויף ווי ווייט דער ראָפּשיצער האָט זיך נישט געקאָנט אָפּזאָגען פון זיינע ווערטלעך בעווייזט אַזאַ פאַקט:

איינמאָל האָט צו איהם געזאָגט דער רבי זיי־נער, דער „חוזה" פון לובלין:

— ראָפּשיצער רבי, נעהמט אויף זיך נישט צו זאָגען קיין הלצות אַ יאָהר צייט, און איך וועל אייך איבערגעבען מיינע מדרגות.

— גוט — האָט דער ראָפּשיצער געענטפערט — איך נעהם אויף מיר אַ גאַנץ יאָהר נישט צו זאָגען קיין ווערטלעך.

דעם זעלבען טאָג ביי מנחה, ווען דער „חוזה" האָט זיך אויסגערוקט פון „שמונה עשרה" האָט ער געזעהען, ווי דער עולם האַלט זיך ביי די זייטען פון געלעכטער. דער „חוזה" האָט פערשטאַנען, אַז דער ראָפּשיצער האָט שוין ווידער געזאָגט אַ ווער־טעל, האָט ער איהם צוגערופען און געפרעגט, פאַר וואָס ער האָט זיך נישט געקאָנט איינהאַלטען:

— איהר האָט דאָך צוגעזאָגט אַ יאָהר נישט צו זאָגען קיין חכמות.

דערויף האָט דער ראָפּשיצער אויפ׳ן אָרט גע־ענטפערט:

— דער רבי איז דאָך געשטאַנען שמונה עשרה אַ יאָהר מיט אַ מיטוואָך, איז דאָך שוין אַריבער דער זמן.

עס וועט זיין אינטערעסאַנט איבערצוגעבען אַ רייהע ווערטלעך פון ראָפּשיצער רבי׳ן, וועלכע גי־בען אַ בעגריף וועגען זיין כאַראַקטער. אַ טייל פון זיי זענען נאָר אפילו נישט פערשריבען געוואָרען אין די חסידישע ספרים, נאָר ווערען דערצעהלט צווישען די חסידים.

* * *

דער ראָפּשיצער האָט זעהר פיינט געהאַט אַ „חסיד אַ גאָר". ער פלעגט זאָגען:

— ווען איך וועל זיין אויפ׳ן עולם האמת און זעהען ווי מען פיהרט אַ גאָר און נאָך איהם געהען נאָך דרייצעהן „שעפּערינער" (אפשר „שענבורנער", לויט דעם עסטרייכישען הייזער׳ס וואוינאָרט ביי ווין) בריטשקעס מיט עולם־הבא, וועל איך אַליין נאָכלויפען און שרייען: נאָר בלייבט נאָר!!!

* * *

— איך האָב נישט אַזוי מורא פאַר׳ן גיהנום — האָט דער ראָפּשיצער אַמאָל געזאָגט, ווי איך האָב מורא, מען זאָל מיך נישט אַריינזעצען אין גן־עדן בעבען אַ טפש.

איינמאָל האָט דער ראָפּשיצער בעגעגענט אין בית המדרש אַן אַלטען ייד, וואָס האָט זיך זעהר געפייניגט און געטראָגען אַ זאַק אונטער׳ן העמד. ער האָט עס אָבער געטראָגען אַזוי, אַז דער ראָפּ־שיצער רבי זאָל עס דערזעהען.

— ווי גרויס איז דער יצר הרע — האָט דער ראָפּשיצער געזאָגט — ער האָט דעם אַלטען אַריינ־געגנאַר׳ט אין זאַק אַריין...

* * *

דער „חוזה" האָט געמוסר׳ט דעם ראָפּשיצער, פאַר וואָס ער זאָגט אַזוי פיל חכמות. עס שטעהט דאָך — האָט דער „חוזה" געזאָגט — „תמים תהיה עם ד׳ אלקיך"! נישט „חכם תהיה", מוז זיין גע־דרינגען, אַז תמימות איז אַ גרעסערע מדרגה ווי חכמה...

— וואָס פאַר אַ גרויסע חכמה דאַרף מען אָבער האָבען — האָט דער ראָפּשיצער געענטפערט — כדי צו זיין אַנ׳אמת׳ער תמים, אַ תמים עם ד׳...

* * *

דער ראָפּשיצער האָט שטאַרק ליב געהאַט אָפּ־צוטון אימיצען אַ שפּיצעל. אַמאָל איז ער געפאָהרען מיט אַנ׳עולם קיין לובלין. אויפ׳ן וועג האָבען זיי זיך אַרומגעזעהען, אַז עס פעהלט זיי אויס געלד צו דערפאָהרען קיין לובלין. גראַד זענען זיי פער־ביי געפאָהרען אַ קרעטשמע, וואָס איהר אַרענדאַר איז געווען בעקאַנט פאַר אַ גרויסען קמצן. ער האָט אָבער זיין גאַנץ לעבען אַריינגעוואָרפען געלד אין ר׳ מאיר בעל הנס פּושקע, נאָר ער האָט דאָס געלד קיינמאָל נישט אַרויסגעשיקט קיין ארץ ישראל, ווייל ער האָט געוואַרט, ביז ר׳ מאיר בעל הנס וועט צו איהם אַליין קומען.

איז דער ראָפּשיצער געפאַלען אויף אַנ׳המצאה און געהייסען די חסידים אַריינגעהען זאָגען דעם אַרענדאַר, אַז ר׳ מאיר בעל הנס איז געקומען צו פאָהרען פון ארץ ישראל. דער אַרענדאַר איז אַרויס־געלאָפען, האָט אַריינגעפיהרט דעם ראָפּשיצער רבי׳ן און איהם אוועקגעגעבען די גאַנצע פּושקע מיט׳ן געלד, וואָס ער האָט יאָהרען לאַנג געזאַמעלט. דער ראָפּשיצער האָט דאָס געלד צוגענומען, געמאַכט אַ סעודה׳לע און ,קומענדיג קיין לובלין, דאָס געלד אָפּגעשיקט קיין ארץ ישראל.

אז שאַש ווערט בגלופין...

פון דער סעריע: „מענטשען פון אַ גאַנץ יאָהר

פון יוסף זעלקאָוויטש

די זון, וועלענדיג צו יאָגען צו דער שמחה, האָט זי אָנגעהויבען צו מאַכען גרויסע, זעלנערישע שפּריינ, איבער׳ן הימעל, וועלכער האָט זיך, ווייזט אויס, צוליב דער שמחה געלאָזט אויספּלאַסטערען מיט געפלעקעלטען מאַרמאָר פון גרוי און בלוי.

די זון האָט זיך אוועקגעזעצט אין אַ ווינקעל, ווי אַ באַלעבאַטישער האָן, זעצט זיך אוועק אויף זיין גזשענדע נאָכ׳ן פּיקען אַ גאַנצען טאָג אויף פערשידענע מיסטען. פון דעם ווינקעל־אויס, האָט די זון געקוקט מיט אַ האַלב צוגעמאַכט אייגעל צו שבע־מירעלען אין שטוב אַריין. וואו ס׳איז דערווייל געווען רוהיג. דאָך האָט זיך פון דער רוהיגקייט אַרויס געהערט עפּעס אַ שטורם, וואָס וועט אָט אָט אין אַן ליאַדע מינוט אויסברעכען.

די כלה איז געזעסען צום טיש בעגרייט — אויבענאָן אויף די דריי באַליעס, אין ווינקעל צווי־שען דעם פענסטער און דער וואַנד. דער ווינקעל איז געווען פערפּוצט מיט דעם אָרגאַניסטערס אַרי־לאַנדערס און מיט דער פסחטעס קאַוואַליער — אויך אַזאַ מין בוים, אַנ׳אַריינגעוואַקסענער אין אַנ׳־אַלטען ווייקטאָפּ אָן אויערען, נאָר אַ הויכער, אַ דאַרער און אַ שטרענגער אַזאַ, ווי דער סטאַרשי סטראַזשניק און ס׳האָט טאַקע אויסגעזעהען, ווי דער קאַוואַליר, איז עפּעס אַ מין עלטסטער, וואָס שטייט און קאָמאַנדעוועט, אַז די אָרלאַנדערס — די פּראָסטע סאָלדאַטען זאָלען שטיין סמירנאַ און זיך לייטיש אויפפיהרען אויף דער יודישער חתונה. צופּיסענס פון דער כלה איז געזעסען העשלייביש מיט צעציג־דענע אויגען, וועלכע האָבען אויסגעזעהען, ווי צע־שרויפטע, העכער אַרויסגעדרייטע לאָמפּען, ווי אין דער שול אַ שטייגער בעת הקפות.

שבע מירעלע און דבורה־רויזע, שוין אויסגע־לייטערטע באָכ׳ן ווינען, האָבען זיך דערווייל אוועק־געזעצט אָן אַ זייט אָפּוואַרטען די חתונה־געסט און געקוקט אויף דער כלה.

מיט איין מיס איז די שמחה שוין געהאַט אריינ־געטרעטען אין שטוב — די כלה איז שוין געווען בעזעצט אויפ׳ן טראָן עס האָט נאָך געפעהלט דער צווייטער — דער מאַרשעליק מיט די קלעזמאָרים. און אָט האָט זיך די טיר געעפענט מיט אַ פּראַל, מיט אַ רעש און מיט:

— מזל טוב!

איך בין דאָ

אין אַ מזלדיגער שעה,

דיינע מזלות, כלה זאָלען שיינען,

אַז אויף דיין גאַנץ לעבען זאָלסטו נישט ברויכען וויינען.

זאָל זיין מיט מזל און מיט גליק,

קלעזמאָרים, אויפגעשפּילט זאָל ווערען אַ פריי־ליך שטיק.

האָבען זיך די קלעזמאָרים געגעבען אַ נעם צו די כלים און געגעבען אַ שפּיל־אויף, אַזש די גובערניע האָט געציטערט, און העשלייביש האָט נאָך העכער אַרויסגעדרייט זיינע לאָמפּען און צעצויגען דאָס מויל אין דער ברייט, אַרויסגעשטעקט די צונג און מיט איהר צוגעקלאַפּט צום טאַקט, בעת מעשה האָט דער מאַרשעליק אויסגעטון דאָס היטעל און זיך אָנגעטון דאָס ממזרישע אַכטעקיגע קאַפּעלע און זיך בעגעבען אַ שטעל אוועק אין מיט׳ן שטוב:

אַט אַזוי, כלה געטרייט

האָבען מיר דיר אויפגעשפּילט אַ נגון אַ נייעם

דיין נייער וועג זאָל דיר זיין מיט בלומען בע־צירט

און ס׳זאָל חס ושלום זיין שמחה נישט זיין געשטערט.

כלה, געטרייע מאַך אַ פאַטשאָנטעק,

בזכות זה וועסטו האָבען אַ גרויסען מאַיאָנטעק.

אוודאי האָט זי געמאַכט אַ פאַטשאַנטעק, אַכעט.

זי האָט דאָך געהאַט אַ זילבערנעם בייטעל מיט קליינגעלד, און דבורה רויזע האָט אַרויסגעצויגען אַ טאַץ מיט לעקער און מיט בראָנפען, די קלעזמאָרים האָבען געוואונשען און די חתונה האָט אָנגעהויבען גיין מיט ביידע פיס.

זענען אָנגעקומען די מיידען אָנגעטהענע, אויס־געפּוצטע, אויפגעפּיקעוועטע, ווי חיה לאה צום גט.

געפּוצטע, אויפגעפּיקעוועטע, ווי חיה לאה צום גט. די הענט, דבורה רויזען צוגעוואונשען גאָר לייטיש: „מיט גליק", האָבען איינגעוואָרפען אויף טענץ און זיך אָנגעהויבען ריטשען איבער דער מיט חלב צעטריפטער פּאָדלאָגע.

דער באַס האָט געברומט, אַזוי מאָראַליש רוגזה־דיג, דאָס פידעלע האָט געוויינט, געוואָלט איבער־בעטען דעם באַס, איז געקומען דער טראָמפּייט און האָט זיי ביידען געגעבען אָפּגעשניטענע יאָהר, גע־שאָלט אויף זיי מיט מורא׳דיגע קולות און זיי גע־מאַכט מיט דער בלאַטע צוגלייך און לייזער בענקאַרט האָט הפנים געדרעכט געגעבען דעם טראָמפּייט, האָט ער מיט זיין פויק געהאַקט און געריסען פאַסען אי פון דעם באַס אי פון דער פידעל און די צוויי מעשענע טעלער, וואָס אויף דער פויק האָבען פאַר

גרויס גדולה זיך געפּאַטשט אין די בייכער אַריין און געריסען זיך אויף קולו קולות:

— גוט אַזוי, גוט אַז... ז... ז.... ז׳... ז׳,

נאָר די טענץ זענען עפּעס געווען נישט אַהין, נישט אַהער, ס׳האָט געפעלט סיי זאַלץ, סיי שמאַלץ און יעל כולם — די אייזערנע האַנט, וועלכע זאָל אָנפיהרען מיט זיי, ס׳איז עפּעס גוט צו גיין אין דער מלחמה אַריין אָן אַ יעדנעראַל? האָבען די מיידען געזעהען, אַז אָן דער פּאַנע אַדזשעלײדזשען וועלען זייערע טענץ האָבען אַ פּנים ווי איינגעריסט, האָבען זיי צוזאַמענגעלייגט צו גילדען אַ מאַן און מיט דער פּויטעקע אַהין געשיקט פייגע גליקען צו דער פּאַנע אַדזשעלײדזשע.

האַ, האַ, די פּאַנע אַדזשעלײדזשע האָט עס פאַראויס געוואוסט; זי האָט געוואוסט, אַז אָן איהר וועט די חתונה אויסזעהען, ווי אַ מילכיג מיטאָג און זי האָט געוואוסט, אַז טויטערהייט אַפילו וועט מען איהר קומען בעטען און האָט דעריבער באַכמיטאָג זיך אָפּגעוואַשען, אָפּגעפּודערט, אָנגעטון זיך דעם בייעם האַבראָווע קאָסטיום, וועלכען זי האָט זיך נאָך מיט זעקס יאָהר צוריק געלאָזט מאַכען צו איהר פאַרלאָבונג, וועלכע האָט געדאַרפט שטאַטפינדען מיט דעם הער ג. און וועלכע איז ניכט שטאַטגע־פינדען צוליב סבות, וועלכע זענען געגוי בעשריבען אין איהר מאַגע־בוך, וועלכעס וועט אונז, אם ירצה השם, אַמאָל אויסקומען צו לייענען. דאָס שמרויע׳ע היטעל האָט געוואַרט און געוואַרט אויפ׳ן בעט, ווי אַ הינט ביי דער טיר. דער לאַמטעי׳ן אַפילו איז אויך שוין געווען גרייט. דאָך ווען עס איז צו איהר געקומען פייגע גליקע און האָט איהר געבעטען, האָט זי זיך צעצינדען, די פּאַנע אַדזשעלײדזשע,

— וואַאַס אויף זאָלכער האַכצייט? וואו מייד הערץ, דאַס שוועכע (אַ ווייכער דייטשער כף) דער־צכען (אַ ווייכער, דייטשער סף) געבלוטעט האַטע, וואו געגען מיר זאָ ברוטאַל פּאָרטרעטע? — נימאַלס! איזט מיי נאַמע ניכט פּ־ויליין אַדזשע—ליי—דזשע.

מ׳האָט אָבער פייגע גליקען אויך נישט גע־דאַרפט האַלטען דייטער׳ן ציגעל:

— אויב גייט נישט די פּאַנע אַדזשעלײדזשע שוין מיט מיר. וואַרף איך מיך שוין פון פענסטער אַראָפּ און שוין!

נו, ווייסט מען דאָך שוין פון לאַנג, אַז די פּאַנע אַדזשעלײדזשע האָט אַ גאָלדען האַרץ — איז זי געגאַנגען — איז טאַקע געווען גאָר אַנ׳אַנדער לעבען, די מיידען האָבען שוין געטאַנצט, די מוזיק האָט שוין געשפּילט, נישט מעהר געבייזערט זיך, גע־שלאָגען און געזידעלט זיך איינער דעם צווייטען — ס׳איז שוין געווען איינמאָל געטאַנצט, אַפילו דער קוימען האָט זיך מיטגעשאָקעלט, אַפילו די קליידער־שאַנק, ווען זי וואָלט נאָר נישט אַזוי אַלט און אַזוי שוואַך געווען, וואָלט מיטגעטאַנצט:

— לאַל, לאַ, לאַ, לאַל, לאַ לאַ — האַמי באַ באַק, אַ פּאַנאָווע נאַ שפּיק! — איז יעדער טריט טאַקע געווען אָפּגעוואויגען און אָפּגעמאָסטען, ווי ביי אַלטע אויסמושטירטע זעלנער, וואָס דען? — יעדע זאַך ברויך ס׳ייניגע!

נאָך יעדען טאַנץ איז שבע מירעלע אַרומגע־גאַנגען מיט אַ טאַץ מיט קיכעלעך און צוגערעדט:

נאַ, געניס עפּעס, פּערזון, האָסט דיך, דאָך

(ווייטער זעה 11־ט זייט)

אַ קראַנץ פּערל פון תלמוד און מדרש

געזאַמעלט און בעאַרבייט פון אברהם שלעזינגער

די אָרימקייט איז אַזוי נישט צוגעפּאַסט פאַר די יודען אַזוי ווי אַ רויטע צוים צו אַ ווייסען פערד.

(חגיגה ט).

* * *

מילך פון אַ ווייסע ציג אָדער פון אַ שוואַרצע ציג, האָט די זעלבע מראה.

(בראשית רבה פ״ג)

* * *

דיין „יאָ" און דיין „ניין" זאָלען תמיד זיין — גערעכטע.

(בבא מציעא מ״ט)

* * *

אז עס וועט דיר ווער זאָגען: ער האָט זיך בע־מיהט צו געפינען אַ געוויסע זאַך און האָט נישט געפונען, זאָלסטו איהם נישט גלויבען.

(מגילה ו׳).

* * *

דער מענש איז מחוייב צו דאַנקען גאָט פאַר אַ רעה אַזוי ווי ער דאַנקט פאַר אַ טובה.

(ברכות ב״ד)

* * *

„אַנ׳אייזעל איז אַפילו אין תמוז — קאַלט": זאָגט אויף דעם „די וועלט" אויב ס׳איז אין די זו־מערדיגע חדשים קאַלט און מ׳איז אַ „אייזעל" מ׳פער שטעהט נישט אַז אַפילו אום זומער אויב ס׳איז קאַלט דאַרף מען זיך אויך וואַרעם אַנטון — איז איהם קאַלט אַפילו אום זומער.

(שבת נ״ג)

דער שלאַנג וואָס איז בטבע אַ אַכזר, געבוירט קינדער און וואַרפט זיי פונאַנדער צווישען מענ־שען — זיך צו ערנעהרען... (ער איז דערמיט אַ אכזר אי אויף זיינע קינדער אי אויף די מענשען).

(כתובות מ״ט)

* * *

דאָס פעהלען פון געלד איז שווערער אַריבער צוטראָגען פון די שווערסטע זאַכען אויף דער וועלט.

(קהלת רבה ז.)

* * *

עס טרעפט אַז משיט אַריין אַ סך ווייץ צום מאָהלען און מ׳געפינט אַ קליין ביסעלע צומאָהלע־נעם מעהל...

(גיטין מ״ז.)

* * *

זאָל קומען דער איינהאָבער פונ׳ם גאָרטען און זאָל ער אַליין אויסרייסען די שלעכטע געוויקסען. (דאָס הייסט אַז קיינער דאַרף זיך נישט מישען אין צווייטענס אַנגעלעגענהייטען)!.

(בבא מציעא פ״ג)

* * *

דער נאַר —

האַלט אין איין מאַכען פּלענער פאַר דער צוקונפט

אָבער ווייסט דען דער מענש

וואָס עס וועט זיין מאָרגען?

און ווער קאָן איהם זאָגען,

וואָס איהם דערוואַרט? (קהלת י. י״ד)

—:)(:—

אסתר נעראסלאווסקא

דערצעהלט וועגען טעאטער אין סאוויעטען-רוסלאנד

די בעריהמטע יודישע אקטריסע אסתר נעראסלאווסקא איז צוריקגעקומען קיין אמעריקא פון א רייזע אין סאוויעטען-רוסלאנד.

אין א געשפרעך מיט א מיטארבייטער פון ניו - יארקער „פארווערטס", האט זי איבערגעגעבען איהרע איינדרוקען פון איהר רייזע.

צווישען אנד. האט נעראסלאווסקא אויך דערצעהלט וועגען קונסט, מוזיק און טעאטער אין סאוויעט-רוסלאנד. זי האט געזאגט. זעהט איהר, טעאטער שפילען וואלט איך וועלען אין רוסלאנד. איך וואלט וועלען וואוינען אין ניו יארק, און אין אווענט אריבערלאפען זיך אין רוסלאנד און זעהן און שפילען מיט זיי אויף דער ביהנע.

„איך האב געזעהען די אפערא „פיקאוואיא דאמא" אין מאסקווע, אין דער סטאניסלאווסקי סטודיא. איך האב געהערט א קאנצערט אין מאסקווער „מאלי טעאטער", געזעהען דעם ערשטען רוסישען רעדענדיגען פילם. איך זאג אייך, ס'איז קונסט פון העכסטען סארט. נישטא ערגעץ אנדערש אזא אויפפיהרונג, אזא צוזאמענשפילען.

„דער בעריהמטער וואסילי קאטשאלאוו שפילט מעהר נישט, ער איז א „זאסלושני ארטיסט". אויף פענסיע, ביי דער רעגירונג, ער רעזשיסירט די פיעסען.

„אין כארקאוו האב איך געזעהען א יודישע פארשטעלונג. דער מאסקווער יודישער קאמער - טעאטער האט זומער גאסטראלירט אין כארקאוו, מען האט געשפילט גאלדפאדענס „דאס צעהנטע געבאט". קיין גרויסע יודישע אקטיארען האבען זיי נישט. אבער אן, וואס פאר א רייכע פארשטעלונג, וואס פאר אן ארטיסטישער צוזאמענשפילען.

„יא, אי זפאלטאווע זומער אין דעם שטאטישען גארטען, האב איך געהערט זינגען עפעלבוימען. ער האט געזונגען מיט דער בעגלייטונג פון א גרויסען סימפאנישען ארקעסטער.

„דער יודישער מאסקווער קאמער-טעאטער איז א מלוכה-טעאטער. די רעגירונג האלט אויס די אקטיארען און דעם טעאטער.

„די אקטיארען פון אלטען שניט שפילען ביי דער רעגירונג.

„דער אקטיאר ליבערט פאהרט ארום איבער די יודישע שטעט. די רעגירונג שטאטעט אויס די פארשטעלונגען און פון דער איינגאהמע, באכדעם ווי מען צאהלט אויס די אקטיארען דעם מינימום, נעהמט ארונטער די רעגירונג פאר דער אויסשטאטונג, אויב די איינגאהמע איז גענוג גרויס.

„יעדע פיעסע מוז גוטגעהייסען ווערען פון א רעגירונגס-צענזאר. קיין שונד פיעסע לאזט מען נישט שפילען. א רעגירונגס-קאמיסיע בעשטימט וואס עס איז קונסט און וואס עס איז שונד.

„צירקוס-אקראבאטען, צירקוס פערד, העלעפאנטען און קלאונען זענען פערבאטען.

„דער מוזשיק וויל אבער אין טעאטער נישט געהן. דער מוזשיק וויל א צירק. אנאנסירט מען א צירקוס-פארשטעלונג. מען נארט אריין דעם פויערישען עולם אין צירק, און מען גיט איהם איינאקטערס און געזאנג.

„דער איינציגער קלאון, וואס מען ערלויבט צו ערשיינען אין א גרים פון אן'אמת'ן קלאון איז דער אלטער בעריהמטער רוסישער צירקוס קלאון דוראוו, דער בעריהמטער דוראוו מיט זיינע חזרים-קונצען.

„דוראוו איז שוין זעהר אן'אלטער מאן, און ער איז פעררעכענט אלס „זאסלושני ארטיסט" ביי דער רעגירונג אויף א פענסיע.

„דוראוו ערשיינט פאר'ן עולם, דערצעהלט זיי מעשיות, וויצען, און די פויערים לאכען. דאס איז זייער צירק.

„דער צירק איז אויך ליטעראריש".

„עס איז געלונגען דער סאוויעטען-מאכט צו עטאבלירען איינציגע וואונדערליכע אינסטיטוציעס, וואס איז ווירקליך גרויס. איינע פון די איז דער „פארק קולטורא" אין מאסקווע, דאס איז אזא קעמפ לעבען מאסקווע, מען האט אויסגעווירקענט בלאטעס און געמאכט אזא פארק פאר קינדער, וואס איז נישטא קיין גלייכען אין דער גאנצער וועלט.

Dr. Z. Rakowski
ספעציאליסט פאר אויערען-, נאז-, האלז-
און לונגען-קראנקהייטען
11-טען ליסטאפאד 9
קאנסטאנטינער טעלעפאן 127-81
שפרעכשטונדען פון 12—2 און פון 5—7. נעמט אויך אן
אין לעמשניצע ובערזשער 17 פון 10 — 11 און פון 2 - 3

קלאנג- פילם- טעאטער
CASINO
היינט און פאלג. טעג!
רייצט און ענטציקט מיט זיין שפילען
RAMON NOVARRO
דער אבגאט פון די פרויען פון דער גאנצער וועלט אין פילם
„בעגיינען"
לויט דער ערצעהלונג פון
Artur Schnitzler
א. נ. „Gra o brzasku"
אויסער'ן פראגראם: אקטואליטעטען און וואכען-זשורנאל פון „Paramont"
אנהויב פון די סעאנסען 4 30 נאכמ., שבת זונטאג און יום-טוב 12 א זייגער בייטאג.

1-טער קלאנג-קינא-טעאטער אין לאדז
SPLENDID
היינט און פאלג. טעג! גרויסער יום-טוב-קלאנג-פראגראם!
די דירעקציע פון קינא-טעאטער „Splendid" שטרעבענדיג פרעהליך צו מאכען איהרע ג' בעזוכער די יום-טובים, האט אנגאזשירט אן'ערשטקלאס. ארקעסטער אונטער לייט. פון ה' לעוואק. וואס וועט שפילן בעת די פויזעס פון יעדן סעאנס
„באל אין דער אפערע"
דאס איז וואהנזין פון די שענסטע פ׳ויען, וואס זענען ליידענשאפטליך מיט קושען ביים שאמפאן — די קלאנג-מעלאדיעס: טאנגא: Santa Lucja אין ענגל. וואלץ. מוזיק, טאנץ און נאכט.
אין די הויפטראל: Liana HAID, Iwan PETROWICZ, G. ALEKSANDER
אויסערן פראגראם: MICKY MAUS צייכענונגס-גראטעסק ווי אויך א ספעציעלע יום-טוב-צוגאבע פראגראם און לאנד-אקטואליטעטען. אנהייב 12 בייטאג. פרייטאג, שבת און זונטאג פון 12—3 ספעקלענטרע פ ייז

אז שאש ווערט בגלופין...

(ענדע פון דער 10. זייט).

וועל איך דיר אפדינען, אפצוזאגען פאסט נישט. האבען זיי גענומען די קיכלעך, אזוי איידעל מיט ציטערדיגע שפיצפינגערלעך, צוגעטראגען פויל צום מויל און געקייט מיט פער-צויגענע ליפעלעך, אזוי אט ווי די פייגעלעך געפיקט. און די יונגען, וואס זענען געשטאנען אונטער די פענסטער און אין דער אפעגער טיר האט שיער נישט דער שלאק געטראפען:

— נא, זעה נאר, ווי דאס זשאמושעט, ווי דאס פארציט מיט די פיסקעס, א פייער זוכט זיי, ווי די ווארשאווער מאדאמס! — אייערקיכעלעך? — שאלען-קארטאפעל מיט הערינג!

די מיידען האבען גאנץ גוט געהערט, נאר זיך געמאכט געפגרט; אויך דא, מישטיינס געזאגט פון וואס זיך איבערצונעמען! לאזען זיי בילען ווי די הינט און ווען ס'געפעלט נישט, קען זיך ס'לעבען נעמען.

דאס אנגעלויף איז אבער געווארען וואסאמאל גרעסער: גאסטגעהנגען און שקצים האבען זיך אריינגעשטיפט ביז אין דער האלבער שטוב אריין און אונטערגעשטעלט אלע מאל אן'אנדערע טענצערין א פיסל, צי גלאט גענומען דער משוגעגער העלקע און אריינגעווארפען איבמיטען טאנץ אריין און איז געקומען א פרישער גאסט האט ער זיך געמוזט אדורכשטיפען און זיך קאליע מאכען, די פריזור, צי גאר צעקנייטשען דאס קלייד; ס'האט נישט געהאלפען קיין ווייגען, קיין בעטען, נישט מיט גוטען, נישט מיט בייזען, האט זיך מיישב געווען דער הויכער שאש און איז שנעל אהיימגעלאפען נאך דער מעשענער קאסקא, (יא דער הויכער שאש האט געבגט א מעשענע קאסקע, ער האט אלע פייערען אין שטאט פערלאשען) און מיט'ן סטראזשאצקע העקעל האט ער אביסעל צעטריבען דעם עולם, דערפאר האט איהם שבע מירעלע מכבד געווען מיט א פרישען קרענק בראנפען. איצט אפער, אין דער מעשענער קאסקע, האט ער זיך געפיהלט גאר שטארק חשוב, אין דער מעשענער קאסקע איז דאך איהם על פי דין געקומען צו גיסען, האט ער שבע מירעלען ארויסגענומען דאס פלעשעל פון דער האנד, ארויסגעצויגען די אונטערשטע ליפ פון דעם בעוואנסעטן מויל ארויס אריינגעזעצט דאס העלזעל פון דער פלאש און געמאכט בול... בול... בול אין דער קעל אריין, אזש פינקען האבען זיך איהם געשיט פון די אויגען.

אז שאש ווערט בגלופין ווייסט איהר וואס ער טוט? — ער טוט זיך אויס דאס רעקעל, איבערדרייט עס אויף דער לינקער זייט און טוט עס צוריק אן און הויבט אן צו רעדען יודיש און אזוי ווי די משוגענע העלקע רעדט אויך יודיש ווערט היימלעך און אז עס ווערט היימלעך, ווערט שאשן גאר הייטערדיג אויף דער נשמה און עס גלוסט זיך איהם מאכען א טענצעל מיט דער סאמעראדנער מחותנתטע, מיט שבע מירעלען:

— דו שבע מידע, דו, נישט האב מורא פאר הויכער שאש, אז דיין ליבע געשטארבט האט, איך געהאלפען א גרוב גראבען, האקט ער זיך מיט איין האנט אין הארץ אריין און מיט דער צווייטער שלעפט ער שבע מירעלען איבער דער שטוב ווי א סוטה. דערווייל אבער זעהט דער אנגעלויף, אז פאר שאשן איז שוין נישטא וואס מורא צו האבען בעלייטען זיי איהם מיט הא-אס פון וואס איהם דאכט זיך ווידער, אז ער בעווייזט געוואלדיגע חכמות, נעמט ער די מעשענע קאסקע און טוט איהם אן דער פאנצע אדזשעליידזשען, ביז איבער דער נאז אריבער, דא מישט זיך שוין אריין די כלה אליין:

— וואס אידאס תאט א שווארציאהר! — איז ער שכור, זאל ער זיך לייגען צעקען!

שאש ווערט אבער גארנישט נתפעל, ער וויגט זיך איינזייטיג אויף די פיס און דרייט זיך איינזייטיג א וואנסע:

— דו, קאלב, דו שווייג! — דיך אמאל אויפ'ן בוידעם נאכגעיאגט... געדענקסטו? — ניין, שאש וועט נישט דערציילען. זאל איך א כפרה ווערען!

— מיין בייזער חלום צו זיין קאפ, צו זיין הענטאון-פיס, צו זיין לייב-און-לעבען!

שאשן פאלט אבער איין, אז וויבאלד ער איז אזא געוואלדיגער חשוב, אז ער האט א מעשענע קאסקע, א העקעל, פארוואס זאל ער נישט טאנצען מיט דער כלה:

— נאר איין טענצעל מאכען, באמנות, נאר איין טענצעל, א נישט איך צעהאק אלעס — זאל איך אזוי לעבען!

נאך גוט, וואס מענדעלע איז שוין נישט געווען, ער איז געגאנגען מקבל-פנים זיין דעם חתן, טאמער וואלט ער געווען. וואלט זיך אפגעטון ריסעס, אזוי — ווערט ער ראד געבראכען, וואס קען מען טון מיט אן'עזל, מיט א שכורן דערצו? — האט זיך יאכעט מיט איהם צוויי-דריי מאל ארומגעדרייט און דערפאר איז שוין שפעטער שאש דעם גאנצען אווענט געווען אזוי ווייך, אז מ'האט איהם געקענט צו א מכה צולייגען.

געוו. אסיסטענט פון די קליניקען פון אוניווערזיטעט אין בערלין
Dr. MED. STARKER
וועגערישע, הויט, האר און בלאז-קראנקהייטען
12 שרודמיעסקא 12
טעל 126-87
נעהמט אן פון 9—11 און פון 4—8 אווענד.
זונטאג און יום-טוב פון 9 ביז 1 מיטאג.
פאר אונבעמיטעלטע לעטשניצע-פרייזן

ר. איזראעל.

פערעלע

א סענסאציאנעל-עראטישער ראמאן פון דער לאדזער ווירקליכקייט

54

— אוי א פאפיראס, א פאפיראס, האט די צרשויבערטע פרוי געזאגט, פון וואנען נעהמט מען א פאפיראס. שוין צוויי טעג נישט געריכערט צו אלדע רוחות...

— איך... איך האב נישט קיין פאפיראסען, איך רויכער נישט... איך האב נישט.

— איז נישט גוט, וועט די מאדאם מוזען מיט עפעס אנדערש זיך איינקויפען אין אונזער געזעלשאפט. אהן גארנישט וועט נישט אדורכגעהן. פאר מיר וואלט איך שוין גארנישט פערלאנגט, איך האב רחמנות אויף אייך. אבער די בלינדער אנדזשא איז דא און זי וועט דאס נישט אדורכלאזען, איצט כרא פעט דער דאזיגער טייוועל. אבער אינדערפריה ווען זי וועט אויפשטעהן וועט זי מאכען אוואנטורעס.

— ווער רעדט דאס דארטען, וואס איז דאס פאר א קאנפערענצען? האט זיך ביי דער טיר געהערט די שטים פון דעם פאליציאנט., פערעלע איז צוגעלאפען צו דער טיר, וואו ס'האט זיך בעוויזען ליכט פון א לעמפעל און געשריגען:

— לאזט מיך ארויס פון דאנען, טוט מיט מיר וואס איהר ווילט, דערהרגעט מיך, אבער לאזט מיך נישט דא, איך וועל זיך אין אלעס מודה זיין, אין וואס איהר ווילט נאר אליין, נאר לאזט מיך פון דאנען ארויס.

קיין שום ענטפער האט זי נישט בעקומען, פאר איהר נאז האט זיך צוגעקלאפט די טיר און דער פאליציאנט האט ביוז געברומט.

— נישט געדארפט מאכען קיין שווינדערייען, וואלט מען דא נישט אהערגעקומען, קיין פאלאצען האבען מיר נישט פאר קיינעם, ביי אונז זענען אלע גלייך. דאמען און פראסטיטוטקעס אויב דא אריינגעפאלען איז נאר געזעץ.

פערעלע האט געפיהלט אז די כוחות פערלאזען זי, די קניען האבען זיך איהר איינגעבויגען און זי האט זיך אנגעהויבען אראפצולאזען אויף דר'ערד. זי האט געפאכעט מיט די הענד אין דער לופט, אזוי ווי זי וואלט זיך געוואלט אן עפעס אנכאפען, אבער זי האט געטראפען אויף אן'אויסגעדליכע לעדיגקייט זי איז אומגעפאלען אויף דר'ערד און געבליבען ליגען אהן בעוואוסטזיין. ס'האט געדויערט א לאנגע ווייל, ביז זי איז ביסלעכווייז געקומען צו זיך.

קאפיטעל 12

לעאנס פערצווייפלונג

לעאן איז געלאפען ווי משוגע, ער האט זיך נישט אפגעגעבען קיין חשבון, וואס דא קומט פאר ער האט נישט בעמערקט צי מען יאגט איהם צי נישט. ער האט פעסט צוגעדריקט צו זיך דאס קעסטעלע און געלאפען פאראויס אליין נישט וויסענדיג וואוהין און צוליב וואס, ער האט זיך נישט אפגעשטעלט דעריף אין וואס פארא לאגע ער האט איבערגעלאזען פערעלען, זיין איינציגער שטרעבען אין דעם מאמענט, זיינע אלע חושים זענען איצט געווען קאנצענטרירט דעריף, וואו צו בעהאלטען דאס קעסטעלע, וואו זיך אויסצובעהאלטען פון א מענשענס אויג און זיך פערשטעקען.

ער איז געלאפען ביז צום זגערושער טראמוויי די בעוועגונג אויפ'ן באלוטער פלאץ אין אווענד-צייט איז געווען א שטארקע. מענשען האבען זיך געשטופט און געשטויסען, יעדער האט געאיילט אהיים. לעאן איז אריינגעשפרונגען אין דעם ערשטען אפגעהענדען טראמוואי, ער האט געוואלט זיין אויסער דער שטאט, ערגיץ ווייט וואו מען זאל איהם נישט קענען דעריאגען, ערשט דא אין טראמוואי וואו ער האט געהאט פערבענגען עטליכע צעהנדליגער מינוטען האבען זיך זיינע געדאנקען אנגעהויבען גלייכצושטעלען און ער האט אנגעהויבען לאניש זיך איבערצוטראכטען וואס ער האט דא געטון.

— פערעל, איז א פערפאלענע, זי וועט איצט זיין פעראנטווארטליך פאר מיינע מעשים, אויך, צי מעג איך אזוי האנדלען, פארוואס קומט דאס דעם איידעלען קינד, דער בשרער און צניעותדיגער נשמה, אזעלכע ליידען, איך קען מיר נאר פארשטעלען אין וואס פארא לאגע זי געפינט זיך איצט.

קיין שום מאטיווען האבען איהם אבער נישט געקענט איבערצייגען און צווינגען דערצו, אז ער זאל זיך אומקעהרען. אז ער זאל געהן און ערקלערען, אז פערעלע ווייסט גארנישט וועגען דעם אינהאלט פון דעם קעסטעלע, אז זי האט נישט געוואוסט, אז ער וועט דערמיט ענטלויפען, אז זי איז פולשטענדיג אומשולדיג, און נאר ער אליין דארף בעשטראפט ווערען, ניין, ער האט דאס נישט געקענט טון, בשום אופן נישט, ער וואלט דאך געבראכט אן'אומגליק אויף אזוי פיל מענשען, אויף זיך אליין און אויף פערעלען, וועלכע ער האט אזוי שטארק געליבט...

ער האט זיך פערטראכט איהם איז איינגעפאלען א געדאנק, וועלכער האט איהם געבויגערט אין מוח, ער האט געזוכט מיטלען און וועגען ווי אזוי זיין פלאן צו רעאליזירען, ער האט זיך אליין געוואונדערט, ווי אזוי ס'קומען איהם אין די געדאנקען אזעלכע קאמבינאציעס.

דער טראמוואי איז דערווייל אריינגעפאהרען קיין זגערזש. ער איז אראפגעגאנגען פון טראמוואי ער איז געגאנגען לענג-אויס די יאגי און געזוכט עפעס א רוהיג ארט, וואו ער זאל קענען אויסלעדיגען דעם אינהאלט פונ'ם קעסטעלע, ער איז געגאנגען הינטער דער שטאט. דער שטאדטישער זייגער האט שוין געשלאגען די צעהנטע שעה. אויפ'ן אזא-פאווער שאסעי איז ער אפגעיאגען אן'ערך א האלבע שעה. דאן האט ער זיך ארומגעקוקט אין אלע זייטען ארום און ארום, איז געווען פוסט. קיין שום לעבעדיג בעשעפעניש האט מען נישט געזעהן. לעאן איז אריינגעשפרונגען אין גרובע, וואס ציהט זיך לענג אויס דעם שאסעי און נאכאמאל פון דארט זיך איבערצייגט, צי קיינער אבסערווירט איהם נישט. נאך עטליכע סעקונדען האט ער אויסגעלעדיגט דאס קעסטעלע, אריינגעלייגט דעם אינהאלט דערפון אין טאש אריין און דאן צוריק צוגעבונדען דאס קעסטעלע אין דעמזעלבען פאפיר ווי ט'איז פריהער געווען און דאס פעקעלע האט בעקומען דעם זעלבען אויסזעהען וואס פריהער.

(פארטזעצונג קומט).

נייער פאלקסבלאט

דאס לאדזער לעבען

נייער פאלקסבלאט

פרייטאג 25 דעצעמבער
טו טבת תרצ"ב

זון-אויפגאנג 7.45
זון-אונטערגאנג 3.26

ליכט-צינדען: 3,08

פון האנדעלס-געריכט

אין יאנואר ד. י. האט די פירמע „יוזעף דאווידאוויטש" (ושעלאנא 10 א) בּאקומען א „נאד-ז״ר" אויף דריי חדשים. דער בילאנס אויפן 1-טען דעצעמבער 1930 שליסט זיך מיט דער סומע פון 862,537 זל. די אקטיוון שטייגען איבער די פאסיוון מיט 478,626 זל.

אויף דער לעצטער פערזאמלונג פון די קרעדיטארען האט די פירמע פארגעלעגט צו בעצאהלען די ח'בות פולע הונדערט פראצענט אין 2 ראטעס. די ערשטע ראטע נאך א יאהר, און די צווייטע נאך 2 יאהר פון גשלאסענעם אפמאך.

אויף דער לעצטער זיצונג, האט דאס געריכט דעם אפמאך בעשטעטיגט. דער פסק-דין וועט ווערען רעכטקרעפטיג ערשט דעם 22-טען יאנואר 1932, אויב ביז דער צייט וועט נישט אריינגע-טראגען ווערען קיין אפאזיציע.

* * *

אין צוזאמענהאנג מיט דעם אופאדלאשטש פון דעם בעקעריי-בעזיצער אלפאנס האפמאן (לי-מאנאווסקא 66) האבען עטליכע קרעדיטארען זיך געווענדעט צום געריכט מיט א פאדערונג, דעם געפאלענעם איינצוזעצען אין ארעסט. דאס געריכט האט די פאדערונג אפגעווארפען.

* * *

דער סינדיק פון דער געפאלענער פירמע „חיים אין ראנע אקסענבערג" האט זיך געווענדעט צום געריכט וועגען א צוגאב-אופאדלאשטש אויף דער פירמע „שפילמאן און מילער". דאס געריכט האט די פאדערונג וועגען א צוגאב-אופאדלאשטש אפגעווארפען.

א מאן, א ווייב און א שוועגערין
מיט דער פרוי האט ער קיין קינדער נישט געהאט, האט איהם זיין שוועגערין געבוירן א טאכטער

ווען אברהם'ל פרייביטשער האט חתונה גע-האט מיט 15 יאהר צוריק, האט ער באמת ליב געהאט זיין יונגע פרוי חנה. פארוואס האט ער זי נישט געזאלט ליב האבען, אז חנה איז געווען אי א שעהנע, אי א גוטע, אי א איידעלע און זי האט געהאט א ביסעל נדן אויך, טא וואס זשע האט איהם געפעהלט. אז פרנסה איז אויך געווען.

אבער דאס גליק האט נישט לאנג געדויערט, דאס רעדעל האט זיך איבערגעדרעהט פון דעם מאמענט אן. ווען חנה האט מיט עטליכע יאהר פארבעטען צו זיך איהר שוועסטער פון קלייגעם שטעטעל צו זיך צו גאסט.

אסתר איז געקומען צו איהר שוועסטער חנה זעהר גערן, זי האט זיך שוין לאנג געוואלט ארויס-רייסען פון קלייגעם שטעטעל און זוכען פאר זיך א תכלית אין דער גרויסער שטאט, אכת איז גע-קומען קיין לאדז און זי איז זעהר גוט אויפגע-נומען געווארען סיי פון איהר שוואגער אברהם'ל און נאך בעסער פון איהר אייגענע שוועסטער, אזוי איז די צייט געגאנגען און חיה האט אייגע-הויבען צו זוכען א שידוך פאר איהר שוועסטער. אברהם איז אין דער צייט געווען זעהר נישט גלייכגילטיג צו זיין שוועגערין אסתר, וועלכע איז באמת געווען פיל שעהנער און געזונדער פון איהר שוועסטער. ער האט אפגעהיטען ווען זיין ווייב איז נישט געווען אין שטוב און דעמאלט געקומען אהיים. כדי צו זיין מיט אסתר'ן אליין אין דער שטוב, דאס מיידעל האט בּאמערקט די בּאציהונג פון איהר שוואגער צו איהר און האט זיך בעמיהט פון איהם צו דערווייטערען, דאס האט זיך איהר נישט איינגעגעבען, ווייל אברהם איז געווארען וואס אמאל חוצפה'דיגער און האט זיך איהר אפען ערקלעהרט אין ליבע.

חנה האט וועגען דעם גארנישט געוואוסט, הגם זי האט געפיהלט, אז אברהם'ס בעציהונג צו איהר איז א גאנץ אנדערע ווי זי איז געווען, פ'עגען איהם וועגען דעם האט זי אבער נישט גע-וואלט. דער סוד האט זיך סיי-ווי סיי נישט לאנג געהאלטען, מ'האט איהם ממש באלד דערזעהען.

אין א געוויסען טאג, האט חנה בעמערקט אז איהר יונגערע שוועסטער איז עפיס נישט מיט אלעמען. זי האט אנגעהויבען נאכפאלגען, נאכ-פרעגען ביז זי איז ענדליך דערגאנגען, אז דאס מיידעל איז בעגאנגען א זינד און איז אין אנדערע אומשטענדען.

ס'האבען קיין שום דראהונגען נישט געהאל-פען, אסתר האט נישט געוואלט אויסזאגען ווער ס'איז דער שולדיגער אין איהר חרפה. אסתר האט געשוויגען, הגם דאס געוויסען האט זי געפלאגט און געריסען. חנה ווידער האט געדראהט ארויס-צוטרייבען איהר שוועסטער פון שטוב, אויב זי וועט נישט וויסען וואס מיט איהר איז געשעהען און וואנען דאס אומגליק שטאמט, ביז ענדליך אסת' האט דערצעהלט איהר עלטערער שוועסטער, אז דער שולדיגער אין איהר אומגליק איז נישט קיין אנדערער ווי אבי'הר'ל, וועלכער האט געלעבט מיט איהר א לאנגע צייט און טאקע ביי זיך אין שטוב.

חנה האט דעמאלט איינגעזעצען געשוויגען, זי האט גארנישט געפרעגט אבי'הם'ען און איהם אפילו נישט געוויזען, אז זי ווייסט וועגען עפיס זי האט געווארט ביז אסתר איז איבערגעקומען די קימפעט, ס'איז געבוירען געווארען א מיידעל און אלע דריי האבען געשוויגען. נישט אברהם האט עפיס גערעדט. אדער געפרעגט, נישט אסתר האט עפיס דערצעהלט און נישט חנה האט זיך געבייזערט. אבער ווען ס'איז שוין געווען נאך אלעמען, ווען אסתר האט זיך שוין דערהויבען פון קימפעט-בעט האט חנה אויסגעניצט די געלעגענהייט ווען אלע דריי זענען געווען אין שטוב און האט געפרעגט.

— אב המצל, וואס וועט איצט זיין?

— וועגען וואס רעדסט דו דען אייגענטליך?

— דו פרעגסט נאך? איך רעד וועגען אסתר'ן מיט איהר קינד.

אברהמ'ל האט זיך נישט געהאט מיט וואס צו פערענטפערען, ער האט געשוויגען.

— אב המ'ל, דו מוזט אויסקלייבען צווישען טי און אסת'ן, ווייטער אזוי קען עס נישט געה'ן.

— איך וועל דיר זאגען חנה, דו האסט נישט קיין קינדער, מיר וועלען צונעהמען דאס קינד צו זיך אלס אינזער אייגענס און אסתרן וועלען מיר חתונה מאכען.

— און איך בין שוין גארנישט קיין מענש האט אסתר אנגעהויבען צו וויינען, דו האסט דאך מיר געשוואוירען, אז דו האסט מיך ליב, אז דו געהסט אויס נאך מיר.

אלע דריי מענשען זענען געווען אומגליקלי.ך. מ'האט נעמוּת געפוגען אנ'אויסוועג צו דער דא-זיגער שרעקליכער לאגע, אבער קיין שום פאר-שלאגען און פ'אפאזיציעס האבען נישט געקענט צופרידענשטעלען אלע 3 מענשען. סוף כל-סוף איז מען מרוצה געווארען צו האלטען א דין-תורה ביים ראבינאט און נעכטען איז די דאזיגע דין-תורה פארגעקומען.

דער פסק איז געווען – שלום אבירהם האט זיך איבערגעבעטען מיט זיין פרוי. אסתר האט בע-קומען א היבשען נדן, כדי צו קענען געפונען א מאן און אויך לעבען צופרידען.

גרויסע איינבּרוכס-גנבה אויף בזשעזשינער 2
בעגנבעט דאס קאלאניאל-געשעפט פון י. ראזענצווייג

(–) אויף בזשעזשינער 2 געפינט זיך דאס גרויסע קאלאניאל-געשעפט פון י. ראזענצווייג, נעכטען אינדערפריה ווען ראזענצווייג איז געקומען עפענען דאס געוועלב האט ער דערזעהען א גרויסע אומארדנונג. ער האט גלייך בעמערקט, אז ביי-נאכט האבען דא געבעל'בית'עוועט גנבים און האט זיך פערשטענדיגט מיט דער פאליציי. אויפן ארט פון דער גנבה זענען געקומען עטליכע געהיים-אגענטען און ס'האט זיך ארויסגעשטעלט, אז ס'פעהלט א גאר גרויסע צאהל פערשידענע קא-לאניאל-סחורות, די ערשטע אויספארשונג האט פעסטגעשטעלט, אז די גנבים האבען זיך ארויס-בעקומען אויפ'ן בוידעם פון דער איינשטאקיגער נעבּיידע, דארט אויסגעהאקט א לאך, דורך וועלכען זיי האבען זיך אראפגעלאזען אין געוועלב. דארט האבען זיי אויסגעשיט רייז און קאשע פון די זעק און אין די זעלבע זעק אריינגעפאקט די בעסטע קאלאניאל-סחורות ווי טעע, קאווע, קאקאא, שאקא-לאד, שפראטען און ענליכע זאכען, דורכ'ן זעל-בען וועג. דורך וועלכען די גנבים זענען געקומען זענען זיי אוועק מיט דער סח'רה.

די פאליציי האט אונטערגענומען אנ'ענער-גישע אויספארשונג און זי איז שוין אויף די שפור פון די דרייסטע גנבים.

אפטייקען
היינטיגע נאכט-דיזשורען

(2) היינט פרייטאג דיזשורירען: דאנצער (זגערזשער 57), גראשקאווסקי (11 ליסטאפאד 15), גארפיין (פילסודסקי 54), בארטאשעווסקי (פעטריקאווער 164), רעמבּולינסקי (אנדזשעיא 28), שימאנסקי (פזשענדזאלניאנא 75).

מארגען שבת

קאספערקעוויטש (זגערזשער 54), שיטקיעוויטש (קאפערניקא 26), זונדעלעוויטש (פעטריקאווער 25), סאקאלעוויטש (פושעיאזי 19). ליפיעץ (פעטריקאווער 193), ריכטער (11 ליסטאפאד 86).

Dr. med. STUPEL

Ordynator-Roentgenolog Szpitala Miejskiego

האט בעניימט די אויפנאהמען אין רענטגענאלאגיע

אין דער לעטשניצע זגערזשער 17 פון 12—6 נאכמ.

זונטאג פון 10—12 מיטאג.

אין ווענערישע קראנקהייטען אין דער היים אויף מ'עלטשארסקיעגא 12 (שקאלנא) טעל. 118-28

פון 7—9 אווענד, זונטאג פון 4—6 נאכמ.

אונבעמיטעלטע און ארבייטסלאזע בעראטונגען און דערהיטם מיטוואך און זונטאג בחנם.

Grand-Kino

היינט און פאלגענדע טעג!
גרויסע יום-טוב פרעמיערע!

לאכען — איז געזונד!

און צו דעם זארגלאזען געלעכטער דורך 2 גאנצע שעה'ן צווינגען אונז די בע-ריהמטעסטע קאמיקער פון דער וועלט

STAN LAUREL i OLIVER HARDY

אין זייער 1-טען לאנג-מעטראזשען-פילם

LAUREL i HARDY

הינטער די קראטען

גרויסער פילם פון Flip i Flap

OLIVER HARDY — זינגט!
STAN LAUREL — טאנצט!

כדי צו פערגעסען די טאג-טעגליכע דאגות מוזט איהר קומען אין Grand-Kino

אויסערן פראגראם: פאראדיע פון פילם „אויפ'ן מעריב קיין נייעס"

אנהויב 12 א זייגער בייטאג.

זאל פילהארמאניע

מיטוואך, דעם 30. דעצעמבער, 9 אווענד

טויזענדער מענשן זענען אהן בילעטען פון משה קוסעוויצקי'ס לעצטן קאנצערט אין פילהארמאניע

טויזענדער מענשען זענען בעגייסטערט געווארען פון משה קוסעוויצקי'ס הערליכע שטימע, וואס פערכשופט און ענטציקט די צוהערער!

נאך גרויסע מיה איז אונז געלונגען צו אנגאזשירען אויף איין און איינציגען קאנצערט, מיטוואך, ד. 30. דעצ. 9 אווענד, פאר זיין אפפארן נאך אויסלאנד, דעם קעניג פון די חזנים אין פוילען, דעם אינפעריגלייכליכען בעל מנגן און גלענצענדען צויבערער פון עמוד

משה קוסעוויצקי

אבערקאנטאר פון דער ווארשאווער סינאגאגע,

וועלכער וועט אויספיהרען די שענסטע פערל פון די יודישע פאלקס-לידער, אפערן-אריען, חזנישע נגינות, געזונגען צום ערשטען מאל אין לאדז

אין פראגראם צווישען אנדערע: 1) לעינינו עשקו עמלנו (אייזענשטאט), 2) ומפני חטאנו (ברין), 3) אלי, אלי (אלמן) 4) רבונו של עולם (קוסעוויצקי), 5) לדור ודור, 6) אהבת עולם, 7) עקביא (אלטער), 8) יהי רצון, 9) לאל ברוך, 10) אתן קול, 11) אתה יצרת, 12) ועל ידי עבדיך, 13) שיבנה בית-המקדש, פאלקס-לידער, ווי אויך אפערן-אריעס.

בילעטען פון 1 ביז 3 זלאטעס שוין צו בעקומען אין דער קאסע פון פילהארמאניע

מכה די קלאגען וועגען די מיסברויכען
אין דער בוי-אפטיילונג ביים מאגיסטראט

(מ) אין שייכות מיט די נישט ריכטיגע אינ-פארמאציעס, וואס האבען זיך בעוויזען אין דער פרעסע מכוח דעם כלומרשטען אויפדעקען מיס-ברויכען אין דער בוי-אפטיילונג פון מאגיסטראט, טיילט מיט די פרעסע-אפטיילונג פון מאגיסטראט פאלגענדעס:

די פאריגע וואך איז דורכ'ן שטאט-פרעזי-דענט זשעמיענצקי פעראָרדענט געווארען א לוס-טראציע אין דער אנגערופענער אפטיילונג, וועלכע איז נאך לעת עתה נישט פערענדיגט געווארען דורך דעם שטאטישען קאנטראל-אמט.

די אינפארמאציעס וועגען ענטדעקען מיס-ברויכען אין דער דאזיגער אפטיילונג האבען זיך, אלזא מקדים געווען.

אויב בעת דער קאנטראלע וועט זיך ארויס-ווייזען, אז עס זענען בעגאנגען געווארען מיסברוי-כען, וועט דער מאגיסטראט אננעהמען די געהע-ריגע שריט און סאנקציעס.

Dr. med. **N. ROZEN**

צאהן-כירורג צאהן, קיפער, דזיאנסלעס.

גימען- און צונג-קראנקהייטען

רענטגענאדיאגנאסטיק.

Andrzeja 7, tel. 216-57

פון 3–7 נאכמ.

יודיש טעאטער
אין „פילהארמאניע"
דיר.: ד. צעלמייסטער און א. בעזמאן.

היום הרת עולם!!!
היינט, דער לעצטער פרייטאג און מארגען, דער לעצטער שבת. 9 אווענד
סיורפריז-פארשטעלונג! צימבאליסט'ס געזעגענונגס-פרעמיערע צום געזעגענען זיך
הייבט גע-זעגענט זיך רעגינא צוקער מיט דעם לאדזער טעאטער-עולם!!!

„אוהב אהז לשון!"

העכסט קאמישע אפערעטע אין 3 אקטן מיט 20 נומ' געזאנג, די נייעסטע שלאגער-לידער, קופלעטן, מיט רעגינא צוקער אין דער הויפט-ראל.

מארגן, שבת, 4 נאכמיטאג לעצטער שבת — א מתנה דעם לאדזער טעאטער-עולם! צום געזעגענען „לעצט-געלד". אלע בילעטן אין פארטער פון די ערשטע ביז די לעצטע רייה נר' 1 זל. באלקאן און גאלעריע — 50 גר. ווער סקויפט פריהער, בעקומט א בעסערן פלאץ.

דאס קינד פון דער גאס

אפערעטע אין 3 אקטן מיט רעגינא צוקער. יעדער קאן מיטנעהמען א קינד בחנם!

דינסטאג, דעם 29 טען דעצעמבער קומט פאר אין „פילהארמאניע" דער 30-יעהריגער יוביליי-אווענד פון פיאנער-ארטיסט דוד אריעל. ווער? וואס? גרויסע איבעראשונגען! לעזט די ספעציעלע אפישען און אנאנסען.

שויז פרייטאג, דעם 1-טען יאנואר נייע-יאהר וועלען אלע קומען בעגריסען אונזערע גרויסע געסט פרוי שושנה און מאריס לאמפע

אין לאזאר קאהאן'ס סענסאצ. העכסט שפאנענדע פיעסע אין 7 בילדער 3 אקטן מיט געזאנג מיט אנטייל פון די ליבלינגס-ארטיסטן פון פילהארמ. און קאמעראל-טעאטער

„די 10 פון פאוויאק"

„די 10 פון פאוויאק" וועלען זיין א „נאך-תאוו" אין טעאטער-וועלט, איבערטראפען אלץ וואס מען האט ביז איצט געזעהן. נייע שפאנענדע אויסשטאטונג. 50 מענשען אויף דער בוהנע. אינסצעניזאציע און רעזשי: מאריס לאמפע. — „די 10 פון פאוויאק" איז א פיעסע מיט א גרויסן „פארנעהם". די שפאנונג דערגרייכט ביז'ן העכסטן גראד.

— דער גאנצער אנסאמבל, אלע אין שעהנע קונסט-ראלעס.

פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע

פארלעזונגען פון דער פאלקס-אוניווערזיטעט

מארגן מוצאי שבת 7 אווענד קומט פאר אין דער פאלקס אוניווערזיטעט ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (שרודמייסקא 29) די צווייטע העברעאישע פארלעזונג פון ד"ר חיים בערלאס אויף ד. ט.: „ארץ ישראל מזמן חרבן הבית השני". דער איינגאנג צו דער פארלעזונג איז פריי.

זונטאג דעם 27 ה. ח. 8.30 אווענד קומט פאר די ערשטע פון א ציקל אינטערעסאנטע פארלעזונגען פון ד"ר לעאן זילבע שטראם אויף ד. ט.: „ווי אזוי האבען יודען געלעבט אין מיטעל-אלטער" (וויסענשאפטליכע לאגע, רדיפות קרייצצוגען א. א. וו.).

העברעאישע אווענד-קורסען

די העברעאישע אווענד קורסען ביי דער ציוניסטישער ארגאניזאציע (שרודמייסקא 29) ענטוויקלען זיך נארמאל. עס זענען טעטיג גרופען פאר אנפאנגער און פארגעשריטענע אונטער דער לייטונג פון אנגעזעהענע פעדאגאגישע כחות דער אבטהאל איז א מינימאלער און פאר מיטגלידער פון ארגאניזאציעס ווערט נעגעבען א בעזונדערע הנחה.

די ביבליאטעק „עבריה"

אין דער העברעאישער ביבליאטעק „עבריה" (אין לאקאל פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע), וואס שטעהט אונטער דער לייטונג פון „מרכז עברי" א. נ. פון ד"ר י. נ. שמחוני, איז לעצטענס ווירער צונעקויפט געווארען א גרעסערע צאהל ביכער פון די נייעסטע אויסגאבען. די ביבליאטעק איז איצט טעטיג 3 מאל וועכענטליך (זונטאג, דינסטאג און דאנערשטאג) פון 8 ביז 10 אווענד.

ארויספאדערונגען פון א"י

עס זענען אנגעקומען ערלויבנישען אויף צו עמיגרירען קיין ארץ ישראל פאר מנחם מיטעלשטעדט, ליבא קנאפף, שרה און אברהם מיטעלשטעדט.

די דערמאנטע פערזאנען דארפען זיך ווענדען אין א"י-אמט, שרודמייסקא 29 כדי צו ערלעדיגען די רייזע פארמעליטעטען.

—-=:§:=—

צוויי ציוניסטישע יובילעאומס

50 יאהר חבת ציון און 30 יאהר קרן קימת

אויף דער לעצטער זיצונג פון ציוניסטישען קאמיטעט האט דער דעלעגירטער פון קרן-היסוד דירעקטאריום, ה' אשר קאלאדני פון ארץ-ישראל אפגעגעבען א בעריכט וועגען גאנג פון דעם קרן-היסוד-קאמפיין אין לאדז, וואס ווערט דורך איהם אנגעפיהרט.

דערויף הערט דורך דעם סעקרעטאריאט אפגעגעבען א בעריכט וועגען די הכנות, וואס ווערען געמאכט דורך דעם קרן-קימת-ביורא אין צוזאמענהאנג מיט די בעפארשטעהענדע יובילעאום-פייערונגען: 50 יאהר חבת ציון און 30 יאהר קרן-קימת. צו די פייערונגען קומט קיין לאדז דער בעקאנטער שריפטשטעלער און ציוניסטישער ווערקער ה' אלתר דרויאנאוו פון ארץ-ישראל און מיט זיין בעטייליגונג וועט פארקומען א אקאדעמיע אין פילהארמאניע גלייכצייטיג וועט פארקומען א ספעציעלע זאמלונג לטובת דער „כפר ביל"ו" מיט דער בעטייליגונג פון די עלטערע ציוניסטען.

ה' ליטווין רעפערירט וועגען דער פינאנץ-לאגע פון דער ארגאניזאציע. ביי דער געלעגענהייט ענטוויקלט זיך א דיסקוסיע ארום דעם פראיעקט איינצוארדנען ספעציעלע ציוניסטישע קלוב-אווענדען.

דער צ. ק. פון דער ציוניסטישער ארגאניזאציע אין ווארשא טיילט מיט אין זיין לעצטען צירקולאר וועגען בעשלוס אפצולייגען די 10-טע ציוניסטישע לאנדעס-קאנפערענץ אויף דעם 31-טען יאנואר. גלייכצייטיג ווערט גענומען צו קענטעניש די מיטטיילונג פון צ. ק., אז אין דער פראגע פון סערטיפיקאטען פאר חלוצים איז ארויסגעשיקט געווארען א געהעריגער פראטעסט-בריף צו דער ציוניסטישער עקזעקוטיווע.

ה' קא"א רעפערירט וועגען דער גרינדונג פונ'ם מרכז פון די ציוניסטישע יוגענד-ארגאניזאציעס ביים ציוניסטישען קאמיטעט. דער „מרכז" בעשטעהט פון מיטגלידער פון ציוניסטישען קאמיטעט און פארשטעהער פון די יוגענד ארגאניזאציעס. די אויפגאבע פון מרכז איז צו קאארדינירען און קאנצענטרירען די ציוניסטישע יוגענד ארבייט. נאך אן אויספיהרליכער דיסקוסיע ארום דער פראגע ווערט דער בעריכט גענומען צו קענטעניש.

קאאפעראציע פון יודישע דרוקעריי-בעזיצער

זונטאג, דעם 27 דעצעמבער קומט פאר אין לאקאל פון האנדווערקער-קלוב, פאלודניאווע 4 די גרינדונגס-פערזאמלונג פון א קאאפעראציע פון די יודישע דרוקעריי-בעזיצער.

דאס צעכען-געזעץ האט די דרוקערייען אויסגעשלאסען פון דעם דאזיגען געזעץ און האט זיי אנערקענט פאר פאבריקאנטען, צוליב דעם האט זיך די לאגע פון די יודישע דרוקעריי-בעזיצער, וועלכע איז אזוי אויך א גענוג טרויעריג נאך פיל מאך פערערגערט. די דרוקערייען קענען נישט געניסען פון קיין ש"ם שטייער-הנחות צוגלייך מיט אנדערע האנדווערקער און ס'דראהט די סכנה, אז זיי זאלען אינגאנצען רואינירט ווערען.

ס'איז דעריבער א חוב פון אלע יודישע דרוקעריי-בעזיצער צו קומען אויף דער גרינדונגס-פערזאמלונג פון דער קאאפעראציע, וועלכע קען פיל לייזערן די שלעכטע לאגע פון די דרוקעריי-בעזיצער.

ביי פערדייאונגס = שוועכע
בלוטארמוט, אפעטיטלאזיגקייט, בלעהונגען, דרויזען-ערקראנקונגען הויטאויסשלאגען, רעגולירט דאס נאטירליכע ביטערוואסער
Franciszka Józefa
פארטרעפליך די אזוי וויכטיגע דארם-טעטיגקייט, צו בעקומען אין אלע אפטייקען און מקלער אמטעשטעס

נ"ע שרה שארף

נאך לאנגע און שווערע ליידען איז נעכטען, דאנערשטאג, געשטארבען נ"ע שרה שארף די פרוי פון לאדזער אנגעזעהענעם אינדוסטריעלער ה' משה יעקב שארף. די פערשטארבענע שטאמט פון א מיוחס'דיגע פאמיליע, זי איז א שוועסטער פון אלטען שעראדזער רב זצ"ל און פערוואנדט מיט חשובע אלעקסאנדערער חסידים. די פערשטארבענע איז געווען א גרויסע בעלת-צדקה און אפילו קראנקערהייט שוין האט זי נישט אויפגעהערט צו העלפען די אלע, וואס האבען זיך געווענדעט צו איהר נאך הילף און אויפגעהאלפען פיל ארימע לייט. זי האט אונטערשטיצט מיט געלד פערשידענע וואוילטעטיגע אינסטיטוציעס. איהר טויט האט ארויסגערופען אנ'אמת'ן טרויער צווישען איהרע פיל בעקאנטע און פריינד.

ת.נ.צ.ב.ה.

נאמבערג-ביבליאטעק

מארגען, שבת, קומט פאר ביי דער פאלקס-פארטיי (זיעלאנא 10) די ערעפנונג פון לייען-זאל און ביבליאטעק א נ.: ה. ד. נאמבערג. מיט רעפעראטען וועלען ארויסטרעטען ראטמ. כארי און האמבורגער. רעציטאציעס פון דער פרץ-סטודיא.

לאמפען

אין א גרויסען אויסוואהל מאדערנסטע סטיל - ארטען צו רעדוצירטע פרייזען

עמפפעהלט די בעקאנטע
לאמפען-פאבריק
SZ. P. SZMALEWICZ
Południowa 8, telefon 164-39
פיהרט אויס בעשטעלונגען לויט אנגעגעבענע צייכנונגען.

ווי אזוי איך בין געקומען צו דער ביהנע

ווי אזוי בין איך געקומען צו דער ביהנע? וואו, ווען און ווי אזוי האב איך אנגעהויבען מיין ארטיסטישע קאריערע?

געבוירען בין איך אין גראדזשיסק, א קליין יודיש-שטעטעל, הינטער ווארשא, ביי בעל-הבתי'שע עלטערען. ווי אין אלע יודישע שטעטלעך, איז דאס לעבען געווען מאנאטאן, איינטאניג, אומעטיג. די עלטערע יודען האבען געפונען זייער קריוז אין דער שוהל, די עלטערע ווייבער האבען געטומעלט, און דאס יונגוואַרג האט זיך געלאנגווייליגט, בפרט אין די לאנגע ווינטער-נעכט איז דאס לעבען פאר דער יוגענד געווען אומערטרעגליך.

דערפאר איז אין שטעטעל געווארען לעבעדיג, ווען ס'איז אנגעקומען א יודישע וואנדער-טרופע, שפילען טעאטער, און אזעלכע טרופעס זענען זעהר אפט געקומען קיין גראדזשיסק.

דערהויפט האב איך, אלס 13-יעהריג מיידעלע מיך געפיהלט האפערדיג און פרעהליך, אז איך האב געזעהן אנ'אפיש פון א טרופע. איך בין געווארען אונרוהיג, א היילינ פייערל האט זיך אנגעצינדען אין מיין קינדישער נשמה. איך האב געפיהלט, ווי ס'ציהט מיך, אנ'אומבעשרייבליכער דראנג האט מיך געצויגען. כאטש א קוק-טון דורך די שפאלטעס פון די פארצעטער. הערען א יודיש ווארט פון דער סצענע, זעהען דעם ארטיסט אויף די טעאטער-ברעטער. שעהן לאנג בין איך אפגעשטאנען פאר'ן טעאטער, און טאמער האט זיך מיר איינגעגעבען אריינצוגנב'ענען זיך בגפו, בין איך געווען די גליקליכסטע אויף דער וועלט. איך האב געשלינגען יעדעס וואָרט. מיט דער גרעסטער אויפמערקזאמקייט, האב איך פערפאלגט יעדעס לידעל יעדעס קופלעטעל, יעדע בעוועגונג.

נאך יעדער פארשטעלונג, האב איך שפעטער אינדערהיים נאכגעמאכט יעדען ארטיסט, נאכגעזונגען יעדעס לידל. שוין דאן האט מען אין שטעטעל גערעדט, אז איך האב ארטיסטישע פעהיגקייטען.

פון גראדזשיסק קיין כארקאוו

ווען ס'האט אויסגעבראכען די וועלט-מלחמה און די דייטשע ארמעע האט זיך דערנעהנטערט צו ווארשא, איז די גראדזיסקער בעפעלקערונג ענטלאפען, וואו די אויגען האבען געטראגען. אונזער פאמיליע מיט נאך אנדערע יודען זענען געפאהרען פון שטאט צו שטאט, ביז מיר האבען זיך אפגעשטעלט אין כארקאוו. דא האבען מיר אביסעל פרייער אפגעאטעמט. יעדער האט געזוכט צו פערדינען אויף פרנסה.

האבענדיג א שטארקע ציהונג צום טעאטער, האב איך גענומען זוכען, אפשר וועלען דא, אין דער גרויסער שטאט דאך מיינע חלומות פערווירקליכט ווערען.

צום גליק, האט גראד אין יענער צייט געשפילט אין כארקאוו א יודישע טרופע, אונטער נחום ליפאווסקיס דירעקציע. איך האב בעשלאסען זיך אנצומעלדען צום דירעקטאר, און געזאגט און געטון: איך האב מיך געמעלדען, און נאך דער ערשטער פראבע, בין איך אנגאזשירט געווארען אין כאר. מיין שמחה איז געווען אין לשער, און ווען איך האב צום ערשטען מאל בעטרעטען די טעאטער-ברעטער, בין איך געווען אין זיבעטען הימעל....

מיין קינדישע נאאיוויטעט צוזאמען מיט מיין קלאנגפולע שטימעלע, האט שטארק אויסגענומען, און די דירעקציע האט מיר באלד אנפערטרויט צו שפילען

א קינדער ראל

צוליב מיין ערפאלג, האט זיך געשאפען צוויי לאגערן: איינער, א פיינדליכער און א צווייטער א פריינדליכער. דער כאר האט זיך „געבונטעוועט". צוליב קנאה: — זעה נאר א מזל פון אזא יאלדיוקע — האבען זיי געמורמעלט. די ארטיסטען, דאגעגען האבען מיך שטארק מקרב געווען און האבען מיר ארויסגעוויזען גרויס סימפאטיע און פריינדליכקייט. איניגע אקטיארן האבען מיר אונטערגעטראגען א גרויסע פארציע ליבשאפט. יעדער האט מיר פערוויכערט, אז ער וועט מיך גליקליך מאכען. די אלע מעשיות זענען מיר דאן איין אויער אריין און פון צווייטען אויער ארויס. איך בין געווען גליקליך, ווען איך בין געשטאנען הינטער די קוליסען, און דורך די שפאַרעס פון דער דעקאראציע זיך צוגעקוקט, ווי די דעמאלט גאסטראלירענדע קלארא יאנג און פעפי ליטמאן שפילען. און נאך דער פארשטעלונג, פאר'ן שלאפען געהען, האב איך מיך געשטעלט קעגען שפיגעל, וואו איך האב נאכגעקרימט און נאכגעמאכט. די דאזיגע סצענע האט זיך איבערגעחזר'ט נאכט ביי נאכט. מיין לעבען איז געווען ס'טעאטער. כ'האב געאטעמט מיט דער ביהנע, כ'האב מיך געלעגט מיט א לידעל און בין אויפגעשטאנען מיט א קופלעטעל.

ס'זענען אוועק וואכען, חדשים און יאהרען, ס'האט מיך גענומען א בענקשאפט צו מיין אלטער היים, צו מיין שטעטעל, הגם איך האב שוין בישט געהאט צו וואס. דאך האט עס מיך געצויגען צוריק אהיים, און ווי נאר די דייטשען האבען פערנומען כארקאוו, האב איך אויסגענוצט די געלעגענהייט, און אין יאהר 1918 בין איך צוריקגעקומען קיין גראדזשיסק. מיין היים איז געווען א צושטערטע. די פאמיליע א צובראכענע, און דא אויף די חורבות פון דעם פערארימטען שטעטעל הויבט זיך אן א נייע ערא אין מיין ארטיסטישער קאריערע.

רעגינא צוקער.

(סוף — „יגונטאג")

אויספלוגען און פארלעזונגען

פון דער „ארבייטער - ספארט - געזעל-שאפט „מארגענשטערן"

די קולטור און טוריסטיק-סעקציע ביי דער ארבייטער - ספארט - געזעלשאפט „מארגענשטערן" ארדענט אן מארגען שבת צוויי אויספלוגען:

11 פארמיטאג אויף דער קונסט אויסשטעלונג פון נתן שפיגעל. ערקלערונגען וועט געבען דער קונסטמאלער ה' שפיגעל. 3 נאכמיטאג אויספלוג אין אנאטאמישען מוזעאום מיט א פארלעזונג פון פרל' לערערין בערטא ווינאג"אר וועגען אנאטאמיע. דער לעצטער אויספלוג ווערט שוין איבערגע'חזרט צום דריטען מאל צוליב דעם גרויסען אינטערעס וואס ער האט ארויסגערופען. זאמעלפונקט פון די אויספלוגען בזשעזשינער 23.

היינט אווענד קומט פאר די פארטזעצונג פון דעם ציקל לעקציעס פון ד"ר גרינבלאט וועגען געשלעכטס היגיענע

קאנצערט-ראוט אין „אאזא"

לטובת דעם בית-היתומים (זגערזשער 40)

מארגען, שבת צו נאכט וועט אין די זאלען פון „אאזא" (נארוטאוויטשא 18) פארקומען א קאנצערט-ראוט לטובת דעם „בית היתומים" (זגערזשער 40).

דער „בית היתומים" איז אין לאדז באקאנט אלס איינע פון די וויכטיגסטע יודישע ערציהונגס-אינסטיטוציעס אין אונזער שטאט, וואו ס'ווערען אויפגעהאלטען און דערצויגען 70 יתומים, וועלכע ווערען בעזארגט מיט אלעם נויטיגען. די קינדער בעקומען דא אן'אמתע פאטערליכע דערציהונג.

ליידער לעבט די דאזיגע סימפאטישע אינסטיטוציע איבער א שווערען פינאנציעלען קריזיס און צו דעם צוועק, ארדענט די פערוואלטונג איין היינט אין „אאזא" א גרויסען קאנצערט-ראוט, פון וועלכען די גאנצע הכנסה איז בעשטימט צו שטאר-קען די פינאנציעלע מיטלען פון דער אינסטיטוציע. און דערמיט דער פערוואלטונג געבען די מעגליכקייט פארטזעצען די ארבייט לטובת די יתומים

א גרויסע „יונגבאר"-פייערונג

מארגען, שבת קומט פאר אין זאל „פילהארמאניע" 10 אינדערפריה א גרויסע „יונגבאר"-פייערונג לכבוד דעם 3 יאהריגען יובילעי פון דער „יונגבאר" ארג.

דער פראגראם וועט אויספילען דער „יונגבאר"-כאר אונטער דער לייטונג פון ה' מ. צעסוואן, לימעראריש-דראמ. טייל, אונטער דער אנפיהרונג פון ה' פולאווער און גימנאסטיק און פיראמידען אונטער דער לייטונג פון ה' י. בערלינסקי.

דעם קאנצערט-טייל פיהרט אויס דער ארקעסטער פון „שטערן" אונטער דער אנפיהרונג פון י. באלאטניי.

די בילדער-אויסשטעלונג פון נתן שפיגעל

די בילדער-אויסשטעלונג פון דעם לאדזער קינסטלער נתן שפיגעל האט גרויס ערפאלג, אין א סך פון זיינע אויסגעשטעלטע בילדער זענען שוין פערקויפט געווארען.

אזוי האט אויך דער שטאט-ראט אויסגעקויפט זיינס א בילד.

דעם היינטיגען שבת, דעם 26. ד. ח. מאכט דער קינסטלער ווידער א פרייען טאג אויף זיין אויסשטעלונג (מאניושקי 2, אפען פון 10 פריה ביז 10 אוונד.

שייטלען

מיט פאריזער שרינדען

ווי אויך פארטיגע שייטלען

ווערען ערשטקלאסיג און רעעל אויסגעארבייט

צו ביליגע פרייזען

ביי קערש, סטארא 15

לינקע אפיצינע. 1-שטער שטאק.

די אנגעזעהענסטע מתנה

פאר א ניי-געבוירען קינד איז א טרעזאנס-קאסטקע

BEBE Szofmana

„גלות און ארץ-ישראל"

דיסקוסיע אווענד אין „מרכז עבר"

אויף דער אויבענדערמאהנטער טעמא ארגאנט איין דער העברעאישער קלוב ביים „מרכז עברי" (פילסודסקי 66. פראנט 1-טער שטאק) שבת דעם 26.12 האלב 6 אווענד א דיסקוסיע. די טעמא איז בעזונדערס אקטועל נאך די לעצטע ארויס-טרעטונגען פון ד"ר מ. עהרענפרייז, ד"ר ש. ראווידאוויטש, א. שטיינמאן א. א.

צו דער דיסקוסיע האבען זיך שוין געמעלדען פיעל בעקאנטע פערזענליכקייטען.

עס וועלען דעריבער קומען צום אויסדרוק אלע אידעאלאגישע שטרעמונגען אין ציוניזם.

דער סעקרעטאריאט פון „מרכז עברי" נעהמט אן ווייטערע איינשרייבונגען צו דער דיסקוסיע.

דער איינגאנג איז פריי.

מיטוואך זינגט קוסעוויצקי

אין פילהארמאניע-זאל

בכדי צו געבען די ברייטע יודישע מאסען די מעגליכקייט צו הערען און צו בעוואונדערען דעם גרויסען עמוד-קינסטלער, הערליכער זינגער, דעם אבערקאנטאר פון דער ווארשעווער טלאמאצקער סינאגאגע, ה' משה קוסעוויצקי, איז געלונגען דעם ענערגישען דירעקטאר פון דער פילהארמאניע, ה' אלפרעד שטראוך צו אנגאזשירען דעם דאזיגען קינסטלער אויף נאך איין קאנצערט, וועלכער קומט פאר דעם קומענדיגען מיטוואך, דעם 30 דעצעמבער, 9 א זייגער אווענד אין פילהארמאניע זאל.

ה' משה קוסעוויצקי קען מען רעכענען ביים היינטיגען טאג צו די גרעסטע חזנים אין דער וועלט ווייל יעדער זאך, וואס ער זינגט, איז א קינסטלעריש געשעהעניש און איבערהויפט זיין זינגען האט גאר קיין דוגמא נישט אויף דער וועלט, און לאזט איבער אויף די בעהערער א זעהר גוטען איינדרוק.

„די צעג פון פאוויאק" פון לאזאר קאהאן

די פרעמיערע די טעג אין לאדזער פילהארמאניע

אין די נאהענטסטע טעג וועט אין לאדז. אין יודישען טעאטער (פילהארמאניע) אויפגעפיהרט ווערען די פיעסע פון לאזאר קאהאן: „די צעהן פון פאוויאק".

דער אויטאר פון שטיק האט אויסגעצעגדיג דאס גאנצע היסטארישע מאטעריאל. וואס האט א שייכות צו דעם בעקאנטען היסטארישען עפיזאד וועגען די ארויסגעגעבענע ארעסטירטע פאליטישע פון פאוויאק, אויף דער דאזיגער קאנווע אנגעשריבען אן'אריגינעלע פיעסע מיט א רעוואלוציאנערען און ראמאנטישען אינהאלט. די הויפט-מעלות זיינ'ם שטיק איז די לעבעדיגע האנדלונג און די סצענישע עפעקטען. דאס שטיק ענטהאלט 7 בילדער מיט אן'עפילאג.

דאס שטיק ווערט רעזשיסירט דורכ'ן טאלאנטפולען ארטיסט מא"יס לאמפע, וועלכער וועט גלייכצייטיג אויך שפילען די הויפטראלע. די הויפט פיגור פון די פרויען-ראלען וועט קרעירען די בעריהמטע שוישפילערין ר. שושנה.

דאס שטיק וועט אויך איינגיכען אויפגעפיהרט ווערען אין איינעם פון די ווארשעווער יודישע טעאטערן מיט'ן אנטייל פון די קינסטלער ר. שושנה און מ. לאמפע. די פרעמיערע האט אין לאדז אין אלע קרייזען ארויסגערופען אן'אויסער-געוועהנליכע פעראינטערעסירונג.

קאנצערט פון „שיר"-כאר

פאר'ן מעמאל-האנדווערקער-צעך

דער מעטאל האנדווערקער-צעך האט זיך די טעג געווענדען צו דער פערוואלטונג פון „שיר", וועגען איינארדנען א גרויסען קאנצערט אין פילהארמאניע-זאל. די הכנסה איז בעשטימט פאר די נויטלעגע מיטגלידער פון האנדווערקער-צעך.

די פערוואלטונג פון „שיר" איז נאכגעקומען די ביטע פון מעטאל-צעך און דער קאנצערט וועט פארקומען דינסטאג, דעם 12 יאנואר.

Prywatne POGOTOWIE LEKARSKIE

ZIELONA 6.

Telefon 12-333

tel. 12-333

tel. 12-333

ערטיילט דרינגענדע ערצטליכע הילף אין אלע פלוצימדיגע פארפאלען צו יעדער צייט בייטאג און ביינאכט ווי אויך אין אלע אקושעריע און גינעקאלאגישע הילף

דער „ארט" הייבט אן צו שפילען די נייע וואך

דעם קומענדיגען מיטוואך, דעם 30 ד. ח. הויבט שוין אן צו שפילען דער „ארט", וועלכער האט זיך שוין גענוג פערעקאמענדירט אין זיין היים-שטאט, און אין גאנצען לאנד, אזוי אז מען דארף איהם נישט פארסירען מיט גוזמא'דיגער מגושמ'דיגער רעקלאמע.

צווישען זיינע פיעל פריינד און פערעהרער האט די ידיעה, אז דער „ארט" וועט נאך דעם היינטיגען סעזאן שפילען אין לאדז, ארויסגערופען גרויס צופרידענהייט, און די ערשטע פרעמיערע ווערט דורך זיי אפגעווארט מיט אומגעדולד.

עס איז דאך א זעלטענהייט אין אונזער טעאטער-וועזען, אז א יודיש טעאטער זאל זיך קאנען פערגינען אויף דעם לוקסוס צו מקפיד זיין אויף דער ציכטיגקייט און קינסטלערישקייט סיי פון די מאטעריאלען אוי סיי פון דער אויספיהרונג.

דעם דאזיגען יוצא מן הכלל שטעלט מיט זיך פאר אונזער לאדזשער יונגער און אמביציעזער קליינקונסט-טעאטער, וואס גייט פער'עקשנט אויף דער גלייכער ליניע פון קולטורעלער און קינסטלערישער ארבייט, און געפינט טאקי די אנערקענונג און פריידיגסטען ווידערקלאנג אין גאנץ פוילען.

ווי עס איז שוין געמאלדען געווארען, שטעלט זיך דער „ארט" שפילען אין לאדז נאר אויף א קורצע צייט, און וועט דעם היי-יאהריגען סעזאן בעווייזען אויפצופיהרען העכסטענס 2 פרעמיערעס.

ווי שטענדיג, דארפען מיר ערווארטען, אז אויך דאס מאל וועט זיך דער „ארט" פרעזענטירן על צד היותר טוב, און וועט אריינברענגען אן'ארויסשטראלונג פון פרייד אין דעם איצטיגען גרויען ארעמען לעבען פון יודישען לאדז.

ראדיא-פראגראם

פרייטאג, דעם 25 דעצעמבער

11,50 גאטעסדינסט, 12,00 טאג-פראגראם, 3,30 פאלקסמוזיק, 4,50 פראגראם פאר קינדער, 5,00 כאר-קאנצערט פון ווילנע, 5,30 פאפולערער קאנצערט פון ווילנע, 6,30 פעליעטאן, 6,45 סאליסטען-קאנצערט, 8,00 פון ווילנע, 8,45 קאנצערט פון לעמבערג, 10,00 גראמאפאן.

שבת ד. 26 דעצעמבער

10,15 גאטעסדינסט, 11,58 צייט סיגנאל, 12,15 סימפאנישער פריהמארגען, 3,00 פאלקס-מוזיק, 3,55 פראגראם פאר קינדער, 4,20 גראמאפאן, 4,40 בייקא, 4,55 גראמאפאן, 5,15 פארלעזונג, 5,30 פעליעטאן, 5,45 לייכטע מוזיק, 7,00 פערשידענעס, 7,20 ספארט, 7,30 רעפערטואר, 7,45 „ווייגיליע אווענד", 8,15 לייכטע מוזיק, 9,55 פעליעטאן, 10,10 שאפען-קאנצערט, 10,40 קאמוניקאטען, 11,00 גראמאפאן.

וויכטיג פאר אלע!

מעבעל — גאנצע קאמפלעטען,

ווי אויך ענצעלנע מעבעל-שטיקער אייגענע אויסארבייטונג צו קאנקורענץ-פרייזען קענט איהר בעקומען נור אין דעם בעקאנטען, סאלידען טישלער-ווערקשטאל

Sz. Pecht — שרודמיעסקא 32 (פריהער צעגעלנ. 3)

אכטונג, טאפעצירער-מייסטער!

די פערזאמלונג, וועלכע האט געזאלט פארקומען זונטאג, דעם 27. דעצעמבער ד. י. איז צוליב טעכנישע סיבות

אבגעלייגט געווארען אויף דעם צווייטען זונטאג,

דעם 3. יאנואר 1932 י.

עס ווערען ארויסגעשיקט ספעציעלע איינלאדונגען.

די פערוואלטונג

פון טאפעצירער-צעך אין לאדז.

אן'עס-צימער

ווי אויך א שלאף-צימער

גאנץ ווייניג גענוצט

געלעגענהייטליך ביליג צו פערקויפען.

זאכאדניא 21, וו. 8.

אנ'ארט צו שלאפען

פאר 1 אדער 2 יונגעלייט

איז אפצוגעבען פון זאפאַ"ט. — צו ע פאהרען פיעטריקאווער 33. אויפ'ן 2. הויף. פארטער

לעצטע נייעס פאר אלע!

דער פערלאג פון דער ביכהאנדלונג

K. NEUMIILLER

אין לאדז, פיעטריקאווער 61, טעל. 143-18

האט ארויסגעגעבען א ניי ביכעל פון

ריכטערפון קרייז-געריכט פון

Sędzia Sądu Okręgowego

Stefan Kazimierz Herman

א.נ. „Przepisy egzekucyjne"

דער רעכטס-ראטגעבער פאר קרעדיטארען און בעלי-חובות איז בעארבייט אויפ'ן גרונד פון רעכטס פארשריפטען.

צו בעקומען אין אלע ביכהאנדלונגען. פרייז 4 זל.

מעלדונגען

פון „שערי"-ערב", פל. וואלנאשטשי 3 ביים פעראיין „גושאי-המטה".

דערמיט מעלדען מיר, דאס מוש"ק פ' ויחי, פינקטליך 7.30 אווענד וועט האלטען א רעפעראט דער בעוואוסטער טאלאנטפולער רעדנער הר' יצחק פילק אד"ט: די נביאים און זייער אנטייל אין מלוכה'שען און פאליטישען לעבען פון „ישראל" און „יהודה". צו וועלכען מיר לאדנען איין אלע חברים און סימפאטיקער. 7701

פראפ. שרייבער-ארבייטער-פעראיין, פילסודקיעגא 19 זונטאג, דעם 27. דעצעמבער פינקטליך 5 נאכמיטאג קומט פאר אין אייגענעם לאקאל דער המשך פון חברים-שמועס, אד"ט: „די פראפעסיאנעלע בעוועגונג אין איהרע פערשידענע פארמען". פאר די חברים-שרייבער - ארבייטער, מיטגלידער פון אונזער פעראיין, איינגאנג פריי. מיר בעטען פינקטליך און צאהלרייך צו קומען. 77739 די פערוואלטונג.

דראמ. סטודיא, א. נ. פון י. ל. פרץ, אין לאדז, זשעלאזנא 10א.

דערמיט מעלדען מיר דאס די רעזשי פון דער פרץ-סטודיע האט איבערגענומען ה' א. ראמאן, פראבען קומען פאר יעדען פרייטאג פון 7 ביז 9 אווענד. און שבת פון 2—4 נאכמ.

בעמ.: מיטגלידער קאנען זיך איינשרייבען יעדען אווענד אין סעקרעטאריאט פון דער סטודיע, זשעלאזנא 10א. 7697

שענער אויסגאבע פון פאטענטען און רעגיסטראציע-קארטען אויפ'ן יאהר 1932

בעזארגט דאס ביורא B. Mann

פיעטריקאווער 10, וו. 14.

אונגעוועהנליכע געלעגענהייט!

מעבעל שלאף-צימער שפייזע-צימער

לעצטע מאדע פון פערשידענע אידעל-האלץ איז צו בעקומען ביי

בארנשטייד

115 פיעטריקאווער 115

די פרייזען זענען ביז 50% רעדוצירט

Poważna fabryka spożywcza przyjmie pracownice do pracy reklamowej po sklepach i po mieszkaniach. Pierwszeństwo mają kandydatki z praktyką sklepową. Oferty z odpisami świadectw zgłaszać do administracji nin. pisma pod „Fabryka spożywcza". 7702

אויטאגענישע שווייסונגען

מעטאל-בעארבייטונגען

שלאסעריי-ארבייטען

מאשינען-טיילען

פיהרט אויס ביליג

J. REDER, Łódź

קאנסטאנטינער 11/13

(רוג זאכאדניא)

DR. MED.

RACHELA LEWI

ספעצ. קינדער-קראנקהייטען

זשעראמסקיעגא (פאנקא) 24

טעלעפאן 142-72

פיהרט אויס אלערליי **פוטער-בעשטעלונגען** פאר דאמען און הערען לויט די נייעסטע אויסלענדישע מאָדעלען מאָליד. רעעל און שנעל
געגען פולע גאראנטיע צו קאנקורענץ-פרייזען

ש מ. פ שלעווי

זעמשליכע פעלץ-ארבייטען
פיעטריקאווער 20, טעל. 221-39

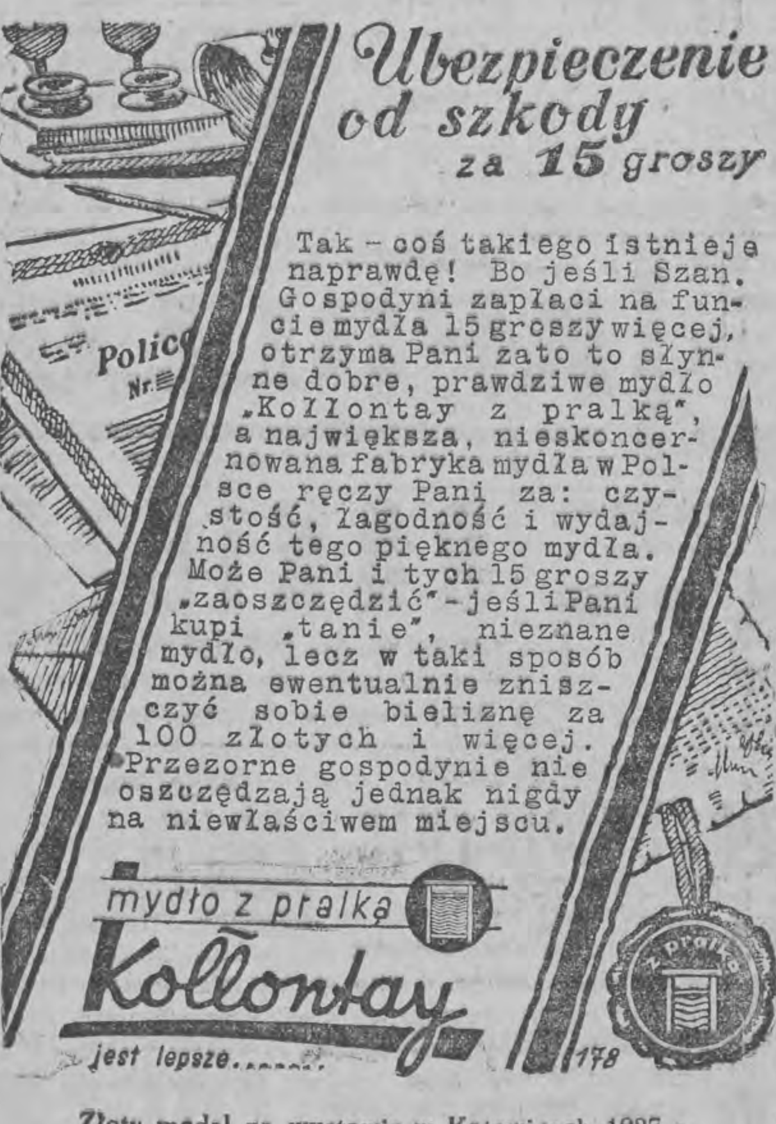

Ubezpieczenie od szkody za 15 groszy

Tak - coś takiego istnieje naprawdę! Bo jeśli Szan. Gospodyni zapłaci na funcie mydła 15 groszy więcej, otrzyma Pani zato to słynne dobre, prawdziwe mydło „Kollontay z pralką", a największa, nieskoncernowana fabryka mydła w Polsce ręczy Pani za: czystość, łagodność i wydajność tego pięknego mydła. Może Pani i tych 15 groszy „zaoszczędzić"-jeśli Pani kupi „tanie", nieznane mydło, lecz w taki sposób można ewentualnie zniszczyć sobie bieliznę za 100 złotych i więcej. Przezorne gospodynie nie oszczędzają jednak nigdy na niewłaściwem miejscu.

Złoty medal na wystawie w Katowicach 1927 r.
Zastępca S. B. REDLIC, Łódź, Południowa 86

Dr. med.
Haltrecht
ספעצ. ארצט פאר הויט און געשלעכטס-קראנקה.,
נעהמט אָ פון 8—9.30 פריה
פון 1—2 נאָכמיטאָג און פון 6 ביז 9 אָוו נר.
זונטאָג פון 9 ביז 1 בייטאָג.
פיעטריקאָווער 10
טעל. 21-245.
פאר אינבעמיטעלטע לעטשניצע פרייזען.

Sprzedaż Filców
B. HAMERMESZ
Łódź, Piotrkowska 22, tel. 210-69.
FILCE: Dywanowe — bobryki techniczne, tapicerskie, konfekcyjne, siodlarskie, obuwiane — Camele.

44 וויכטיג פאר מח תנים! 44
קויפט נישט קיין
מעבעל בעפאר איהר איבערצייגט אייך נישט אין מיין מעבעל-געשעפט
Ch. ŁAZNIK
44 גדאנסקא (דלוגא) 44
טעל. 162-56
נאָר ביי מיר קענט איהר בעקומען פערש. מעבעל שעהן, גוט און ביליג.
בעמ: כמויות אויך געניטע מעבעל, דיוואנעס א. ז. ו.
44 קומט און איבערצייגט אייך! 44

„SANATO"
כירורגיש-וועכנעריי-אנשטאלט
אגראדאווא 10, טעל. 213-57
1-טע און 2-טע קלאס
גינעקאלאגיש-וועכנעריי-אבטיילונג
ד"ר מעד. ש. אינער, ד"ר מעד. י. בוים, ד"ר מעד רייטלער-קוריאנסקא ד"ר מעד. וו. אייכנער
פרייז פון א געבורט
אין 2-טען קלאס צוזאמען מיט פערהיטונגס-מיטלען
200 זל.
אויפזיכט איבערן קינד ד"ר מעד. י. פאלאקוי
כירורגישע אפטיילונג פון ד"ר מעד. מ. סאנטאר

וויכטיג פאר לאָדז און פראָווינץ!
יודישע לאנגע מלבושים
בעקומט איהר אין דער בעוואוסטער פירמע
ה. שניצער נאוואמיעסקא 3
אין הויף, געוועלב 39
(אויך איינגאנג דורך וואָלבאָרניא 13)
איך בעזיץ שטענדיג אויף לאגער א גרויסען אויסוואהל פון אלערלייא יודישע מלבושים, ווי: בעקעשע און זיידענע יופיצעס, שלאפראקען, אלפאגענע, זייגע ע האלב וואָלענע כאלאטלעך, זומער- און ווינטער-כאלאטעס, געהאקטע אנציגער פאר ערוואקסענע און פאר קינדער, אויך גאנצע אויסשטעהערס פאר חתנים.
בעמערקונג: איך נעהם אויך אן בעשטעלונגען פון אייגענע סחורות. די בעשטעלונגען ווערען אויסגעפיהרט אין פערלויף פון 24 שעה.
פאר אויסשטעהער פון חתנים ספעציעלער ראבאט
הורט און דעטייל! רעעל און ביליג!
געדענקט די אדרעס: נאוואמיעסקא 3, אין הויף, געוועלב 39
7250 קומט און איבערצייגט אייך!
וויכטיג פאר פראָווינץ. שיקט ארויס די מאָס און אנגאבע ווערט גלייך אויסגעשיקט דאָס מלבוש.

קלאנג-קינא-טעאטער
ZACHĘTA
26 זגערזשער 26
הייבט און פאלגענדע טעג!
גרויסע געגענווערטיגע דראַמע אונטער'ן טיטול:
„אויף דער באנק פון שאנדע"
פערברעכענס אויפ'ן גרונד פון פערפיהרטער ליבע פערמעהרען זיך אויף א מורא'דיגען אופן. דעם דאָזיגען פראָבלעם ענטשיידעט דער דאָזיגער עמאָציאָנירענדער פילם. אין די הויפט-ראָלען:
BETTY COMPSON, EDDIE DARLING
נעכסטער פראָגראם: „די ליבע אין דער מדבר"
דער זאל איז גוט בעהייצט.
אנהויב אין געוו. טעג 4 נאָכמ. שבת, זונטאָג 12 בייטאָג.

צאהן-ארצט
J. ROZIN-REICHOWA
נעמט אָן זגערזשער 15, פראָנט, 2-טען שטאָק פון 10 – 2 מיטאָג און פון 4 – 8 אָוונד.
מאָנטאָג, מיטוואָך און פרייטאָג פון 3—6 אָוונד אין לעטשניצע „POMOC" אלעקסאנדראָווסקא 1

Dr. med. J. BETTE
ספעציאל-ארצט פאר אינערליכע און קינדער-קראנקה.
פיעטריקאָווער 6, טעל 144-95
נעמט אָן פון 8—11 פריה און פון 4—6 נאָכמ.

Dr. med. Z. Datyner
אורולאָג
ספעציאל ארצט פאר בלאָז. נירען און אורין-קראנק.
PIRAMOWICZA 20 (Igińska) tel.148 95
נעמט אָן פון 9—10 פאַ"מ. און פון 6—8 אָוו.

Dr. A. SZMIRGELD
ספעציאליסט פון נערווענקראנקהייטען
שפראַכשטערונגען, (שטאמלען און אנדערע)
היילונג פון שוואך ענטוויקעלטע און שווער-ערציהבארע קינדער
ul. SRODMIEJSKA Nr. 27
טעלעפאָן 151 89 פון 5 ביז 7

זיכערע הילף און א רפואה
אהן א אפעראציע, אן בלוט, אהן א מעסער און אהן בלוט-פערגיסונג פאר קראנקע אויף קילעס פאר מענער ווייבער און קינדער. פערשידענע קאליקעס אין גוף פאר הויקערס און פיס

פערלאזט אייך נישט, ווייל דער ווינקעל-בראך ווערט גרויס אזוי ווי א מעלאָן-קאפ, אדער אזוי ווי א האָסיר-פאס און עס פאלט ארויס אין דעם פוס און דער קראנקער איז אין א גרויסער סכנה דורך פערדרייען די קישקעס ווערט ער בראנדיג און שטארבליך. ספעציעל געמאכטע היילבאנדאזשען אויסגעצייכענט גוט דורך גרויסע פראָפעסאָר'ן מיט מיינע בע-האנדלונג און פון דייטשע פראָפעסאָר

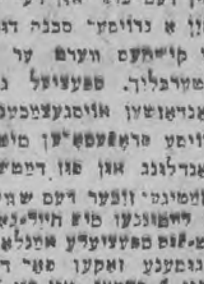

דאקטוירן בראכורעהדונג בעזאַמליגט וואָס ער דעם שמערצען און געפעהרליכסטען ברוך. אויך פאר הויקערס האָבען מיט היילבאנדאזשען און אפאראטען פאר פערקרימטע פוס און פלאַטפוס ספעציעלע אפאראטען אין די שיך. אינגעצייכנעט גומענע פיס און הענד, גומענע זאקען פאר די גרעסטע קראנקע אדערן. שפאציערגאנג פון 9 ביז 1 בייטאג און פון 3 ביז 7 אין אָוונד.
ארטאָפעדישע אנשטאלט
Specialist J. RAPAPORT, Ortoped
von Lemberg Łódź, WOLCZANSKA 10, tel. 221-77, front, parter.
בעמערקונג: דאָס פערזענליכע ערפינדונגען פון די קראנקע איז אונ-בעדינגט וויכטיג, דיפלאמען האָבען אויסגעשטעלט פאלגענדע אוניווערזי-טעטס-פראָפעסאָרען: פראָפ. ד"ר בארלאנטש, פראָפ. דר. י. מאָן רישלער, פראָפ. ד"ר בר. קיעלאנאווסקי און אויך אנדערע.
מיר נעהמט אויך אן פערזיכערטע פון דער קראנקען-קאסע.
דאנקזאגונג.
ווייל א סך יאָהרען האָב איך געליטען אויף א ברוך-קראנקהייט, וואָס האָט מיר דורך די מעהרערע יאָהרען בעדראָהט מיין לעבען.
היינט א דאנק דעם ה' דיר. י. ראפאפארט, אייגענטימער פון היילאָרטאָפעדישען אנשטאלט און לאָדז, וואָלטשאנסקא 10 (פראָנט, פארטער) בין איך געראַטעוועט פון רופטור-לײַדען, צוליב דעם פיהל איך מיך פערפליכטעט אויסצודריקען עפענטליך מיין דאַנקבאַרקייט.
(—) A. GUZE, Łódź, ul. Sw. Anny Nr. 26.

DOKTOR
H. WOŁKOWYSKI
צעגעלניאַנאַ 4, טעל. 216-90
ספעציאל-ארצט פאר הויט- און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוועכע, אלע ארט אנאליזען, עלעקטראָטעראפיע, בעהאנדלונג מיט קווארץ-שטראהלען.
נעמט אָן פון 8—2 און פון 5—9 אָוונד.
בעזונדער ווארטע-צימער פאר פרויען.

Doktór
Łagunowski
Piotrkowska 70
i róg Traugutta
Tel. 181-83.
Specjalista chorób skórnych, wenerycznych i moczopłciowych
Leczenie światłem: promieniami Roentgena i lampą kwarcową.
Przyjmuje od 8^30 do 10^e rano, od 1-ej do 2^30 pp od 6 do 8^30 w., w niedzielę i święta od 10 pd -ej. Dla pań oddzielne poczekalnia

Dr. med. NIEWIAŻSKI
ספעציאליסט פאר סיפיליס, טריפער און הויט-קראנקהייטען, בעהאנדלונג פון מענער-שוועכע
אנדזשעיא 5, טעל. 159-40
נעמט אן פון 8—11 און פון 5—9 אָוו.
זונטאָג און יום-טוב פון 9—1 פארם.
בעזונדערער ווארטע-זאל פאר פרויען.

Samochody
motocykle używane
Kupno, sprzedaż, komis zamiana.
Auto-Agencja
Gdańska 82 tel.189-28

Dr. Różaner
ספעציאליסט פון הויט און ווענערישע קראנקהייטען, מענער-שוואכע און קינדערלאָזיגקייט
נארוטאָוויטשא 9, טעלעפאָן 128-98
נעמט אָן פון 8—10 און 4—8 אָוונד.
זונטאָג פון 9 ביז 10 פריה.

לעהרערס
מיט רעגירונגס-רעכט, 18 יאָהר פראַקטיק. ערטיילען פויליש, יודיש, פראַנצויזיש, עספעראַנטאָ, דייטש, ביכהאַלטעריע און מאַטעמאַטיק.
שוו. יאקובא 12
רעכטע אָפיצינע, 1-טער שטאָק וו. 30. שיף

מאשין-לעבער
ווערן אנגענומען אויסצונייען ביי ג. גארדמאן, נאָרודמיעסקא 8

Dr. med.
J. PIK
Zeromskiego 36, tel. 175 50.
Choroby nerwowe
Spec. nerwice i cierpienia seksualne.
Przyjmuje od 5–7 w.

לעהרעריו
גוטע פעדאגאגין ערטיילט אינטעריכט פאר ערוואקסענע אין פוילישע, יודישע און דייטשע שפראַכן צו ביליגע פרייזען
לאַסמאַן בזשעזינער 15

DR. MED. J. LUBICZ
כירורג-ארטאפעד
פאלודניאווא 9, טעל. 183-17
קראַנקהייטען פון די ביינער, געלענקען, פערקרימונגען פון די פלייצעס און גלידער
אייגענע פראַצאָווניע פון זעמטליכע ערטאָפעדישע אפאראטען און : וויקלערקעס אויף פלאטפוסען, קונסטליכע הענד און פיס, גארסעטען א. ז. וו.
נעהמט אָן פון 2.30 ביז 4.30 נאָכמיטאָג.

Dr. med.
W. Eychner
אקושעריע און פרויען-קראנקהייטען
וואוינט איצט 4 צעגעלניאנא 4
(נעבן קינא „משארי") טעל. 134-72
נעהמט אָן פון 2 1/2 – 4 און פון 7 – 8 אָוונד.

Dr. med. REICHER
פאלודניאווא 28, טעל. 20193
ספעציאל-ארצט פאר מענער-שוואכע-בעהאנדלונג
נעהמט אָן פון 8 – 11 פריה און פון 5—8 אָוונד.
זונטאָג און יום-טובים פון 9—1 בייטאָג.

Dr. med.
H. LUBICZ
ספעציאליסט פאר הויט-, ווענערישע און געשלעכטס-קראנקהייטען
צעגעלניאנא 7 (פריהער 43) טעל. 141-32
עמפאנגס-שטונדען 8 – 10, 12 – 2 און 5 – 8, זונטאָג און יו"ט 9–1. פאר דאמען בעזונדערער ווארטע-זאל.

קלאַנג־קינא־טעאטער
Wodewil
גלובנא 1

היינט — פרעמיערע
פילם, וואס שילדערט די העלדנטאַטען איבער פוילען'ס בעפרייאינג. אין די הויפטראָלן:

„די 10 פון פאוויאַק"

JÓZEF WĘGRZYN, SAMBORSKI, BATYCKA, BRODZISZ, LUBIEŃSKA

קלאנג קינא־טעאטער
Odeon
פשעיאזד 2

גרויסער יום־טוב־פּראגראַם! היינט פרעמיערע! מילדע שטימונג — נעכטער — עמאציע — דאס איז

„דער ליבהאבער אין האלבער נאכט"

רעזשי: Mac Faden
אין די הויפט־ראָלן: Jeannetta Mac Donald בעצויבערט און פערכשופּט מיט איהר שענער שטימע. Reginald Denny רופט ארויס געלעכטער אָהן אַ סוף.
אויסער'ן פּראָגראַם: פּראַכטפולע קלאַנג־צוגאבע און אַקטואַליטעטען. דער זאל איז שטארק בעהייצט. אנהויב היינט 4.30 נאָכמ., יום טוב — 1 בייטאָג.

קלאַנג־קינא־טעאטער
APOLLO
אָנהייב 4 נאָכמיטאָג, שבת זונטאָג און יום־טוב 12 בייטאָג

היינט און פאלג. טעג! גרויסער שלאגער־פּראגראַם היינט און פאלג. טעג!

„די זינגערין פון הינטער־געסל"

מעכטיגער עראָטישער פילם. — אין די הויפּט־ראָלן:
S. Moritza. William Freschman
אויסער'ן פּראגראם: אקטואליטעטן

RAKIETA
שענקעוויטשא 40 טעל. 141-22
אָנהויב 4 א זייגער נאָכמ. שבת. זונטאָג 2 א זייגער
אויף'ן ערשטען סעאַנס אלע פּלעצער צו 50 גר.

הייגט און פאלג. טעג! גרויסער יום־טוב־פּראגראם! הייגט און פאלג. טעג!
דער גרעסטער פילם פון דער וועלט. דער פילם, וואס האט ערגבעוט הערצער און דערגרייכט א נישט־נאַטירטן רעקאָרד פון ערפאָלג אויף אלע וועלט־עקראַנען

די פּעטריבענע דאס 1905 יאהר

אין די הויפט־ראָלן: ADAM BRODZISZ, M. VARKONY
אויסער'ן פּראָגראם: „די לעצטע קארנאוואל־נאכט"

קלאנג־קינא־טעאטער
PRZEDWIOŚNIE
זשעראמסקיעגא 74/76
(ווינקעל קאָפּערניקא)

צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 5, 6, 8, 9, 1.
אָנהויב טעגליך 4 נ"מ. שבת און זונטאָג 2 בייטאָג. לעצטער סעאַנס 10 אוו.

היינט און פאלג. טעג! גרויסער יום־טוב־פּראגראם! וואונדערשעהנער קאנקורענצלאָזער פילם
רעאַליזאַציע פון Lewis Miestone
— א. ג —

אויפ'ן מערב קיין נייעס

לויט דער בעריהמטער ערצעהלונג פון ERICH REMARQUE — אויסגעפיהרט פון ערשטקלאסיגע ארטיסטישע קרעפטען.
נעבנסטער פּראָגראם: „דער ליבלינג פון פלאט" מיט Lars Egge אין דער הויפטראָלע. הנחה־קופאָנען זענען גילטיג חוץ שבת, זונטאָג און יו"ט. אַכטונג פּאַספּאַרטוס און פרייקאַרטן זונטאג און י"ט אומגילטיג. מ'בעט קימען אויף די פריהערדיגע סעאַנסן

קלאַנג־קינא
CORSO
זשעלאַנא 2-4.

אונזער קאנקורענצלאָזער יום־טוב־פּראגראם
די פּראַכטיגסטע קלאַנג־סענסאַציע קאָמעדיע־דראמע אין 10 אַקטען א. נ.

דאס ליד פון CABALERO

אין דער הויפטר. דער ליבלינג Ken Maynard מיט זיין פענאָמענאַל פערד Tarzan
בעמערקונג: יעדער פון די ג. בעזוכער בעקומט אומזיסט אַנ'אַנדענקונגס־פאָטאָגראַפיע פון Ken Maynard

אונזער קאנקורענצלאָזער יום־טוב־פּראגראם

דאס געהיימניש פון דער מדבר

2 פּרעהליבע קאָמעדיעס — Cohn i Kelly ● Laurel i Hardy
אנהויב פון די סעאַנסען זונטאג און יום־טוב 11 פריה.

קינא־טעאטער
BAJKA
ווינקעל בושטשינער, פּראַנטשישקאַנער 31.
צופאָהר מיט די טראַמוואַיען 1, 6 און 14.
אָנהויב טעגליך 4.30 נאָכמ. שבת זונטאָג און יום טוב פון 12—3 נ"מ זענען אלע פּלעצער צו 50 און 40 גר. מיט'ן אָנטייל פון פערגרעסערטער אָרקעסטער, וואס איז גענוי צוגעפּאַסט צום בילד אונטער לייטונג פון ה' לידריער.

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסער יום־טוב־פּראגראם!
פּראַכטיגסטע פילם־דראַמע, אויפ'ן גרונד פון מייסטערווערק פון STEFAN ŻEROMSKI

„ווינד פון ים"

מיט **Malicka, Brodzisz, Stępowski, Bodo**
די זאַך שפּילט זיך אָפּ אויף פאָמערן און אויפ'ן באַלטיק — אין היסטאָרישע שלעסער און אויפ'ן פוילען ים.

קינא
פריהער פלאַרא
ERA
זאַווישא 22 (באַלוט)
אָנהויב 4 נאָכמ. שבת, זונטאג און יום־טוב 1 בייטאָג
ספּעציעלע צוגעפּאַסטע מוזיק אויסגעפיהרט דורך א פערשטאַרקטן סימפאָנישן ארקעסטער

היינט און פאלגענדע טעג! גרויסע יום־טוב־פּרעמיערע!
מעכטיגער רוסישער פילם־מייסטערווערק

„טראיקע"

— אין די הויפט־ראָלען: **H. Schlettow i Olga Czechowa**
צו דעם דאָזיגען בילד איז אנגאזשירט געוואָרען א קינסטלערישער כאר פון 10 פּערזאָן, וואס וועט אויספיהרען די נייעסטע רוסישע לידער און ראמאַנסען

קליינע אנאָנסען

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

פרייז פון אנ'אנאנס ביז 15 ווערטער נור 1 זלאטי

עס איז נויטיג

אַ פאַרבעריי זוכט אַ טיכטיגען אַגענט, וואָס איז בעקאַנט מיט קונדשאַפט, ווי בוימוואָל, יוטאַ־וואָל און טריקאָ. אָפּערטען אונטער „פאַרבעריי" אין דער אַדמיניסטראַציע. 7703

אַנ'אָרענטליכער יוד זוכט אַ פּאָסטען ביי וואָס עס זאָל נישט זיין פאַר אַ קליינעם לוין. אָפּערטען אין אַדמינ. פון דער צייטונג פאַר „יוד".

לאָקאַלען

1—2 צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייטען פריש רעמאָנטירט, קליין דירה־געלד, ביליג אָפּצוגעבען, וואָלטשאַנסקאַ 222. צו ערפאַהרען ביי שטערן, קילינסקיעגאָ 50. 7732

צו פערמיטען אַ צימער מיט אַ קוך און בעקוועמליכקייטען. אַלעיאַ 1. מאַי 4, רעכטס, 1־טער איינגאַנג, פּאַרטער. 7076

צו דינגען און פערדינגען פערשידענע וואוינונגען אין אַלטע און אין נייע הייזער מיט אַלע בעקוועמליכקייטען אויף מאַנאַטליכע דירה־געלד. געוועלבער, געשעפטס־ און פאַבריקס־לאָקאַלען. מעבלירטע צימערען, הייזער, ווילעס, פּלעצער פון פערשידענע פרייזען. יעדער קויפט און פערקויפט. נאָר דורך דער ביוראָ „לאָקום", וואָס ערלעדיגט פּינקטליך און סאָליד. אינהאַבער יוסף קאַרמעסער און קאָמפּ. אינפאָרמאַציעס אָהן בעלוינונג, פּיעטריקאָווער 62, פראָנט 2. שטאָק, טעל. 15־166 טעטיג פון 8 פריה ביז 8 אָווענד.

צו פערדינגען דריי צימער און קוך מיט בעקוועמליכקייטען, זאָפאָרט איבערצוגעבען. אַלעיאַ 1־טער מאַי 21, וו. 14. 7721

איבערצוגעבען 3 גרויסע צימערן, ווי אויך אַנ'ענצעל צימער אויף אַלעקסאַנדראָווסקאַ 26. צו ערפאַהרען אַלעקסאַנדראָווסקאַ 26, לעצטער איינגאַנג, לינקס, פּאַרטער, גאָלדוואַג. 7728

אַ געוועלב מיט אַ שויפענסטער אין זגערזשער גאַס, זאָפאָרט איבערצוגעבען. אָפּערטען אין אַדמיניסטראַציע, אונטער „אַ".

אַ שענק מיט איינריכטונגען אויף קילינסקיעגאָ 73 איז פון זאָפאָרט איבערצוגעבען, צוליב אַפּרייזע. צו ערפאַהרען אויפ'ן אָרט. 7679

2 געוועלבער bez odstępnego w najlepszym punkcie handlowym oddam od 1-go stycznia. Wiadomość u gospodarza ul. Kościelna 3, do 10 rano. 9894

פערשידענעס

האַלאָ! האַלאָ! 1 זל. אַ לעקציע — איינצעל און אין גרופּעס — פאַר אומפערמעגליכע — קאָנווערסאַציע און פוילישער לימוד — ליטעראַטור, היסטאָריע, קאָרעספּאָנדענץ, פערבעסערונג פון דער אויסשפּראַך, צובילדונג פון דערוואַקסענע. פּראַקטישע מעטאָדע, אויסלערנען פון אַנאַלפאַבעטען. פאָרשריטען געזיכערט! אויספּראָבירטע מעטאָדע פון אַ ספּעציאַליסט! פּיעטריקאָווער 17, לינקע אָפיצינע, 1־טער איינגאַנג, 2. שטאָק, וו. 17.

כ'נעהם אָן צו רעפּערירען ריטש־שלעסער צו שניעגאָווצעס, ווי אויך פערשידענע זאַטשאַסקעס. כ'נעהם אויך אָן צו רעפּערירען און אויסצופּרישען שניעגאָווצעס ביליג. צוויגענבערג, זאַבאָרניאַ 51, אויפ'ן הויף, צווייטער שטאָק, לינקס. 7744

אַ שרייבטיש, שאַפקאָווע, זשעלאַזי־שאַנק, עטאַזשערקאַ, שרייב־מאַשין טישעל, 2 פאָטעלען, קאַסע שראַנק געפּאַנצערט. געלעגענהייטליך און גוטען צושטאַנד צו פערקויפען, וואָלבאָרסקאַ 4, פּוטערשניט.

אַ שותף מיט 1000 דאָלאַר קען צוטרעטען צו אַ גוט איינגעפיהרט געשעפט. פּרנסה געזיכערט. צו פערשטענדיגען זיך מיט ווייגרייך, 6. שעריעצו 19 מעבעל־געשעפט, כל הקודם זכה. 7689

איך זוך צו קויפען אַ יעהרליכען טראַמוואַי־בילעט, ש. גאָטאיינער, בזשעזשינער 7.

איך זוך אַ שותף מיט 2000—3000 זל. צו אַ גאַנגבאַר אַרטיקעל פון ערשטען געברויך. אָפּערטען אונטער „ד. ג." אין אַדמ. פון דער צייטונג.

Ważne dla dentystów i techników! Fotel dentystyczny okazyjnie bardzo tanio do sprzedania. Pomorska 81, m. 14.

Za Wydawnictwo „Najer Folksblat", spółdz. z odpowiedz. udziałami: Ch. J. Brzustowski i D. Silberberg. Redaktor odpowiedzialny Ch. Kaufman
Czcionkami i druk. „Najer Folksblat". Piotrkowska 21.